

Redakcja:

Redaktor naczelny – prof. dr hab. Jacek Gołaczyński
Sekretarz redakcji – dr Marek Leśniak
Redaktor numeru – dr Dariusz Szostek

Rada programowa:

dr Marek Świerczyński, UKSW
dr Wojciech Wiewiórowski, UG
dr Grzegorz Sibiga, INP PAN
prof. dr. Andreas Wiebe, University of Göttingen
adwokat Xawery Konarski
dr hab. prof. nadzw. UW. Włodzimierz Gromski
dr hab. prof. nadzw. UW. Krzysztof Wójtowicz
prof. dr hab. Ryszard Jaworski, UW
radca prawny Jacek Wilczewski,
Kancelaria Prawna Grynhoff Woźny Wspólnicy
adwokat Artur Kmiecniak
sędzia Jacek Czaja

Recenzenci kwartalnika:

dr hab. prof. UKSW Grażyna Szpor
dr hab. prof. nadzw. UMK Andrzej Adamski
dr hab. prof. UOp Piotr Stec,
dr hab. prof. UŚ Jacek Górecki,
dr hab. prof. nadzw. UŁ Sławomir Cieślak
prof. Richard Warner, Ph.D, IIT Chicago-Kent College of Law
dr hab. prof. UJ Ryszard Markiewicz
prof. em. dr. Wolfgang Kilian, University of Hanover
dr hab. prof. UŚ Kazimierz Zgrzyk

Korekta językowa:

dr Agnieszka Kulik-Jęsień

Okładka, skład i łamanie:

Kamil Ligienza

© Copyright by Uniwersytet Wrocławski Wydział
Prawa, Administracji i Ekonomii,
Centrum Badań Problemów Prawnych
i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej,
ul. Uniwersytecka 22/26, 51-145 Wrocław

ISSN 2082-100X

Adres redakcji:

Uniwersytet Wrocławski Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii,
Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych
Komunikacji Elektronicznej,
ul. Uniwersytecka 22/26, 51-145 Wrocław
e-mail: ebiuletynbke@prawo.uni.wroc.pl

Produkcja:

VNT Law & Communications Sp. z o.o.
ul. Norblina 84, 40-748 Katowice,
tel.: 32 352 42 00, faks: 32 352 42 01
mob.: 0 602 334 664 , 0 660 530 054
e-mail: vnt@vnt.com.pl, szkolenia@vnt.com.pl
www.vnt.com.pl

Szanowni Państwo,
W kolejnym wydaniu Kwartalnika Naukowego Prawo Mediów Elektronicznych będziemy zajmować się głównie zagadnieniami odnoszącymi się do informatyzacji sądownictwa, a w szczególności postępowania cywilnego. Temu będzie poświęcona konferencja naukowa pt.: **Informatyzacja sposobem na skrócenie postępowania przed sądem?**, która odbędzie się w Warszawie w dniu 15 maja 2012 r. Większość artykułów przedstawionych w tym wydaniu stanowi rozszerzoną wersję referatów, które zostaną wygłoszone na tej konferencji. I tak, przedstawione zostaną priorytety informatyczne Ministerstwa Sprawiedliwości (prof. Jacek Gołaczyński), informatyzacja postępowania cywilnego a jej wpływ na przyspieszenie postępowania sądowego na przykładzie e-uzasadnień i e-doręczeń (dr Dariusz Szostek), informatyzacja postępowania egzekucyjnego w zakresie e-licytacji z ruchomości (sędzia Bogdan Pękalski), prawne aspekty protokołu elektronicznego (prof. Jacek Gołaczyński), praktyczne doświadczenia z nagrywania rozpraw w sprawach cywilnych (wywiad z sędzią Grzegorzem Krasiem). Podobnie dr Sylwia Kotecka i mgr Anna Zalesińska przygotowały artykuł poświęcony zagadnieniu wpływu nowelizacji przepisów k.p.c o elektronicznym postępowaniu upominawczym na jego szybkość.

Inne zagadnienia dotyczą dopuszczalności formy elektronicznej w postępowaniu mediacyjnym oraz opłat inkasowanych przez organizację zbiorowego zarządzania jako rekompensaty za dozwolony użytek chronionych utworów oraz zasady podziału tych opłat.

Ten numer kwartalnika zawiera także informacje z kilku wydarzeń odnoszących się do nowoczesnych technologii w sądownictwie oraz projekt ustawy zmieniającej Kodeks postępowania cywilnego i innych ustaw a zmierzający do dalszej informatyzacji postępowania cywilnego. Projekt został opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego przy Ministrze Sprawiedliwości

Zachęcam zatem do lektury
prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Zasady publikacji:

Redakcja prosi o przysyłanie materiałów do publikacji w biuletynie zarówno w formie elektronicznej: pocztą elektroniczną lub na dyskietkach, jak również w formie wydruku. Tekst powinien być podpisany własnoręcznie przez autora. Tekst powinien być sporządzony w formacie MS Word, z zachowaniem interlinii oraz marginesów szerokości 3 cm. Tekst nie powinien przekraczać 15 stron znormalizowanego formatu A-4. Redakcja zastrzega sobie możliwość dokonywania skrótów, poprawek stylistycznych, językowych interpunkcyjnych. Prosimy autorów o podawanie także swoich adresów prywatnych, numerów telefonów, adresów poczty elektronicznej, tytułów naukowych, zajmowanych stanowisk lub pełnionych funkcji, a także adresów właściwych urzędów skarbowych, numerów kont bankowych tych urzędów oraz danych osobowych potrzebnych do deklaracji podatkowej. Artykuły i recenzje niesamodzielnym pracownikom naukowym będą poddawane recenzji.

SPIS TREŚCI

AKTUALNOŚCI	4
REFERATY	
PROF. DR HAB. Jacek Gołaczyński Priorytety informatyczne resortu sprawiedliwości	7
DR Dariusz Szostek E-Uzasadnienia i e-Doręczenia – remedium na długotrwałość postępowania sądowego?	9
PROF. DR HAB. Jacek Gołaczyński E-protokół wyzwaniem dla wymiaru sprawiedliwości	13
MGR Edyta Adamczyk-Woźniak Opłaty inkasowane przez organizacje zbiorowego zarządzania jako rekompensata za dozwolony użytek chronionych utworów oraz zasady podziału tych opłat	18
SĘDZIA Bogdan Pękalski Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej. Kilka pytań, wraz z odpowiedziami, o tym jak planuje się usprawnienie egzekucji komorniczej poprzez wykorzystanie technologii informatycznych	27
MGR Piotr Rodziewicz Czy istnieje potrzeba wprowadzenia instrumentu prawnego dotyczącego Online Dispute Resolution (ODR) w zakresie rozstrzygania sporów wynikłych z transgranicznych transakcji handlu elektronicznego?	39
SĘDZIA Grzegorz Karaś Wpływ utrwalania przebiegu posiedzeń jawnych za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk na postępowania sądowe w sprawach cywilnych	45
DR Sylwia Kotecka, MGR Anna Zalesińska Wpływ nowelizacji przepisów kpc o elektronicznym postępowaniu upominawczym na jego szybkość	48
USTAWY	
Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw	57
O NAS	67

AKTUALNOŚCI

Do ciekawego, z punktu widzenia wykorzystania nowych technologii, zdarzenia doszło w dniu 13 kwietnia 2012 roku. Podczas Konferencji organizowanej przez Stowarzyszenie Prawników Polskich w Kołobrzegu został wygłoszony on-line referat przez dra Dariusza Szostek na temat „Zmiany w procedurze cywilnej w aspekcie informatyzacji”. Połączenie nastąpiło za pomocą dwóch Ipadów i aplikacji FaceTime pomiędzy Bielsko Białą oraz Kołobrzegiem. Wykład w Kołobrzegu był transmitowany uczestnikom za pomocą rzutnika multimedialnego oraz systemu nagłaśniającego sali konferencyjnej. Jakość zarówno obrazu jak i dźwięku była bardzo dobra, dlatego w przyszłości tego typu narzędzia i sposób przeprowadzania referatu będą na pewno częściej wykorzystywane.

Przebieg wideokonferencji

W dniach 18 i 26 kwietnia 2012 r. odbyły się w Sądzie Okręgowym w Warszawie symulowane rozprawy z wykorzystaniem aparatury do nagrywania obrazu i dźwięku (e -protokół), w których uczestniczyli członkowie Naczelnej Rady Adwokackiej (18 kwietnia) i Krajowej rady radców Prawnych (26 kwietnia). W obu tych wydarzeniach wzięli udział Jarosław Gowin Minister Sprawiedliwości i Jacek Gołaczyński Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz sędziowie i pracownicy Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu oraz współpracownicy CBKE. Po pokazach zaprezentowano metody pracy nad takim nowym protokołem. Odbyła się także dyskusja na temat samego e-protokołu oraz innych proponowanych rozwiązań informatycznych w sądownictwie.

Jarosław Gowin
Minister Sprawiedliwości
Jacek Gołaczyński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości

Jarosław Gowin
Minister Sprawiedliwości
Jacek Gołaczyński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości

REFERATY

PRIORYTETY INFORMATYCZNE RESORTU SPRAWIEDLIWOŚCI

Protokoły elektroniczne i ośrodki zarządzania informacją

Ministerstwo Sprawiedliwości stawia na wykorzystanie nowych technologii w pracy sądów. Obecnie podstawowym priorytetem resortu jest dokończenie wdrożenia systemu rejestracji audio-wideo, czyli tzw. protokołu elektronicznego w postaci zapisu audio wideo z przebiegu jawnego posiedzenia sądowego w sprawach cywilnych. Wprowadzenie rejestracji postępowań sądowych przyspieszy i usprawni prowadzenie postępowań, poprawi jakościowo przebieg postępowania ze względu na możliwości wiernego odtworzenia wypowiedzianych kwestii przez jego uczestników, wpłynie na poprawę kultury składanych wypowiedzi, a także umożliwi ocenę prawidłowości przeprowadzonego postępowania, zwłaszcza w ramach postępowania odwoławczego lub wywołanego wskutek wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Wprowadzenie protokołu elektronicznego stworzy również możliwość pełnej integracji systemów informatycznych sądów powszechnych, zapewni bezpieczną platformę dostępu do wymiaru sprawiedliwości i wyznaczy nowe podejście do zarządzania informacją, przepływem i dostępem do informacji, podwyższy zaufania do sądów i wymiaru sprawiedliwości.

Między innymi z protokołami elektronicznymi wiążą się plany budowy Ośrodków Zarządzania Informacją, które zostaną umieszczone przy sądach apelacyjnych. Rozwiązanie takie zapewni scentralizowanie zasobów elektronicznych na poziomie poszczególnych apelacji oraz wysoki poziom bezpieczeństwa przetwarzanych danych. W ramach tego projektu zostaną stworzone ogromne serwerownie, w których będą przechowywane, udostępniane i archiwizowane protokoły elektroniczne, a także inne dokumenty elektroniczne, stanowiące część akt sądowych.

Portale informacyjne i portale orzeczeń

Kolejnym priorytetem informatyzacji resortu sprawiedliwości jest projekt o nazwie „Elektroniczna informacja o sądach i sprawach”, w ramach którego w sądach okręgowych i apelacyjnych wdrożone zostaną portale internetowe i orzeczeń. Przykładami jest już funkcjonujący Portal orzeczeń Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, znajdujący się pod adresem <https://orzeczenia.wroclaw.sa.gov.pl>, czy Portal Informacyjny Sądu Okręgowego we Wrocławiu (<https://portal.wroclaw.so.gov.pl/>).

Jednolite repertorium elektroniczne

Resort Sprawiedliwości realizuje także projekt SIWPM-SAWA, czyli System Informatyczny Wspomagający Procesy Merytoryczne. Jego celem jest zmiana modelu rejestrowania spraw wpływają-

cych do sądów poprzez utworzenie jednego dla każdego sądu i jednolitego na każdym szczeblu sądów powszechnych repertorium elektronicznego, funkcjonującego w centralnym systemie zarządzania informacją. System zarządzania informacją oparty będzie na współpracujących: repertoriach sądowych, Ośrodkach Zarządzania Informacją i Centrum Zarządzania Informacją w Departamencie Informatyzacji i Rejestrów Sądowych (DIRS) Ministerstwa Sprawiedliwości. Obecnie bowiem w sądach funkcjonują oprogramowania biurowe różnych producentów, uniemożliwiające centralne zarządzanie informacją. Wdrożenie tego systemu stworzy możliwość centralnego gromadzenia i przetwarzania danych oraz ich udostępniania w formie elektronicznej użytkownikom wewnętrznym (pracownikom sądu) oraz zewnętrznym (stronom, prokuraturze, komornikom).

Przyjazne e-usługi resortu sprawiedliwości

Budowa systemu informatycznego **eMS**, w tym uruchomienie usług dla przedsiębiorców i osób fizycznych poprzez dostęp elektroniczny do wydziałów: Krajowego Rejestru Sądowego, Krajowego Rejestru Karnego, Biura Monitora Sądowego i Gospodarczego, jest kolejnym priorytetem informatyzacji resortu. Jego realizacja ma na celu zwiększenie dostępności i przyjazności usług świadczonych przez wymiar sprawiedliwości dla przedsiębiorców oraz osób fizycznych, a w konsekwencji – podniesienie satysfakcji klienta. Nie bez znaczenia jest również dostosowanie systemów Ministerstwa Sprawiedliwości do obowiązujących standardów.

Elektroniczny bankowy tytuł egzekucyjny

Celem projektu eBTE jest wdrożenie systemu informatycznego, wspomagającego prowadzenie postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym. Jego wdrożenie usprawni i przyspieszy postępowanie sądowe o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. Na podstawie ksiąg banków lub innych dokumentów związanych z dokonywaniem czynności bankowych banki będą mogły wystawić bankowe tytuły egzekucyjne, które będą utrwalane wyłącznie w systemie teleinformatycznym i opatrywane bezpiecznym podpisem elektronicznym. Wniosek o nadanie e-BTE sądowej klauzuli wykonalności składany będzie wyłącznie drogą elektroniczną wraz z elektronicznymi załącznikami (w szczególności samym e-BTE). Postępowanie w sprawie nadania e-BTE sądowej klauzuli wykonalności przebiegać będzie w całości elektronicznie. Pozytywne orzeczenie w sprawie nadania bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w postaci elektronicznej sądowej klauzuli wykonalności utworzy elektroniczny tytuł wykonawczy na

zasadach analogicznych jak w elektronicznym postępowaniu upominawczym (składany w repozytorium sądu, który nadaje klauzulę wykonalności elektronicznym bankowym tytułem egzekucyjnym, podlegający procedurze wydruku weryfikacyjnego). Egzekucja z elektronicznego tytułu wykonawczego może być (nie musi) inicjowana także elektronicznie.

Elektroniczne potwierdzenie odbioru

MS-EPO, czyli System Elektronicznego Potwierdzenia Odbioru, umożliwi odnotowywanie potwierdzeń odbioru korespondencji sądowej dostarczanej stronom czy innym uczestnikom postępowania w systemie informatycznym. Tradycyjne zwrotki, czyli zwrotne potwierdzenie odbioru (ZPO) w postaci papierowej zostaną zastąpione wpisami wykonywanymi bezpośrednio przez operatora pocztowego. We wrześniu 2010 r. Ministerstwo Sprawiedliwości zawarło umowę z Poczta Polska SA, której przedmiotem jest wspólne opracowanie, wdrożenie i eksploatacja systemu. W zakresie projektu, który będzie wdrożony na terenie całego kraju, nastąpi również integracja MS-EPO z dotychczasowymi systemami sądowymi (np. SAWA). Wdrożenie MS-EPO pozwoli na istotne skrócenie cyklu obiegu korespondencji, a w efekcie – na częstsze wyznaczanie terminów rozpraw i skrócenie przeciętnego czasu trwania postępowania. Ograniczeniu ulegnie liczba reklamacji związanych z zaginięciem ZPO, bądź z ich nieczytelnym wypełnieniem, co pozwoli zredukować do minimum konieczność powtórnego wysyłania korespondencji. Digitalizacja ZPO umożliwi ograniczenie objętości akt spraw sądowych, a co za tym idzie – zmniejszy koszty związane z przechowywaniem akt. Nie bez znaczenia jest możliwość automatyzacji dużej liczby procesów w sądach, a tym samym ich przyspieszenia, np.: „uprawomacnianie orzeczeń”.

E-usługi w zakresie ksiąg wieczystych

Kolejny projekt informatyczny Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczy uruchomienia elektronicznych usług, związanych z księgami wieczystymi. W jego ramach zostanie zapewnione: po pierwsze – uzyskiwanie drogą elektroniczną odpisów, wyciągów z ksiąg wieczystych i zaświadczeń o zamknięciu księgi wieczystej, po drugie: wprowadzenie pierwszego etapu elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego poprzez składanie wniosków o wpis do księgi wieczystej drogą elektroniczną. Planuje się także umożliwienie notariuszom wpisywanie wzmianek do ksiąg wieczystych, udostępnianie uprawnionym podmiotom danych z ksiąg wieczystych w drodze teletransmisji danych, a także wymianę informacji z Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii w ramach Zintegrowanego Systemu Informacji o Nieruchomościach. Korzyści z wprowadzenia w życie tego projektu są oczywiste: szybszy i łatwiejszy dostęp obywateli do informacji zawartej w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych, możliwość samodzielnego wydrukowania odpisu z księgi wieczystej, mającego moc dokumentu wydawanego przez Centralną Informację Ksiąg Wieczystych, przyspieszenie postępowania o wpis do księgi wieczystej, zwiększenie bezpieczeństwa obrotu poprzez szybsze zamieszczanie wzmianek wyłączających rękojmię wiary publicznej ksiąg wieczystych (natychmiast po sporządzeniu aktu

notarialnego), usprawnienie pracy: organów egzekucyjnych, skarbowych, a także prokuratury, policji i sądu przez udostępnienie im danych z centralnej bazy danych ksiąg wieczystych w drodze teletransmisji danych.

Abstract

Prof. Jacek Gołaczyński Ph.D. in his article “Information Technology Priorities of the Ministry of Justice” discusses crucial and important issues of the audio-video recording system implemented by the Ministry of Justice, the so-called electronic protocol.

As a priority of informatization, the Ministry recognizes a project called “Electronic information on courts and cases”, which deals with the application of the Internet and judgments portals in the district and appellate courts.

Furthermore, the Information Technology System, supporting the Substantive Processes, is a subject to a detailed analysis, which aims at creating a universal electronic compendium. The author describes accurately the eMS system, for friendly e-services of the Ministry of Justice as well as the eBTE project and the MS-EPO undertaking – the Electronic Receipt Acknowledgement System.

DR DARIUSZ SZOSTEK

E-UZASADNIENIA I E-DORĘCZENIA¹ – REMEDIUM NA DŁUGOTRWAŁOŚĆ POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO²?

Od wielu lat polski wymiar sprawiedliwości cechuje się długotrwałością postępowania, czasochłonnością, a także stosunkowo wysokimi kosztami funkcjonowania. Wpływa na to wiele czynników. Spośród nich można wskazać: procedurę cywilną, czasochłonność wielu czynności administracyjno – biurowych, pragmatykę funkcjonowania sądów, a także orzecznictwo, które wpływa na sposób postępowania i działania sędziów. Poświęcenie sędziów a także pracowników sekretariatów, w szczególności pierwszej instancji, gdzie rozpatrywanych spraw jest najwięcej, a także wydajność ich pracy, zdaje się, iż osiągnęła maksimum. Trudno uwierzyć w możliwość skrócenia długotrwałości postępowań poprzez zwiększenie ich obowiązków, czy też motywowanie do lepszej wydajności. Bez zmian w procedurze cywilnej oraz pełnego (nie zwiększonego, ale pełnego) wykorzystania nowych technologii i kompleksowej informatyzacji jest to niemożliwe. W polskim wymiarze sprawiedliwości wprawdzie są wykorzystywane rozwiązania technologiczne i sprzęt elektroniczny, ale raczej jako narzędzia wspierające dotychczasową praktykę opartą o dokumenty w postaci papierowej, a nie jako narzędzia wspierające proces orzeczniczy (chlubnym wyjątkiem jest e.p.u, NKW oraz w pewnej części KRS).

We współczesnym świecie, w szczególności korporacyjnym i dużego biznesu jest czymś niewyobrażalnym funkcjonowanie, w zakresie kontaktowania się, praktycznie wyłącznie w oparciu o tradycyjną pocztę i listy polecone, bez wykorzystywania nowoczesnych narzędzi komunikacji jak chociażby poczty elektronicznej, czy też video-konferencji. A sposób archiwizowania dokumentów, polegający na zszywaniu dratwą poszczególnych kartek w aktach sądowych, jest przyjmowany z niedowierzaniem i raczej jako anegdota. Wystarczy policzyć ilość osobogodzin koniecznych dla zszywania akt (pomimo innych znakomicie lepszych, nowoczesnych sposobów integrowania dokumentów w sposób uniemożliwiający ich zmianę), które dziennie wynoszą w skali kraju tysiące, czy też godziny przeznaczone na adresowanie i przygotowywanie tradycyjnej poczty, aby zrozumieć problemy z długotrwałością postępowań i ograniczonym w tym wypadku czasem pracowników sekretariatów na realizację innych czynności bezpośrednio dotyczących postępowania. Żadna korporacja ani duży, zatrudniający jak polski wymiar sprawiedliwości tysiące osób przedsiębiorca, nie byłby w stanie funkcjonować w taki sposób.

Inną kwestią jest problem uzasadnień. Polski sędzia na przygotowanie i napisanie uzasadnienia dla średnio skomplikowanej sprawy musi na nie poświęcić od kilku do kilkudziesięciu godzin. A samo uzasadnienie ma kilkanaście – kilkadziesiąt stron. Oczywiście zdarzają się uzasadnienia, gdzie w sporej części można stosować funkcję „kopiuuj – klej”. Nie zmienia to faktu, iż (co do zasady) rzetelny sędzia, przy mocno obciążonym referacie i dużej ilości spraw na wokandzie, większą część swojego czasu, w praktyce także w weekendy, poświęca na pisanie uzasadnień. W konsekwencji czego nie jest w stanie wydawać większej ilości orzeczeń, a tym samym – kończyć postępowań, a co za tym idzie – skrócić czasu postępowań. Nierzadko, pomimo możliwości wydania orzeczenia, w związku z nawałem uzasadnień do napisania, odracza posiedzenie lub wydanie orzeczenia tak, aby najpierw napisać/dokończyć dotychczasowe uzasadnienia, a dopiero później pisać nowe i zdążyć w terminie określonym w k.p.c., przedłużając tym postępowanie. Warto zauważyć, iż obszerność uzasadnień często nie wynika z przepisów kodeksu postępowania cywilnego, ale z ugruntowanej praktyki, w szczególności sądów wyższej instancji. Problem uzasadnień w polskim wymiarze sprawiedliwości wymaga głębszej analizy, rozważań i dyskusji. Warto się przy tym zastanowić nad sposobem wykorzystania nowych technologii, w tym zainstalowanego sprzętu do rejestracji obrazu i dźwięku w postępowaniach cywilnych, do przygotowywania i tworzenia uzasadnień, aby ułatwić pracę sędziemu.

Koncepcja e-Doręczeń

Od wielu lat w kodeksie postępowania cywilnego pojawia się delegacja dla Ministra Sprawiedliwości do wydania przepisów wykonawczych, umożliwiających doręczanie pism procesowych w postaci elektronicznej. Zgodnie z art. 125 §4 Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i termin wprowadzenia techniki informatycznej, warunki, jakim powinny odpowiadać informatyczne nośniki danych, na których pisma procesowe mają być wnoszone, tryb odtwarzania danych na nich zawartych oraz sposób ich przechowywania i zabezpieczenia, uwzględniając stan wyposażenia sądów w odpowiednie środki techniczne i poziom technik informatycznych. Niestety, do dnia dzisiejszego przepisy wykonawcze nie zostały w tym zakresie wydane, a co za tym idzie – pisma procesowe w postaci elektronicznej, poza postępowaniami szczególnymi, w ramach

¹ Niniejszy artykuł ma charakter polemistyczny, wskazujący koncepcję rozwiązań. Nie jest celem autora analiza prawna obowiązujących przepisów tylko przedstawienie wizji na przyszłość.

² W pracy wykorzystano Wstępne założenia Elektronicznego Biura Podawczego, przygotowane na potrzeby Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Informatyzacji postępowań przez B. Pękalskiego i D. Szostek.

których wyraźnie przewidziano taką drogę komunikacji³, nie są przyjmowane. Delegacja ta zostaje uchylona z dniem 3 maja 2012 tj. z chwilą wejścia nowelizacji k.p.c. z dnia 16 września 2011 roku (Dz.U. Nr 233, poz. 1381).

Nowela w dosyć istotny sposób zmienia art. 125, jednakże (jak się wydaje) ograniczając możliwość składania pism w postaci elektronicznej wyłącznie do postępowań, w których przepis szczególny dopuszcza taką możliwość. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 125 § 2 (1), jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się za pomocą systemu teleinformatycznego, obsługującego postępowanie sądowe (drogą elektroniczną). Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pisma wnosi się wyłącznie drogą elektroniczną, pisma niewniesione tą drogą nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu. Natomiast na podstawie §3 (1) Minister Sprawiedliwości uzyskał delegację, w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, do określenia w drodze rozporządzenia, sposobu wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną, mając na względzie skuteczność wnoszenia pism, szczególne wymagania postępowań obsługiwanych przez system teleinformatyczny oraz ochronę wnoszących pisma. W porównaniu do poprzedniej delegacji, nowelizacja ogranicza ministra w zakresie możliwości dopuszczenia możliwości składania pism procesowych drogą elektroniczną wyłącznie do sytuacji, gdy przepis szczególny tak stanowi. Wydaje się, iż zmiana wprowadza model wielości postępowań, w których dopuszczalne jest składanie pism procesowych drogą elektroniczną, jednakże każde z tych postępowań ma „swój”, związany ze specyfiką postępowania, sposób składania pism. W konsekwencji czego w niedalekiej przyszłości będzie wiele sposobów składania pism procesowych drogą elektroniczną, z każdorazową koniecznością zakładania konta i uzyskiwaniem loginu (tak jak ma to miejsce obecnie przy e.p.u. czy też S24). Takie rozwiązanie wydaje się być niewłaściwe i niepraktyczne, zarówno dla wymiaru sprawiedliwości, jak i uczestników postępowań. W dniu dzisiejszym jest to jednak łatwiejsze do przeprowadzenia.

Elektroniczne Biuro Podawcze

Problem doręczeń pism do sądu drogą elektroniczną należy rozwiązać kompleksowo i jednolicie dla wszystkich postępowań, zarówno cywilnych, jak i karnych. Kwestia ta dotyczy zagadnień natury technicznej, a nie zaś proceduralnej, w ramach której konieczna jest różnorodność pism, czy też wymaganych formularzy.

Proponuje się utworzenia „Elektronicznego Biura Podawczego (EBP)”: do składania wszelkich pism, w wszelkich postępowaniach, we wszystkich sądach. Elektroniczne Biuro Podawcze powinno umożliwić:

- 1) Składanie drogą elektroniczną pism procesowych:
 - a) w sytuacjach, gdy przepis szczególny stanowi o wyłączności takiego sposobu komunikowania się z sądem,

- b) w sytuacji, gdy strona zamierza złożyć do sądu pismo procesowe w postaci elektronicznej, a droga elektroniczna nie jest w tej sprawie obowiązkowa;
- 2) Składanie pism sądowych przeznaczonych do odbioru dla stron (pełnomocników) na zasadach określonych w procedurze cywilnej;
- 3) Składanie wniosków o uzyskanie informacji z rejestrów sądowych;
- 4) Składanie wniosków w sprawie publikacji w Monitorze Sądowym i Gospodarczym;
- 5) Uzyskiwanie informacji w postaci elektronicznej w wyniku wniosków o których mowa w pkt 3 i 4.

Elektroniczne Biuro Podawcze powinno być centralnie zarządzanym systemem teleinformatycznym integrującym:

- 1) Funkcjonalność składania pism procesowych, samodzielnie wytworzonych przez stronę w postaci elektronicznej;
- 2) Funkcjonalność odbierania pism procesowych złożonych w EBP przez sąd będący adresatem pisma;
- 3) Sygnalizację dla strony i sądu, o pojawieniu się danych podlegających przekazaniu (potwierdzenie złożenia, zawiadomienie sądu o potrzebie pobrania pisma itd.) za pośrednictwem elektronicznych aktów doręczeniowych;
- 4) Funkcjonalność doręczeń elektronicznych celem przekazania stronie pism sądowych, która wybrała elektroniczną postać komunikacji.

Takie rozwiązanie pozwoliłoby po pierwsze na obsługę stron, które wybrałyby elektroniczną postać komunikacji z sądem. Dałoby szansę równocześnie na hybrydalność akt, tj. ich drukowanie i dołączanie do tradycyjnych akt sprawy (fakultatywnie na zarządzenie sędziego). Do zalet proponowanego rozwiązania należy zaliczyć:

- 1) Istotne ułatwienie w składaniu pism procesowych poprzez umożliwienie składania ich w postaci elektronicznej każdej stronie, która chce i godzi się na doręczenia elektroniczne z sądu;
- 2) Wprowadzenie kategorii podmiotów zobowiązanych do stosowania EBP (pełnomocnicy zawodowi, administracja publiczna, notariusze, komornicy);
- 3) Realne i osiągnięte relatywnie niskimi nakładami oszczędności w zakresie drukowania tradycyjnej korespondencji i zmniejszenie olbrzymich kosztów doręczeń przez operatora publicznego;
- 4) Możliwość zachowania tradycyjnego sposobu prowadzenia akt przy równoczesnym wprowadzeniu rozwiązań elektronicznych;
- 5) Zachowanie bezpieczeństwa, weryfikowalności i niezaprzeczalności korespondencji pomiędzy sądem i stroną poprzez objęcie centralnym systemem teleinformatycznym istotnych elementów decydujących o fakcie i dacie złożenia pisma procesowego lub pisma sądowego;
- 6) Możliwość wykorzystania e-maili, sms-ów i innych mediów dla informowania uczestników EBP o pojawieniu się potrzeby uwierzytelnienia się w systemie teleinformatycznym;
- 7) Zachowanie szerokiej palety formatów pisma procesowego i pisma sądowego, które może być przedmiotem komunikacji w EBP;

³ Przykładem takiego postępowania jest elektroniczne postępowanie upominawcze, czy też tzw. S24. Szerzej na temat składania pism w postaci elektronicznej w ramach e.p.u. Szerzej J. Gołaczyński (red.), *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, 15 i nast.; M. Tchórzewski, P. Telenga: *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, str. 15 i nast.

- 8) Ważny praktyczny element – zrealizowanie delegacji z art. 125 § 3¹ k.p.c. oraz postulatów dot. doręczeń za pośrednictwem portali poszczególnych sądów;
- 9) Fakt, iż nawet sąd niewyposażony dostatecznie w sprzęt byłby w stanie organizacyjnie sprostać dostępowi do EBP;
- 10) Możliwość outsourcingu czynności biurowych dla dowolnego zewnętrznego wykonawcy;
- 11) EBP w sposób naturalny może współdziałać z profilem zaufanym e-puapu, bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym ważnym kwalifikowanym certyfikatem, a także podpisem elektronicznym, nadawanym w systemie teleinformatycznym sądu.

Portal dostępowy

Powinno wprowadzić się jeden portal dostępowy (na wzór ePuapu), tzw. elektroniczne biuro podawcze, a także wykorzystać platformy dostępowe sądów apelacyjnych (na zasadzie interoperacyjności). Założone konto w jednym SA powinno funkcjonować w całej Polsce i umożliwiać składanie pism do wszystkich sądów w Polsce. Należy ujednoczyć identyfikację użytkowników, a przez to składającego pismo. Dla złożenia pisma konieczne byłoby utworzenie konta w Elektronicznym Biurze Podawczym oraz dodatkowa odpowiednia identyfikacja:

- a) pełnomocnicy zawodowi – poprzez bezpłatne nadanie w systemie teleinformatycznym EBP podpisu elektronicznego, tożsamego z zaawansowanym podpisem elektronicznym w znaczeniu dyrektywy (softwarowy), po potwierdzeniu tożsamości przez odpowiednią radę lub odpowiedniego przełożonego (Prokuratoria Generalna), potwierdzenie przesyłane on-line i aktywacja konta. Obowiązek niezwłocznego informowania o zawieszeniu lub skreśleniu z listy, co spowodowałoby wykluczenie/zawieszenie w bazie pełnomocników zawodowych (czynności dokonywane on-line). Innym sposobem identyfikacji (równoległym) mógłby być bezpieczny podpis elektroniczny, weryfikowany ważnym kwalifikowanym certyfikatem, potwierdzonym przez odpowiednią radę;
- b) administracja – wykorzystanie bezpiecznego podpisu elektronicznego weryfikowanego ważnym kwalifikowanym certyfikatem (w związku z wymogami k.p.a organy administracji już dzisiaj są wyposażone w bezpieczny podpis elektroniczny, weryfikowany ważnym kwalifikowanym certyfikatem. W przypadku działania przez pełnomocnika zawodowego – punkt a);
- c) pozostali – podpis elektroniczny, nadany w systemie teleinformatycznym wraz z zainicjowaniem wpłaty na konto (na wzór e.p.u), profil zaufany na e-Puapie z zainicjowaniem opłaty lub, gdy występuje zwolnienie z kosztów – identyfikacja wyłącznie poprzez profil zaufany e-Puap + podpis elektroniczny w systemie EBP;
- d) identyfikacja sędziego lub sekretarza sądowego – poprzez umieszczenie dokumentu na koncie i opatrzenie podpisem elektronicznym, nadawanym przez Koordynatora Krajowego ds. koordynacji wdrożeń systemów informatycznych w sądach powszechnych (tak jak aktualnie wydawane są podpisy elektroniczne dla protokolantów dla podpisywania e-protokołów). Dokument podpisany elektronicznie

nie musiałby być drukowany i podpisywany własnoręcznie, a jedynie – przesłany stronie nie korzystającej z elektronicznego doręczenia i mógłby być weryfikowany w systemie teleinformatycznym (tak jak w e.p.u.).

Zmiana reguł doręczenia

Dla skuteczności systemu warto się zastanowić, po okresie fakultatywności, nad wprowadzeniem przymusu ustawowego dla składania pism procesowych wyłącznie w postaci elektronicznej dla pełnomocników zawodowych (adwokaci, radcy prawni, komornicy), a także dla: prokuratorów, Prokuraturii Generalnej, Rzeczników Patentowych, administracji rządowej oraz samorządowej. Pozostałe podmioty powinny mieć takie uprawnienie, ale już nie obowiązek. Dodatkowo w trakcie trwania postępowania winni posiadać w każdej chwili prawo zmiany sposobu kontaktowania się z sądem.

Także sąd powinien kontaktować się drogą elektroniczną z uczestnikami postępowania. (Docelowo – obligatoryjnie: z pełnomocnikami zawodowymi, organami administracji samorządowej i rządowej, prokuraturą, Prokuratorią Generalną, Rzecznikami Patentowymi. Pozostali powinni móc odbierać pisma drogą elektroniczną wyłącznie wtedy, gdy taki tryb odbioru wybiorą (wybór mógłby nastąpić albo w tradycyjnym piśmie, drogą elektroniczną lub na rozprawie). W każdej chwili powinna być możliwość zmiany wyboru. W przypadku zmiany nie powinno się drukować i doręczać w postaci tradycyjnej dokumentów umieszczonych w elektronicznych aktach doręczeniowych przed dokonaniem zmiany.

Odbiór pism powinien następować na wzór e.p.u poprzez umieszczenie pisma na koncie odbiorcy, co wiązałoby się z przetrzuceniem na niego obowiązku weryfikacji i sprawdzania konta (informacja o umieszczeniu na koncie nie miałaby skutku prawnego). Automatycznie po 14 dniach od umieszczenia pisma na koncie, następowałby skutek doręczenia. Wejście na konto powinno skutkować doręczeniem wszystkich znajdujących się na nim pism (analogicznie jak w e.p.u.). W przypadku gdy obie strony korzystają z drogi elektronicznej w komunikacji z sądem, umieszczenie pisma przez sąd (ale także przez stronę) powinno skutkować doręczeniem, jak powyżej. W przypadku, gdy strona nie byłaby zobligowana do odbioru pism w postaci elektronicznej doręczenie, mogłoby nastąpić poprzez wysłanie pism do centrum dystrybucyjnego poczty, jego wydrukowanie w sposób gwarantujący tajemnicę korespondencji, a następnie – doręczenie. Pismo, na potrzeby doręczenia, nie powinien drukować bezpośrednio sąd. Koszt wydruku winien pokryć składający pismo wraz z załącznikami. Wysokość opłaty powinien ustalać Minister Sprawiedliwości właściwym rozporządzeniem. Koszt ten także (i w dniu dzisiejszym) ponosi składający pismo, samodzielnie je drukując. Dokumenty składane do sądu (a także stronom drogą elektroniczną) powinny pozostać w elektronicznych aktach doręczeniowych (także doręczony wyrok czy też postanowienie). Sąd mógłby na zarządzenie przewodniczącego wydrukować te dokumenty i umieścić w tradycyjnych aktach. Równoległe funkcjonowałyby tradycyjne akta na dokumenty, składane w postaci tradycyjnej oraz wydrukowane na zarządzenie sędziego dokumenty doręczane w postaci elektronicznej, a także złożone w formie tradycyjnej – dowody. Warto też zmienić art. 129 k.p.c., dopuszczając potwierdzenie za zgodność także przekonwertowa-

wanego do postaci elektronicznej dokumentu tradycyjnego oraz dokumentu w postaci elektronicznej. Potwierdzenie za zgodność mogłoby nastąpić poprzez mechanizm podpisywania pisma procesowego (dołączenie do pisma procesowego dokumentu w postaci elektronicznej – dowodu) i podpisanie całości byłoby równoznaczne z potwierdzeniem dołączonych dokumentów za zgodność. Należy także dopuścić możliwość składania dokumentów – dowodów będących w postaci papierowej w sposób tradycyjny, niezwłocznie po złożeniu pisma procesowego inicjującego. Pismo procesowe powinno być składane w ustalonym w przepisach wykonawczych, ale powszechnym formacie (np. doc, Doxc, pdf, tif lub inne). Dodatkowo należałoby wypełniać w systemie teleinformatycznym metryczkę postępowania, zawierającą podstawowe dane sprawy (dane personalne powoda, pozwanego, ich adresy, wybór z zakładki właściwego sądu itd.), które docelowo mogłyby być automatycznie wpisywane do systemów biurowych, a także mogłaby umożliwić przesłanie pisma odbiorcy.

Powyższe, kompleksowe rozwiązanie znakomicie skróciłoby czas doręczania korespondencji pomiędzy stronami i sądem, zmniejszyłoby koszty doręczeń, odciążałoby pracę pracowników sekretariatów, a także – sędziów, a przez to (w dalszej perspektywie) skróciłoby czas postępowania.

E-Uzasadnienia

W polskiej praktyce sądowej czasochłonność sporządzenia uzasadnienia jest bardzo duża. Odrębną kwestią jest jego kształt i wymagane elementy. Problematyka ta znacznie wykracza poza zakres niniejszego artykułu, dlatego nie zostanie szerzej omówiona. W trakcie dyskusji, podczas szkoleń sędziów z problematyki e-protokołów, pojawiła się kwestia wykorzystania nowoczesnych technologii do ułatwienia jego sporządzania, z jednoczesnym zachowaniem jego wszystkich dotychczasowych elementów. Wyłoniła się koncepcja e-uzasadnienia składającego się, podobnie jak w dniu dzisiejszym – protokół jawnych posiedzeń cywilnych, z nagrania audio video (lub audio) i części pisemnej. Idea ta opiera się na możliwości wygłoszenia ustnie uzasadnienia (po uprzednim przygotowaniu przez sędziego) jego nagrania audio – video lub audio, a następnie transkrypcji do postaci pisemnej tak, aby strony mogły zapoznać się z uzasadnieniem w postaci tradycyjnej. W konsekwencji strony uzyskiwałyby uzasadnienie w zakresie i praktycznie w postaci identycznej, z jakim mamy do czynienia w dniu dzisiejszym oraz nagraniem ustnej wypowiedzi sędziego. Z doświadczenia przeprowadzonego w sądzie okręgowym we Wrocławiu wynika, iż czas konieczny na przygotowanie się sędziego (m.in. sporządzenie notatek) dla wygłoszenia uzasadnienia w postaci ustnej (zgodnie z dzisiejszymi wymogami k.p.c.) jest trzykrotnie lub czterokrotnie krótszy niż napisanie uzasadnienia tradycyjnego. Transkrypcję dokonuje transkrybent, umożliwiając tym samym sędziemu podejmowanie innych czynności. W ramach koncepcji możliwość sporządzania e-uzasadnienia byłaby fakultatywna i zależała od decyzji sędziego, dotyczyłaby jednakże wyłącznie postępowań w których sporządzany był e-protokół.

Co istotne dotychczasowe brzmienie art. 328 k.p.c. nie określało postaci uzasadnienia. Tym samym żaden przepis nie wykluczał utrwalenia jego treści na piśmie jako nagrania audio, czy

nawet jako prezentacji multimedialnej. W świetle dotychczasowej praktyki bezspornym jednak było, że uzasadnienie jest sporządzane na piśmie ze wszystkimi tego konsekwencjami. Zakłada się, że nowy model przyczyni się do przyspieszenia postępowania, w szczególności na etapie postępowania międzyinstancyjnego. Dotychczas obowiązująca praktyka polega na bardzo obszernym i szczegółowym opisie ustalonego stanu faktycznego, co czasami pozostaje poza zakresem najistotniejszych aspektów zaistniałego sporu i stanowi barierę dla sprawności postępowania. Nie zawsze stopień skomplikowania sprawy znajduje swoje odzwierciedlenie w obszerności uzasadnienia⁴. Prezentowana propozycja w znacznej mierze przyczyni się do racjonalizacji uzasadnienia, a także do przyspieszenia jego sporządzenia, a w konsekwencji – do skrócenia postępowania.

Abstract

In his dissertation "E-Justifications and e-Service - a remedy for the duration of judicial proceedings." Dariusz Szostek Ph.D. adjudicates upon the effectiveness of pleadings and justifications service in an electronic form, doing so in terms of interpretation of legislation. The issue of electronic court documents service within the frame of Electronic Filing Office is suggested to be solved in a systematic and comprehensive manner by showing that the EFO has become integrated and centrally managed Information Communication Technology system. The author also focuses, in an analytical way, on the issue of the Access Portal implementation and on the change of the service rules, highlighting the opportunities posed by the implementation of the described, new developments in the judicial proceedings.

⁴ Materiały robocze Zespołu ds. Informatyzacji dotyczące nowelizacji projektu dotyczącego e-uzasadnień.

PROF. DR HAB. JACEK GOŁACZYŃSKI

E-PROTOKÓŁ WYZWANIEM DLA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

1. Przesłanki wprowadzenia protokołu elektronicznego

Z informatycznego punktu widzenia protokołowanie to wprowadzanie danych do pamięci systemu. W ujęciu organizacyjnym – to ten etap funkcjonowania sądownictwa, w którym aktywnie uczestniczą strony oraz świadkowie i który obserwuje publiczność. Unowocześnienie metod protokołowania przynieść może najbardziej wymierny efekt z punktu widzenia społecznego odbioru. Szybkie, niepowodujące zbędnej zwłoki protokołowanie umożliwi w ciągu jednej sesji załatwienie większej niż obecnie liczby spraw¹.

Ustawa z dnia 29 kwietnia 2010 r.² nowelizująca Kodeks postępowania cywilnego³, wprowadziła możliwość sporządzania zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, czyli tzw. elektronicznego protokołu z przebiegu posiedzenia jawnego. Weszła ona w życie dnia 1 lipca 2010 r., natomiast rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 2011 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego⁴ – dnia 1 października 2011 r. Obecnie prace legislacyjne nad zmianą rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych⁵, a także zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej⁶ w celu dostosowania ich do nowej formy protokołowania znajdują się w fazie końcowej. Natomiast dokonano już zmian legislacyjnych w zakresie przechowywania i archiwizacji protokołu elektronicznego⁷.

Zgodnie z art. 157 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji z dnia 29 kwietnia 2010 r. istniał obowiązek sporządzenia protokołu pisemnego z przebiegu posiedzenia jawnego. Protokół sporządzał protokolant pod kierunkiem przewodniczącego. Przy wydawaniu wyroków zaocznych wystarczyło zaznaczenie w aktach, że pozwany nie stawiał się na posiedzenie, nie żądał przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności i nie złożył żadnych wyjaśnień oraz wzmianka co do ogłoszenia wyroku. Z posiedzeń niejawnych należało sporządzić notatkę urzędową, o ile nie wy-

dano orzeczenia. Dopuszczalne było także utrwalenie przebiegu czynności protokołowanych za pomocą aparatury dźwiękowej, o czym należało przed uruchomieniem aparatury uprzedzić wszystkie osoby uczestniczące w czynności.

Z redakcji tego przepisu nie wynikało jednak, że zarządzenie przez przewodniczącego utrwalenia czynności protokołowanych zapisem dźwiękowym wyłącza sporządzenie protokołu pisemnego. Ze sformułowania bowiem: „przebieg czynności protokołowanych może być utrwalony za pomocą aparatury dźwiękowej” wynika, że protokół pisemny musiał być sporządzony, co potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia z dnia 3 grudnia 1971 r.⁸, zgodnie z treścią której sporządzenie protokołu bez udziału protokolanta jest niedopuszczalne także wtedy, gdy przebieg czynności protokołowanych zostaje utrwalony za pomocą aparatury dźwiękowej. Takie rozwiązanie powodowało, że w praktyce zapis dźwiękowy nie był stosowany, ponieważ nie usprawniał przebiegu czynności sądowych.

W prawie polskim dyktowanie treści protokołu przez sędziego wydawało się koniecznością. Niezbędne było zatem przerywanie przesłuchiwanemu swobodnej, spontanicznej wypowiedzi. Oczywiście rolę przewodniczącego jest przerwać wypowiedź osoby przesłuchiwanej, jeśli zmierza ona w kierunku, który nie przyczyni się do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Protokołowaniu elektronicznemu stawia się zarzuty, iż będzie on zawierać materię nieistotną dla przebiegu postępowania, bowiem nagrywane będą w całości wypowiedzi osób stawających przed sądem, bez selekcji informacji, jaka dokonywana była podczas dyktowania treści mających znaleźć się w protokole pisemnym. Zarzuty te nie są uzasadnione z tego względu, iż często podczas pierwszych wypowiedzi osób przesłuchiwanych nie można ustalić, które jej elementy będą miały znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy, a które nie, tymczasem zostały one wyselekcjonowane, nierzadko bezpowrotnie.

Doświadczenie w zakresie nagrywania wskazuje, że czas posiedzeń sądowych prowadzonych z użyciem e-protokołu skraca się dwukrotnie. W tym samym czasie można więc przesłuchać dwukrotnie więcej świadków lub przeprowadzić więcej rozpraw. Skrócenie czasu rozprawy powoduje także skrócenie czasu oczekiwania świadków na przesłuchanie, co skraca czas ich pobytu w sądzie i nieobecności w pracy. Wprowadzenie protokołu elektronicznego powoduje koncentrację materiału dowodowego, na jednym posiedzeniu można przesłuchać większą liczbę świadków i szybciej zamknąć przewód sądowy.

Do tej pory sędzia dokonując selekcji materiału dowodowego, jakim są zeznania świadka czy wypowiedzi stron, często musi wypowiedź modyfikować czy skracać, co może prowadzić do

¹ Zob. D. Sielicki, *Nowoczesne metody protokołowania czynności sądowych*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2643, „Przegląd Prawa i Administracji” Nr 61, Wrocław 2004, s. 15.

² Ustawa z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 108, poz. 684). Zob. także Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, druk sejmowy Sejmu VI kadencji nr 2870.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.; dalej – k.p.c.

⁴ Dz. U. Nr 175, poz. 1046.

⁵ Dz. U. Nr 38, poz. 249 z późn. zm.; dalej: r.u.s.p.

⁶ Dz. Urz. MS Nr 5, poz. 22 z późn. zm.; dalej: instrukcja sądowa.

⁷ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 marca 2004 r. w sprawie przechowywania akt spraw sądowych oraz ich przekazywania do archiwów państwowych lub do zniszczenia (Dz. U. Nr 46 poz. 443 z późn. zm.). Pierwotny tytuł tego rozporządzenia brzmiał: „w sprawie archiwizacji akt spraw sądowych”; został on zmieniony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 grudnia 2011 r. (Dz. U. Nr 274, poz. 1623).

⁸ Sygn. akt III CZP 75/71, Nowe Prawo 1972, nr 9, s. 1417.

przeinaczeń. Ta metoda utrwalania przebiegu czynności procesowych sprawia, że czas potrzebny, by sporządzić protokół, jest kilkukrotnie dłuższy niż sama wypowiedź. Sędzia w zasadzie nie mógł na bieżąco kontrolować, czy protokolant nie wprowadza dalszych modyfikacji, chyba że sporządzał on protokół na komputerze, a przed sędzią stał dodatkowy monitor, pozwalający mu na bieżącą kontrolę zapisywanych treści. Stosowanie przez niektórych sędziów sprawdzania dokładności zapisu na bieżąco, po każdym kolejnym przesłuchaniu, choć pożądane dla miarodajności protokołu, jeszcze bardziej wydłużało czas rozprawy. Osobną kwestią była rzetelność sporządzonego zapisu i stopień jego przydatności dla oceny wiarygodności zeznań czy wyjaśnień. Często spójne, uporządkowane i na pozór spontaniczne zeznania są wynikiem starań protokolanta, a nie rzeczywistej postawy świadka⁹.

1.2. Prace badawcze dotyczące e-protokołu

Istniejące mankamenty protokołu sądowego sporządzanego przed kwietniową nowelizacją w kontekście dynamicznie rozwijających się nowoczesnych technologii wpłynęły na intensyfikację badań zmierzających do zapewnienia efektywniejszych rozwiązań. Prace nad wprowadzeniem tzw. elektronicznego protokołu trwały w Polsce, zwłaszcza w ośrodku wrocławskim, już od kilku lat. Pierwszą próbą badania problematyki tworzenia zapisów audiowizualnych z przebiegu posiedzenia jawnego i ich wykorzystania w pracy sędziów był realizowany przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu projekt „Elektroniczny sąd – Administracja sądowa w oparciu o technologie informatyczne”¹⁰. Uczestniczyły w nim Ministerstwo Sprawiedliwości Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Sprawiedliwości Włoch, Uniwersytet w Amsterdamie i Uniwersytet Paula Sabatier w Tuluzie. Jak wynika z uzasadnienia do nowelizacji k.p.c.¹¹, głównym celem tego projektu było stworzenie instrumentów służących harmonizacji systemów informatycznych używanych w krajach członkowskich Unii Europejskiej dla umożliwienia automatycznej wymiany danych między tymi systemami, a także ułatwienia obywatelom dostępu do publicznej informacji sądowej poprzez portal internetowy. Rozwiązania, których prototyp powstał w ramach projektu, dotyczyły gromadzenia i archiwizacji multimedialnego zapisu czynności sądowych oraz przeszukiwanych danych przez uprawnione podmioty, przy użyciu języków używanych w poszczególnych krajach. Prototyp systemu e-Court był wdrożony i testowany w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu. Eksperyment obejmował rejestrację przebiegu rozprawy sporządzanie adnotacji i transkrypcji. Projekt e-Court w zakresie multimedialnego zapisu przebiegu rozprawy polegał na: nagraniu autentycznych posiedzeń sądowych, transkrypcji nagrania, a następnie synchronizacji transkrypcji, a więc tekstu, z obrazem i dźwiękiem.

Tematyka tzw. elektronicznych protokołów była także przedmiotem badań w ramach grantu badawczego rozwojowego „E-sąd – Informatyzacja postępowania cywilnego”, realizowanego przez Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej (CBKE) na Wydziale Prawa, Admini-

stracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, przy współudziale Sądu Okręgowego we Wrocławiu oraz Politechniki Wrocławskiej. Był on finansowany w latach 2007-2009 ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹². W trakcie trwania projektu zostały przygotowane założenia nowelizacji aktów prawnych w zakresie dotyczącym materii wykorzystania narzędzi informatycznych w procedurze cywilnej, w tym – obejmującej protokoły w postaci elektronicznej¹³.

Trzecim projektem realizowanym także we współpracy z Sądem Okręgowym we Wrocławiu, jest JUMAS¹⁴ - projekt finansowany przez Komisję Unii Europejskiej w ramach Programu Badawczo – Rozwojowego (R&D) Technologii Społeczeństwa Informatycznego (IST). Konsorcjum JUMAS składa się z kilku podmiotów pochodzących z państw europejskich, włączając w to Ministerstwa Sprawiedliwości, przedsiębiorstwa prywatne, uniwersytety i instytuty badawcze, umiejscowione we Włoszech, Niemczech, Grecji, na Węgrzech i w Polsce. Celem projektu było rozwinięcie zintegrowanego systemu pozyskiwania zapisów audio bądź audio-wideo zeznań złożonych w sądach, archiwizowanie niejednorodnych (heterogenicznych) dokumentów, przetwarzanie informacji i zsynchronizowanie zapisów audiowizualnych i tekstu¹⁵.

2. Elektroniczny protokół

W świetle nowego brzmienia k.p.c. zasadą jest sporządzanie protokołu za pomocą urządzeń technicznych umożliwiających rejestrację dźwięku albo obrazu i dźwięku. Jednakże, jeżeli ze względów technicznych nie będzie możliwe sporządzenie zapisu fonicznego albo audiowizualnego, protokół zostanie sporządzony wyłącznie pisemnie zgodnie z dotychczas obowiązującymi regulacjami. Takie rozwiązanie podyktowane jest faktem, że po pierwsze, reforma protokołowania objęła tylko sądy okręgowe i apelacyjne, a po drugie, w wymienionych sądach z różnych względów czasami nie będzie możliwe sporządzenie nagrania. Do takich okoliczności należą niewątpliwie przesłanki o charakterze techniczno – organizacyjnym, gdyż nie jest możliwe jednoczesne wyposażenie wszystkich sal rozpraw w niezbędny sprzęt i oprogramowanie, co znalazło odzwierciedlenie w procesie wdrażania reformy. Będzie ona przebiegać stopniowo w ramach poszczególnych apelacji i zakończy się w lipcu 2012 r.

Protokół sporządzony w postaci elektronicznej składa się z dwóch immanentnych części, tj. zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku oraz z części pisemnej, w której zawarte są jedynie najistotniejsze informacje o sprawie oraz o czynnościach podejmowanych przez uczestników postępowania w celu wywołania określonych skutków procesowych¹⁶. Obie części sporządzane są

¹² Numer grantu R11 006 02.

¹³ Zob. http://cbke.prawo.uni.wroc.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=77; zob. także A. Zalesińska, *Elektroniczne protokoły w Finlandii* (w:) J. Gołaczyński (red.) *Informatyka postępowania sądowego w prawie polskim i wybranych państwach*, Warszawa 2009, s. 50-52 oraz A. Zalesińska, *Nagrywanie przebiegu posiedzenia jawnego jako alternatywna metoda protokołowania* (w:) J. Gołaczyński (red.) *Informatyka postępowania sądowego i administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 121 i nast.

¹⁴ Zob. <http://www.jumasproject.eu/>.

¹⁵ Wsparcie takiego systemu aplikacjami opartymi na technologiach Web zagwarantuje dostarczenie informacji do upoważnionych użytkowników (dopuszczonych zgodnie z prawem dostępu), w rzeczywistym czasie i poprzez przyjazny interfejs

¹⁶ Protokół sporządzony pisemnie zawiera oznaczenia: sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, protokolanta, prokuratora, stron, interwenientów, jak również obecnych na posiedzeniu przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności. Ponadto protokół sporządzony pisemnie powinien zawierać

⁹ *Ibidem*, s. 16.

¹⁰ Dalej: e-Court.

¹¹ Zob. *Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*, druk sejmowy Sejmu VI kadencji nr 2870, s. 8-9.

przez protokolanta pod kierunkiem przewodniczącego. Do tak sporządzonego protokołu znajdują zastosowanie wszystkie przepisy dotyczące protokołu, chyba że przepis szczególny będzie stanowił inaczej¹⁷.

W sytuacjach, gdy okoliczności sprawy, przewidywany przebieg sprawy, a w szczególności przebieg postępowania dowodowego, uzasadniają przekonanie, że zapis audiowizualny nie jest niezbędny, utrwaleniu powinien podlegać jedynie dźwięk. Decyzja w tym zakresie będzie pozostawać w gestii przewodniczącego. Przyjęte założenie znajduje bezpośrednie przełożenie na obowiązki, które zostały na niego nałożone. Obowiązki przewodniczącego zostaną uregulowane w r.u.s.p., mają bowiem charakter porządkowy i nie kształtują praw i obowiązków osób uczestniczących w posiedzeniu jawnym. Przewodniczący zatem, przed przystąpieniem do dokonywania poszczególnych czynności ma obowiązek pouczyć uczestniczące w postępowaniu osoby o sposobie, w jakim zostanie utrwalony ich przebieg, a w przypadku, gdy będzie utrwalony w postaci protokołu sporządzanego za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk albo obraz i dźwięk, dodatkowo o zasadach udostępniania zapisu. Ponadto na przewodniczącego zostanie nałożony obowiązek czuwania nad prawidłowym przebiegiem postępowania w celu zapewnienia jego wiernego utrwalenia. Podyktowane jest to faktem, możliwości skorzystania z przewodniczącego z instrumentów tzw. policii sesyjnej. To zapewni efektywną kontrolę nad przebiegiem postępowania i dokonywaniem ingerencji w każdym przypadku, gdy jest to niezbędne.

W zakresie dotyczącym czynności o charakterze wyłącznie technicznym wskazać jedynie należy, iż zapis foniczny lub audiowizualny opatrywany jest bezpiecznym podpisem elektronicznym gwarantującym identyfikację osoby ten zapis sporządzającej oraz, co ważniejsze, rozpoznawalność jakiegokolwiek modyfikacji treści zapisu. Na tak sporządzone nagranie w postaci elektronicznej nanoszone są przez protokolanta pod kierunkiem przewodniczącego dane tekstowe w postaci tzw. adnotacji. Pod tym pojęciem należy rozumieć metadane¹⁸ zawierające informacje dotyczące przebiegu posiedzenia jawnego, w szczególności o rozpoczęciu wypowiedzi osób uczestniczących w posiedzeniu¹⁹. Mają one wyłącznie charakter czynności materialno – technicznej, a ich celem jest usprawnienie posługiwania się protokołem elektro-

nicznym. W efekcie chcąc wyszukać konkretny fragment danej czynności, nie trzeba będzie zapoznawać się z całym nagraniem, gdyż wystarczającym będzie odszukanie stosowanej adnotacji zsynchronizowanej z zapisem.

Rejestracja przebiegu posiedzeń sądowych odbywa się przy wykorzystaniu systemów opierających się na cyfrowej rejestracji sygnału. Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, protokół w postaci elektronicznej obejmuje wizerunek stron postępowania, osoby stojącej przy miejscu przeznaczonym dla świadka oraz publiczności obecnej na sali. Nie utrwała się natomiast wizerunku sądu, bowiem jest to zbędne z uwagi na cel wprowadzenia zapisu przebiegu posiedzenia jawnego, czyli utrwalenie zachowań stron, świadków i innych w nim uczestniczących osób dla oceny przez sąd ich zeznań, oświadczeń itp. Nagrywanie rozprawy jest istotne także z punktu widzenia kształtowania wizerunku sądu i sędziów, bowiem z pewnością chroni także sędziów przed pomówieniami o stronniczość lub nieprawidłowe prowadzenia sprawy, jak również wyeliminuje nieuzasadnione wnioski o wyłączenie sędziego.

W razie potrzeby, w szczególności dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie, istnieje możliwość sporządzenia transkrypcji odpowiedniej części protokołu utrwalonego w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku. Transkrypcja nie stanowi jednak protokołu, którym wciąż pozostaje zapis dźwięku albo obrazu oraz ta część protokołu, która sporządzona została w postaci pisemnej, a tym samym nie będzie ona podlegała reżimowi prawnemu charakterystycznemu dla tej instytucji prawnej²⁰.

Na mocy art. 9 k.p.c. strony i uczestnicy postępowania mają również prawo do otrzymywania: odpisów, kopii i wyciągów z akt sprawy. Prawo do wglądu do akt sprawy rozwijają przepisy § 91-98 r.u.s.p. Jak już wskazano, protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, mimo iż będzie przechowywany na serwerze, to jednak stanowi on immanentną część akt sądowych. Ustawowego uregulowania wymagała podstawowa kwestia, w jakim zakresie protokół w postaci nagrania powinien być udostępniany stronom i uczestnikom postępowania. Ze względu na konieczność zapewnienia ochrony wizerunku osób biorących udział w postępowaniu, na mocy art. 9 § 2 k.p.c. wyłączona została możliwość otrzymania przez strony i uczestników postępowania zapisu obrazu, jeżeli przebieg postępowania został utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego jednocześnie obraz i dźwięk. Nie jest zatem możliwe wydanie odpisu zapisu audiowizualnego; osoby uprawnione otrzymają zapis audialny. Zapoznania się także z zapisem obrazu, w przypadku jego sporządzenia, możliwe będzie w budynku sądu, bez możliwości kopiowania zapisu. Jest to wystarczające do umożliwienia stronom posługiwania się tak sporządzonym protokołem w celach procesowych, a jednocześnie ułatwia ochronę wizerunku osób stawających w sądzie. Zaznaczyć jednak należy, iż głos osoby fizycznej stanowi także element wizerunku i podlega stosownej ochronie prawnej. Zmianę analogiczną do art. 9 § 2 k.p.c. wprowadzono w art. 525 k.p.c., regulującym dostęp do akt sprawy w postępowaniu nieprocesowym. W postępowaniach prowadzo-

wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na posiedzeniu oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone, a także czynności stron wpływające na rozstrzygnięcie sądu (ugoda, zrzeczenie się roszczenia, uznanie powództwa, cofnięcie, zmiana, rozszerzenie lub ograniczenie żądania pozwu) oraz inne czynności stron, które według szczególnych przepisów ustawy powinny być: wciągnięte, wpisane, przyjęte, złożone, zgłoszone lub wniesione do protokołu. Jeżeli sporządzenie odrębnej sentencji orzeczenia nie jest wymagane, wystarcza zamieszczenie w protokole treści samego rozstrzygnięcia (art. 158 § 1 k.p.c. in fine).

¹⁷ Celem zapewnienia realizacji koncepcji projekt nowelizacji k.p.c. posługuje się neutralną technologicznie terminologią. Tytułem przykładu można wskazać: „sporządza się”, które zastąpiło dotychczasowe sformułowanie „spisuje się” (art. 157 § 1 k.p.c.), „zamieszczenie w protokole treści samego rozstrzygnięcia (art. 158 § 1 pkt. 2 k.p.c.), „wpisanie” zamiast „zapisanie” (art. 273 § 1 k.p.c.).

¹⁸ Pod pojęciem metadanych należy rozumieć zestaw logicznie powiązanych z zapisem usystematyzowanych informacji opisujących ten zapis, ułatwiających jego wyszukiwanie, kontrolę, zrozumienie i długoterwale przechowanie oraz zarządzanie. Przyjęta koncepcja wzorowana jest regulacji zawartej w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 października 2006 r. w sprawie niezbędnych elementów struktury dokumentów elektronicznych (Dz. U. Nr 206, poz. 1517).

¹⁹ W adnotacjach będą umieszczane również inne istotne okoliczności według uznania przewodniczącego. Tytułem przykładu można wskazać informacje o stawianictwie stron, o dopuszczonych dowodach w sprawie, czy dowód został przeprowadzony, odroczeniu rozprawy czy też o wydanych orzeczeniach i zarządzeniach. Oprogramowanie będzie umożliwiało również nanoszenie samodzielnie przez przewodniczącego jego indywidualnych spostrzeżeń, które nie będą jednak udostępniane stronom.

²⁰ W szczególności instytucji sprostowania bądź uzupełnienia protokołu uregulowanej w art. 162 k.p.c., aczkolwiek nie ulega wątpliwości, iż przewodniczący z urzędu będzie mógł nakazać jej korektę, jeżeli zostanie sporządzona w sposób nieprawidłowy, także wtedy, gdy powyższe taką decyzję na skutek aktywności strony lub innego uczestnika postępowania.

nych w trybie nieprocesowym, jeśli sporządzono protokół za pomocą urządzeń utrwalających dźwięk bądź obraz i dźwięk, możliwość otrzymania zapisu dźwięku mają uczestnicy postępowania oraz każdy, kto potrzebę otrzymania zapisu dźwięku dostatecznie uzasadni.

3. Transkrypcja odpowiedniej części protokołu elektronicznego

Niewątpliwie wdrożenie elektronicznego protokołu do polskiego sądownictwa wymusiło liczne zmiany organizacyjne i legislacyjne, by dostosować dotychczas funkcjonujące instytucje do nowego środowiska pracy. Obok wyspecjalizowanych czytelników wyposażonych w nowoczesne oprogramowanie służące do odtwarzania zapisu cyfrowego, dedykowanych portali informacyjnych oraz mechanizmów zapewniających obieg dokumentów utrwalonych w postaci elektronicznej, koniecznym stało się również stworzenie warunków technicznych do sporządzania transkrypcji. W efekcie w ramach dotychczasowych struktur wymiaru sprawiedliwości zostały powołane wyspecjalizowane zespoły transkrybentów, na czele których stanęła osoba kierująca zespołem transkrybentów.

Transkrypcja jest to nowa figura prawna w prawie polskim. Jest ona jednak znanym zabiegiem legislacyjnym w ramach innych państw, gdzie wprowadzono elektroniczny protokół. W różnych państwach w zależności od specyfiki ich ustawodawstw ukształtowały się odmienne modele transkrypcji dokonywanej na wniosek strony lub z urzędu, co do całości nagrania lub do części, i wreszcie wykonywanej własnymi siłami sądu lub w postaci outsourcingu²¹. Tytułem przykładu w Finlandii dokonuje się jej obligatoryjnie, jeżeli zażąda tego sąd orzekający, strona lub inna upoważniona osoba²². W Hiszpanii została przyjęta zasada, zgodnie z treścią której transkrypcję sporządza się jedynie w nadzwyczajnych przypadkach. Decyzja ta pozostaje jednak wyłącznie w gestii przewodniczącego. Natomiast w Wielkiej Brytanii jest ona sporządzana w przypadku, gdy podmiot zainteresowany złoży podlegający stosownej opłacie wniosek. Jeżeli wnioskodawcą jest sąd to koszt pokrywany zostaje z budżetu państwa. W Wielkiej Brytanii przyjęto zasadę outsourcingu usług. Tym samym transkrypcja sporządzana jest przez upoważnione do tego podmioty, posiadające licencję wydaną przez Ministerstwo Sprawiedliwości²³. Odnosząc się natomiast do modelu przyjętego przez polskiego ustawodawcę, wskazać należy, że zgodnie z art. 158 § 4 k.p.c. transkrypcje sporządza się, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie, gdy prezes sądu zarządzi jej sporządzenie, działając na wniosek przewodniczącego. Przyjęta konstrukcja ma na celu zapewnienie sprawnego toku postępowania, by zapobiec nadużywaniu tej instytucji, która jest, niestety, czynnością wymagającą sporych nakładów czasowych i finansowych²⁴.

²¹ Por. A. Zalesińska, *Sporządzanie protokołu elektronicznego przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych w prawie polskim i wybranych państwa*, „Rejent”, 2010 r., nr 9 (233), s. 1 – 13.

²² Dział 22, ust. 11 *Oikeudenkäymiskaari* 4/1734.

²³ Z uwagi na okoliczność, że w angielskiej procedurze cywilnej niektóre orzeczenia wydane są w formie ustnej, przed doręczeniem stronie odpisu orzeczenia, firma ma obowiązek przesłania odpisu orzeczenia sędziemu, który je wydał, w celu pisemnego zatwierdzenia.

²⁴ Czas konieczny na dokonanie transkrypcji jednej godziny nagrania wynosi około trzech godzin. Por. D. Sielicki, A. Templin, A. Elhag, *Zastosowanie zapisu audio/video do utrwalania przebiegu rozprawy sądowej - opis eksperymentu electronic Court: judicial IT-based Management IST-2000-28199*

3.1. Model transkrypcji w polskiej procedurze cywilnej²⁵

Transkrypcja polega na dosłownym zapisie głosek za pomocą znaków graficznych. Stanowi ona jedną z dodatkowych funkcjonalności, których celem jest zapewnienie efektywnej pracy z protokołem elektronicznym. Jak już wskazano, jej sporządzenie pochłania spore zasoby osobowe i kadrowe, stąd też wolą ustawodawcy było ograniczenie jej wykorzystania wyłącznie do sytuacji o szczególnym charakterze. Klauzula generalna w postaci „zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie” powinna być oceniana indywidualnie w stosunku do danej sprawy. Czasami za sporządzeniem transkrypcji przemawiać będzie skomplikowany charakter sporu, innym razem istota zeznań, a może tak się również zdarzyć, iż (z uwagi na konieczność dokonania konfrontacji zeznań) pożądane będzie zastąpienie zapisu audio – zapisem pisemnym. Konieczność uzyskania zgody prezesa sądu dotyczy działalności administracyjnej sądów w zakresie dotyczącym badania toku i sprawności postępowania w poszczególnych sprawach. Tym samym uprawnienie to pozostaje poza sferą działalności judykacyjnej sądów²⁶. Transkrypcja stanowi załącznik do protokołu, stąd też podlega ogólnym zasadom, co do uzupełnienia lub sprostowania jej treści.

3.2. Organizacja procesu sporządzania transkrypcji

Jak już wskazano powyżej transkrypcja jest instytucją dość pracochłonną i co ważniejsze – czasochłonną, stąd też przyjęty model legislacyjny stanowi wyraz kompromisu pomiędzy jej wadami i zaletami. Przyjmuje się, że czas niezbędny na jej sporządzenie wykwalifikowanemu transkrybentowi zajmuje trzykrotnie więcej czasu niż okres trwania nagrania. Transkrybenci wchodzi w skład wyspecjalizowanych zespołów, na czele których stoi osoba kierująca zespołem. Do jej obowiązków należy planowanie i organizowanie pracy zespołu, a w tym opracowywanie podziału czynności transkrybentów.

Celem usprawnienia procesu sporządzania transkrypcji przyjęty został model, który zakłada podział zapisu na pliki częściowe, o długości nie przekraczającej 20 min. Za pomocą dedykowanego oprogramowania przekazany fragment protokołu elektronicznego dzielony jest na mniejsze części i przekazywany danemu transkrybentowi. Wykonane transkrypcje częściowe przesyłane są do osoby kierującej zespołem transkrybentów. Do jej obowiązków należy nie tylko czuwanie nad prawidłowym i terminowym sporządzeniem transkrypcji, ale także finalna kontrola jej poprawności. Jeżeli sporządzona transkrypcja częściowa nie spełnia standardów, może zostać ona zwrócona celem dokonania ponownej transkrypcji całego przydzielonego transkrybentowi zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku, bądź jego części. W przypadku zwrotu transkrypcji częściowej, osoba kierująca zespołem transkrybentów wskazuje transkrybentowi zakres niezbędnych zmian i określa termin ich wprowadzenia. Po wykonaniu transkrypcji częściowych tekst jest scalany w jedną całość i przeka-

²⁵ Na podstawie art. 158 § 5 k.p.c. wydane zostało powoływane już rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 2011 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego.

²⁶ Por. J. Gołaczyński, S. Kotecka, A. Zalesińska, *Protokół w postaci zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z posiedzenia jawnego w sprawach cywilnych*, „Monitor Prawniczy”, 2010, nr 19, s. 4.

zywany do systemu repertoryjno – biurowego danego sądu, a jej papierowa wersja wszywana zostaje do akt.

3.3. Standardy sporządzania transkrypcji

Transkrypcję należy sporządzić według ściśle określonych reguł, które docelowo zostaną sprecyzowane w postaci załącznika do instrukcji sądowej. Zgodnie z projektem jej zmiany każdą kolejną wypowiedź uczestnika postępowania należy oznaczać za pomocą stempla czasowego. Każdy stempel powinien się (co do zasady) składać z dwóch elementów, tj. wskazania osoby mówiącej poprzez odwołanie się do funkcji procesowej, a czasami również do jej imienia i nazwiska oraz znacznika czasowego przez określenie: godziny, minuty, sekundy oraz milisekundy czasu relatywnego (liczonego od początku nagrania). W uwagi na specyfikę organizacji procesu sporządzania transkrypcji zostały przewidziane również stemple czasowe, których funkcja została ściśle określona. Jeżeli zapis z przyczyn technicznych jest nieczytelny fragment ten należy oznaczyć jako niesłyszalny [ns 00: 00: 00: 000]. Jeżeli natomiast dane słowo jest transkrybentowi nieznane zapisuje je przy pomocy znacznika [? 00: 00: 00: 000], a jeśli jest znane, a ma nieznaną pisownię używa stempla wskazującego na zapis fonetyczny [f 00: 00: 00: 000]²⁷.

Po zatwierdzeniu transkrypcja jest umieszczana w aktach sprawy, a osoby uprawnione mogą uzyskać do nich dostęp, zgodnie z ogólnymi zasadami regulującymi tę materię. Jeżeli w danym sądzie został uruchomiony portal dostępowy, transkrypcja może zostać udostępniona również drogą elektroniczną.

Istota transkrypcji nie sprowadza się jedynie do zapewnienia efektywniejszej pracy z protokołem elektronicznym. W kontekście planowanej nowelizacji przepisów regulujących zasady sporządzania uzasadnień wyroków sądów cywilnych, transkrypcja stanowi jeden z jej fundamentów, bowiem ustne uzasadnienia będą transkrybowane celem ich doręczenia. W efekcie zbudowana infrastruktura sieciowa oraz wyszkoleni specjaliści zostaną wykorzystani nie tylko w ramach systemu obsługującego elektroniczny protokół, ale w przyszłości również na potrzeby nowego modelu uzasadnień.

4. Elektroniczny protokół w praktyce

W Sądzie Okręgowym we Wrocławiu system nagrywania jawnych posiedzeń sądowych był intensywnie testowany od listopada 2011 r. Nagrywane były rzeczywiste, a nie symulowane rozprawy. W tym czasie nagrano i poddano analizie ponad 100 rozpraw. Od marca 2012 r. rozprawy są nagrywane w wydziałach Cywilnym i Gospodarczym Sądu Okręgowego we Wrocławiu. Praktyczne doświadczenie w prowadzeniu rzeczywistych rozpraw w sprawach cywilnych i uzyskane w ten sposób doświadczenie ukazuje wiele pozytywnych skutków wprowadzenia zapisu obrazu i dźwięku na salach rozpraw.

Nagranie posiedzenia jawnego z wykorzystaniem adnotacji tworzonych przez protokolanta pod nadzorem sędziego oraz z wykorzystaniem prywatnych elektronicznych adnotacji, za-

pisywanych na komputerze przez sędziego powoduje łatwość wyszukania na zapisie najważniejszych fragmentów rozprawy i zapoznania się z nimi w czasie: przygotowania wyroku, pisania uzasadnienia lub rozpoznania apelacji czy zażalenia przez sąd II instancji. Program do odtwarzania nagrania *ReCourt Player* jest bardzo prosty w obsłudze, intuicyjny i umożliwiający łatwe zapoznanie się z nagraniem.

Wyrażony w jednej z publikacji prasowych pogląd, że konieczność zapoznania się z zapisem dźwięku albo obrazu i dźwięku spowoduje trzydziestokrotne wydłużenie postępowania apelacyjnego jest oczywistą nieprawdą. Jeżeli zaistnieje konieczność zapoznania się z protokołem elektronicznym przez sąd II instancji jedynie w zakresie zeznań świadków i stron, to pozostałe elementy rozprawy znajdować się będą (jak dotychczas) w protokole sporządzonym pisemnie, zgodnie z treścią art. 158 § 1 k.p.c.

Wprowadzenie protokołu elektronicznego powinno stanowić początek uproszczenia postępowania i umożliwienia sporządzania przez sędziów uzasadnień wyroków w formie ustnej. Przygotowanie wyroku, jego ogłoszenie i wygłoszenie „uzasadnienia ustnego” zajmuje wielokrotnie mniej czasu niż opracowanie wielostronicowego uzasadnienia pisemnego. Umożliwienie wygłoszenia uzasadnienia w formie ustnej w sposób najistotniejszy przyczyniłoby się do skrócenia czasu postępowań sądowych w Polsce – jest to postulat głoszony przez większość środowiska sędziów²⁸.

Podsumowując, wprowadzenie protokołu elektronicznego wymusza: zmianę sposobu pracy, konieczność posiadania nowych umiejętności oraz przeobrażenie sposobu prowadzenia rozpraw. Pomimo tych początkowych niedogodności wykorzystywanie protokołu elektronicznego spowoduje: skrócenie czasu rozpoznania spraw przez sąd, pełną jawność postępowania i zwiększenia zaufania do organów wymiaru sprawiedliwości.

Abstract

The second title by Prof. Jacek Gołaczyński Ph. D. “E-protocol as a challenge for the Ministry of Justice” broadly examines the evidence in favour of the electronic protocol introduction. At the same time, he outlines recent attempts of studies into the issues of creating audiovisual records of the open court sessions and the application of these reflections to the work of judges. The author also discusses in detail: the issue of the e – Court prototype, the subject research of a grant “E-court - Informatization of Civil Procedure” and the rules of the JUMAS project application. The author simultaneously explains the guidelines for preparing electronic protocol with technical equipment enabling audio or video and audio recording. He emphasizes the need to implement the following principles: the principle of an appropriate part of an electronic protocol transcription, the standardization of procedures, the application of the electronic protocol. The introduction of such modernization and changes somehow enforces the change to the way of work and of conducting the court hearing, and opens the door to gaining new valuable skills.

²⁷ Por. A. Zalesińska, *Elektroniczny protokół sądowy a transkrypcja*, „Człowiek i dokumenty”, 2012, nr 25, s. 31 – 34.

²⁸ Zob. także G. Karaś, *Z doświadczeń w pracy z e-protokołem*, Rzeczpospolita z dnia 12 kwietnia 2012 r.

MGR EDYTA ADAMCZYK-WOŹNIAK

OPŁATY INKASOWANE PRZEZ ORGANIZACJE ZBIOROWEGO ZARZĄDZANIA JAKO REKOMPENSATA ZA DOZWOLONY UŻYTEK CHRONIONYCH UTWORÓW ORAZ ZASADY PODZIAŁU TYCH OPŁAT

Organizacje zbiorowego zarządzania posiadają ustawowe umocowanie do reprezentowania interesów twórców, w tym także do pobierania opłat z tytułu korzystania z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych. Według art. 104 § 1 ustawy prawo autorskie i prawa pokrewne organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, w rozumieniu ustawy, są stowarzyszenia zrzeszające twórców, artystów wykonawców, producentów lub organizacje radiowe i telewizyjne, których statutowym zadaniem jest zbiorowe zarządzanie i ochrona powierzonych im praw autorskich lub praw pokrewnych oraz wykonywanie uprawnień wynikających z ustawy.

Treścią prawa autorskiego są autorskie prawa osobiste i prawa majątkowe. Prawa osobiste podkreślają intelektualny związek autora z utworem, natomiast prawa majątkowe mają zagwarantować twórcom korzyści ekonomiczne z tytułu użytkowania dzieła. Zgodnie z art. 17 Ustawy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórcy przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu.

Opłaty za korzystanie z utworu związane są ze ściśle określonymi polami eksploatacji tego utworu, rozumianymi jako wyodrębnione formy korzystania z dzieła. Ustawa nie zawiera zamkniętego katalogu pól eksploatacji, ponieważ rozwój techniki pozwala na poszerzanie katalogu, bądź jego modyfikację. W art. 50 Ustawy wymienione zostały te najważniejsze: 1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu – wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym technikami drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz cyfrową; 2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono – wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy; 3) w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż określony w pkt. 2 – publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

Z powyższego wynika, że najszerszą formą korzystania z dzieła jest jego rozpowszechnianie. Zgodnie z definicją ustawową w art. 6 ust 1 pkt. 3 Ustawy utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie. W kategorii rozpowszechniania zawiera się zatem zarówno nadawaniem utworu drogą emisji radiowej lub telewizyjnej, prowadzonej w sposób bezprzewodowy (naziemny

lub satelitarny) lub w sposób przewodowy, jak również reemitowanie utworu przez inny podmiot niż pierwotnie nadający, drogą przejmowania w całości i bez zmian programu organizacji radiowej lub telewizyjnej oraz równoczesnego i integralnego przekazywania tego programu do powszechnego odbioru¹. Pole eksploatacji, zwane odtwarzaniem, zdefiniowane zostało w art. 6 ust 1 pkt. 9 Ustawy, według którego odtworzeniem utworu jest jego udostępnienie bądź przy pomocy nośników dźwięku, obrazu lub dźwięku i obrazu, na których utwór został zapisany, bądź przy pomocy urządzeń służących do odbioru programu radiowego lub telewizyjnego, w którym utwór jest nadawany.

W zależności od formy korzystania z utworu lub przedmiotu prawa pokrewnego: twórcom, artystom wykonawcom, wydawcom lub producentom wideogramów i fonogramów należne jest wynagrodzenie. Opłaty za korzystanie z utworów chronionych pobierane są od użytkowników na podstawie umów licencyjnych, zawieranych za pośrednictwem właściwych organizacji zbiorowego zarządzania. Stawki opłat określone są w tabelach wynagrodzeń za korzystanie z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych² na poszczególnych polach eksploatacji.

Oprócz pobierania od użytkowników wynagrodzeń na podstawie umów licencyjnych, organizacje zbiorowego zarządzania zajmują się także inkasowaniem i podziałem opłat za wykorzystywanie utworów w ramach dozwolonego użytku osobistego. Instytucja dozwolonego użytku osobistego to licencja ustawowa, ograniczająca monopol prawno autorski na rzecz umożliwienia osobie fizycznej na korzystanie z już rozpowszechnionego utworu na wszystkich polach eksploatacji utworu. Może zatem polegać także na zwielokrotnieniu digitalnym lub dowolnej postaci rozpowszechnienia³. Użytek osobisty pozwala na korzystanie z utworu w kręgu osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego. Eksploatacja utworu na licencji ustawowej dozwolonego użytku prywatnego ma zatem miejsce w związku z np. wspólnymi zainteresowaniami i nie wyklucza relacji nawiązanych za pośrednictwem Internetu⁴. Zakres korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku ogranicza art. 35 Ustawy, według

¹ Art. 6 ust 1 pkt 4 i 5 Ustawy prawo autorskie

² *Ustalanie wynagrodzeń...* Edyta Adamczyk, *Kwartalnik Naukowy* 4/2011, *Prawo Mediów elektronicznych*

³ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 157

⁴ Tamże.

którego „dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”.

I. Opłaty reprograficzne stanowiące rekompensatę za dozwolony użytek osobisty (tzw. Copyrights Levies)

1. Opłata pobierana od posiadaczy urządzeń reprograficznych, prowadzących działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich

Na podstawie art. 20¹ ust. 1 Ustawy posiadacze urządzeń reprograficznych, którzy prowadzą działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich, są obowiązani do uiszczania, za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, opłat w wysokości do 3% wpływów z tego tytułu na rzecz twórców oraz wydawców, chyba że zwielokrotnienie odbywa się na podstawie umowy z uprawnionym. Opłaty te przypadają twórcom i wydawcom w częściach równych. Zgodnie z ust. 2 art. 20¹ Ustawy Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, po zasięgnięciu opinii organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, stowarzyszeń twórców oraz wydawców, a także opinii właściwej izby gospodarczej określa, w drodze rozporządzenia, wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, uwzględniając proporcje udziału w zwielokrotnianych materiałach utworów zwielokrotnianych dla własnego użytku osobistego, sposób ich pobierania i podziału oraz wskazuje organizację lub organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawnione do ich pobierania. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. uprawnionymi do pobierania opłat reprograficznych są – na rzecz autorów Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL w Kielcach oraz na rzecz wydawców Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka”.

2. Opłata pobierana od producentów i importerów z tytułu sprzedaży urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów

Na podstawie art. 20 ust. 1 Ustawy producenci i importerzy:

- 1) magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urządzeń,
- 2) kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych, umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu,
- 3) czystych nośników służących do utrwalania, w zakresie własnego użytku osobistego, utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, przy użyciu urządzeń wymienionych w pkt. 1 i 2 – są obowiązani do uiszczania organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz: twórców, artystów wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, opłat w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży tych urządzeń i nośników. Zgodnie z ust. 5 art. 20

Ustawy Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego po zasięgnięciu opinii organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, stowarzyszeń twórców, artystów wykonawców, organizacji producentów fonogramów, producentów wideogramów oraz wydawców, jak również organizacji producentów lub importerów urządzeń i czystych nośników wymienionych w ust. 1, określa, w drodze rozporządzenia: kategorie urządzeń i nośników oraz wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, kierując się zdolnością urządzenia i nośnika do zwielokrotniania utworów, jak również ich przeznaczeniem do wykonywania innych funkcji niż zwielokrotnianie utworów, sposób pobierania i podziału opłat oraz organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi uprawnione do ich pobierania.

Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. zawiera załączniki z wykazami konkretnych kategorii nośników i urządzeń, służących do utrwalania utworów oraz wysokość opłaty w procentach liczona od ceny sprzedaży każdego urządzenia lub nośnika. Przykładowo w załączniku nr 1 zawierającym wykaz magnetofonów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników – wskazano, że z tytułu sprzedaży zestawu samochodowego z odtwarzaczem płyt CD z funkcją nagrywania wysokość opłaty wynosi 1,08% (pkt. 28 tabeli), za komputerowy twardy dysk Standard opłata wynosi 1% (pkt. 22 tabeli), za kartę pamięci (w tym pendrive i inne półprzewodnikowe wymienne pamięci masowe) opłata wynosi 0,47% (pkt. 7 tabeli). Załącznik nr 2 do rozporządzenia zawiera wykaz magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników. Według wykazu za kasetę VHS pobiera się opłatę w wysokości 3% (pkt. 8 tabeli), a za odtwarzacz systemu DVD z funkcją nagrywania opłata wynosi 1,46% (pkt. 13 tabeli). Załącznik nr 3 stanowi wykaz kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników. Zgodnie z wykazem za kopiarke, w tym: atramentową, laserową, analogową i termosublimacyjną pobierana jest opłata w wysokości 3% (pkt. 1 tabeli), a za papier formatu A3 i A4 opłata wynosi 1,25% (pkt. 8 tabeli).

Według informacji zamieszczonej na stronie Stowarzyszenia Autorów i Wydawców „Polska Książka”⁵ „podstawą naliczenia opłaty zawsze jest cena papieru określona w umowie sprzedaży” i nie ma znaczenia okoliczność, czy cena została przez nabywcę zapłacona. Dodatkowo podstawą naliczenia opłaty jest cena brutto, czyli zawierająca właściwą stawkę podatku VAT. Stowarzyszenie wyjaśnia, że za takim rozwiązaniem przemawia użycie w Ustawie określenia, iż opłaty nalicza się od „wpływów z działalności”, a to jest kategoria najszerza i w związku z tym nie ma uzasadnienia dla wyłączenia pewnych składników (podatek VAT) tych wpływów.

W tym samym rozporządzeniu z dnia 2 czerwca 2003 r. Minister Kultury określa organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, które są uprawnione do pobierania oraz podziału opłat od poszczególnych urządzeń i czystych nośników. Opłaty wyszczególnione w art. 20 ust. 1 Ustawy mają za zadanie zrekomensować uszczerbek doznawany przez: twórców, artystów wykonawców, producentów fonogramów i wi-

⁵ www.polskaskiazka.pl

deogramów oraz wydawców na skutek kopiowania w ramach dozwolonego użytku osobistego utworów, artystycznych wykonań i nagrań. W orzecznictwie i literaturze utrwalił się pogląd, że rozwój techniki i coraz łatwiejsza i szersza dostępność do środków reprograficznych zagraża interesom majątkowym twórców i wydawców. Ustawodawca ryzykiem ewentualnych strat obciążył producentów i importerów urządzeń i czystych nośników, umożliwiających kopiowanie utworów w ramach dozwolonego użytku. Sąd Najwyższy podzielił ten pogląd między innymi w wyroku o sygn. V CSK 22/2008 z dnia 19 czerwca 2008r⁶. uznając, że roszczenie o opłaty z tytułu sprzedaży urządzeń reprograficznych umożliwiających kopiowanie w całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu przysługuje organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców lub wydawców, a nie twórcom i wydawcom (art. 20 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych – Tekst jednolity: Dz. U. 2006 r. Nr 90 poz. 631 ze zm.). W przedmiotowej sprawie strona pozwana określiła przepis art. 20 ust 1 pkt. 2 Ustawy jako niezgodny z Konstytucją i zarzuciła, że w skutek braku efektywnych metod wykrywania naruszeń praw twórców i wydawców przez organizacje zbiorowego zarządzania, ustawodawca obciążył kosztami ryzyka naruszeń własności intelektualnej legalnie działających przedsiębiorców. Sąd Najwyższy nie podzielił tego poglądu i stwierdził, że opłata ta stanowi kompensatę uszczerbku doznawanego przez twórców i wydawców na skutek kopiowania utworów w ramach dozwolonego użytku. Sąd nie zajął się jednak rozstrzygnięciem, czy opłata powinna obciążać wszystkie transakcje, czy tylko te, których przedmiotem są urządzenia przeznaczone do użytku osobistego oraz, czy w kręgu zobowiązanych znajdują się jedynie importerzy i producenci – zgodnie z literalnym brzmieniem art. 20 ust. 1 Ustawy – czy także np. dystrybutorzy takich urządzeń i nośników.

W dniu 31 października 2008 r. do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wpłynął wniosek złożony przez Audiencia Provincial de Barcelona o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a dotyczącym wykładni pojęcia godziwej rekompensaty zdefiniowanej w art. 5 ust. 2 lit b) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej z dnia 22 maja 2001 r. Wniosek złożony został w związku ze sprawą Padawan SL przeciwko Sociedad General de Autores y Editores de Espana (SGAE), dotyczącą „opłaty licencyjnej za kopię na użytek prywatny”⁷. W toku rozpatrywania sprawy Trybunał podniósł, że ochrona praw autorskich „zapewnia utrzymanie kreatywności w interesie: autorów, artystów, wykonawców, producentów, konsumentów, kultury i gospodarki, jak również szerokiej publiczności”, a twórczą pracę należyne jest stosowne wynagrodzenie. Według art. 5 dyrektywy 2001/29 państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania – między innymi przez osobę fizyczną kopiującą utwór do prywatnego użytku i do celów niehandlowych w jakikolwiek sposób i przy użyciu każdego sprzętu. Takie zwielokrotnienie powinno być zrównoważone godziwą rekompensatą z tytułu korzystania z dzieła. Przedmiotem sprawy było między innymi odpowiedzenie na pytanie, czy jest zgodne z dyrektywą 2001/29 obciążanie opłatą licencyjną z tytułu zwielokrotniania utworu na użytek prywatny:

sprzętu, urządzeń i nośników cyfrowych bez rozróżnienia faktycznego przeznaczenia tych urządzeń i nośników. Czy jest prawidłowym, że do obciążenia opłatą wystarczy gotowość sprzętu i uprawdopodobnienie, że zostanie on użyty do wykonania kopii prywatnej – nie jest natomiast wymagane ustalenie, że osoba fizyczna faktycznie wykonywała kopię na użytek prywatny i czy w związku z tym twórca poniósł z tego tytułu szkodę. Trybunał odpowiedział, że „konieczny jest związek między stosowaniem opłaty licencyjnej przeznaczonej na finansowanie godziwej rekompensaty w odniesieniu do sprzętu, urządzeń oraz nośników zwielokrotniania cyfrowego, a domniemanym przeznaczeniem tego sprzętu itd. do celów zwielokrotniania na użytek prywatny”. Trybunał stwierdził, że nie jest zatem zgodne z art. 5 lit b) dyrektywy 2001/29 obciążanie opłatą wszystkich rodzajów sprzętów, urządzeń i nośników cyfrowych bez rozróżnienia przeznaczenia tych przedmiotów.

Pytania postawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu postanowieniem z dnia 30 czerwca 2011 r. dotyczyły podobnego zagadnienia⁸. W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Apelacyjny pozwana osoba fizyczna, prowadząca działalność gospodarczą w przedmiocie hurtowej i detalicznej sprzedaży kserokopiarek, faksów, urządzeń poligraficznych oraz usługi kserograficzne zaprzestała uiszczania na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania opłat wskazanych w art. 20 ust 1 Ustawy, ponieważ jej zdaniem jej działalność nie mieści się w kategorii producentów i importerów urządzeń reprograficznych, ponieważ jest dystrybutorem, zbywającym urządzenia dalszym sprzedawcom, a nie podmiotom, które mogłyby korzystać z kopiowania w ramach dozwolonego użytku. Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo organizacji zbiorowego zarządzania i zobowiązał pozwanego do wypełnienia obowiązku informacyjnego zdefiniowanego w art. 105 ust. 1 i 2 Ustawy, umożliwiającego wyliczenie wysokości należnej opłaty. W toku rozpatrzenia apelacji Sąd Apelacyjny uznał, że konieczne jest dokonanie wykładni art. 105 ust. 2 w związku art. 20 ust 1 i 2 Ustawy i odpowiedź na pytanie, czy obowiązek informacyjny oraz obowiązek obciążenia opłatą dotyczy wszystkich transakcji sprzedaży urządzeń reprograficznych i czystych nośników, „czy też powinny one dotyczyć tylko tych transakcji, w których strona kupująca należy do kręgu podmiotów, mogących zgodnie z art. 23 Ustawy korzystać z dozwolonego użytku”. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wykazał, że w przedmiotowej sprawie obowiązek informacyjny (i tym samym obowiązek uiszczania opłat reprograficznych) dotyczy również sprzedawcy w łańcuchu dystrybucyjnym, ale jednocześnie wskazał, że trafne argumenty pozwanego można traktować, jako postulaty de lege ferenda w kwestii zmiany brzmienia art. 20 ust. 1 i 2 Ustawy oraz szczegółowego opisu podmiotów, używających urządzeń reprograficznych dla celów osobistych. Zdaniem Sądu dopiero wówczas możliwa była by interpretacja tegoż przepisu z uwzględnieniem motywów dyrektywy 2001/29/WE oraz uzasadnienia wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-467/08.

W mojej opinii art. 23 ust 2 Ustawy w brzmieniu „zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku

⁶ LexPolonica nr 1928625

⁷ LexPolonica nr 2399047, www.curia.europa.eu

⁸ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26.10.2011r. III CZP 61/2011; LexPolonica nr 2780284

osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego” precyzyjnie definiuje krąg podmiotów uprawnionych do nieodpłatnego korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku. Nie powinno być zatem wątpliwości, czy strona transakcji sprzedaży urządzenia do tego kręgu należy. Ponadto każde urządzenie lub czysty nośnik, będący przedmiotem dystrybucji zostało wcześniej opłacone zgodnie z art. 20 ust. 1 i 2. Ustawy przez producenta lub importera urządzenia lub nośnika. Instytucja dozwolonego użytku chronionych utworów upoważnia do nieodpłatnego korzystania z rozpowszechnionego już utworu. Opłata z tytułu sprzedaży urządzeń i czystych nośników, mogących służyć do zwielokrotniania utworu w ramach dozwolonego użytku ma na celu naprawienie twórcy potencjalnej szkody za korzystanie z jego dzieła objętego ochroną.

Idea pobierania opłaty, będącej „godziwą rekompensatą” zakłada, że kopie masowo wykonane dzięki dzisiejszym możliwościom technicznym przez osoby fizyczne, działające prywatnie powodują wyrządzenie uszczerbku majątkowego twórcy danego utworu i to na tych osobach ciąży obowiązek naprawienia szkody. W związku z oczywistymi trudnościami zidentyfikowania konkretnej osoby fizycznej, a następnie wykazania rozmiaru strat, jakie wyrządziła – opłatą reprograficzną wolno obciążać nie osoby prywatne, ale podmioty dysponujące sprzętem i urządzeniami i profesjonalnie zajmujące się udostępnianiem i wykonywaniem usług zwielokrotniania. Podmioty zobowiązane wliczają zwykle kwotę opłaty za kopię na użytek osobisty w cenę udostępniania sprzętu lub cenę świadczonej usługi, co w konsekwencji powoduje, że ciężar opłaty ostatecznie spoczywa na odbiorcy prywatnym. Naliczenie opłaty wynika zatem z samej zdolności urządzenia lub czystego nośnika do wykonania kopii prywatnej, bez konieczności udowodnienia tego faktu przez uprawnionego do pobrania opłaty oraz bez konieczności wykazania faktycznych strat. Z oczywistych względów podyktowanych stopniem rozwoju technologii przeprowadzenie takiego dowodu jest niemożliwe, ale także należy pamiętać, że sprzęt wymieniony w art. 20 ust. 1 Ustawy jest użytkowany zarówno w gospodarstwach domowych, jak i przy zwykłych czynnościach prowadzenia firmy, nie tylko i może nie przede wszystkim do wykonywania prywatnych kopii utworów chronionych. Skanuje się i kopiuje także np. dokumentację prywatną i firmową, formularze, własne utwory w postaci tekstów, czy zdjęć. Opłata pobierana jest zaś od każdego sprzedanego egzemplarza urządzenia, czystego nośnika lub rzy papieru, bez względu na ich rzeczywiste wykorzystanie.

3. Obowiązek informacyjny

Na podmiotach zobowiązanych do uiszczania opłat określonych w art. 20 i art. 20¹ Ustawy ciąży obowiązek informacyjny zdefiniowany w art. 105 ust. 2 Ustawy, według którego w zakresie swojej działalności organizacja zbiorowego zarządzania może się domagać udzielenia informacji oraz udostępnienia dokumentów niezbędnych do określenia wysokości dochodzonych przez nią wynagrodzeń i opłat. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zadał pytanie Trybunałowi Konstytucyjnemu, czy przyznanie organizacjom zbiorowego zarządzania tak szerokich uprawnień nie jest sprzeczne z konstytucją. Według wrocławskiego sądu, zakres żądanych informacji narusza tajemnicę handlową, która jest gwarantowana przez zasadę wolności działalności gospodarczej.

Wolność ta może być ograniczona tylko ze względu na ważny interes publiczny. „Tymczasem interes organizacji zbiorowego zarządzania nie jest interesem publicznym, lecz sumą cząstkowych interesów prywatnych twórców i wydawców”. Zgodnie z art. 20 ust. 4 Ustawy z kwoty uzyskanej z tytułu opłat ze sprzedaży urządzeń reprograficznych oraz związanych z nimi czystych nośników 50% przypada twórcom, a 50% – wydawcom. Zdaniem sądu wprowadzona przez ustawodawcę „przymusowa darowizna” powinna posiadać przynajmniej precyzyjnie oznaczonego „obdarowanego”. Wrocławski sąd zakwestionował również pobieranie opłat na rzecz wydawców, ponieważ wydawca niczym nie różni się od innego przedsiębiorcy, a zatem nie ma podstaw do jego uprzywilejowanej pozycji na rynku prawno-autorskim⁹. W mojej opinii argumentacja Sądu Apelacyjnego jest trafna, ponieważ przy obecnej konstrukcji przepisu art. 20 Ustawy i związanego z nim obowiązku informacyjnego zdefiniowanego w art. 105 ust. 2 Ustawy – grupa przedsiębiorców zobowiązana została do ujawniania i przekazywania szczegółowych danych i dokumentów, dotyczących prowadzonej działalności gospodarczej. Naliczane na podstawie tak uzyskanych informacji opłaty trafiają w konsekwencji do licznego i bliżej nie sprecyzowanego kręgu podmiotów.

Trybunał Konstytucyjny nie podzielił stanowiska Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i orzekł¹⁰, że art. 105 ust. 2 Ustawy w zakresie dotyczącym opłat jest zgodny z art. 22 Konstytucji¹¹, ponieważ celem opłaty określonej w art. 20 Ustawy oraz obowiązku informacyjnego jest ochrona innych osób to znaczy twórców, artystów, wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, a zatem ograniczenie wolności gospodarczej nastąpiło ze względu na ważny interes publiczny. Ponadto ograniczenie to „nie narusza zasady proporcjonalności, ponieważ służy ochronie interesów i wartości konstytucyjnych, takich jak: prawa twórców, społeczne przesłanki i ekonomiczne podstawy gospodarki rynkowej”. W konkluzji zdaniem Trybunału żądanie przez organizację zbiorowego zarządzania informacji o sprzedaży i dokumentów jest konstytucyjne.

II. Opłaty związane z przekroczeniem licencji ustawowej do publicznego odtwarzania utworu

Zgodnie z definicją majątkowego prawa autorskiego zawartego w art. 17 Ustawy prawo twórcy do korzystania z utworu jest wyłączne i skuteczne względem wszystkich. Jest to uprawnienie do decydowania o każdej formie korzystania z niego oraz do wynagrodzenia za to korzystanie. Ograniczenie tego prawa może wynikać wyłącznie z tejże ustawy. Jeśli doszło do naruszenia tego prawa, stosownym wynagrodzeniem, przewidzianym art. 79 Ustawy, jest takie, które autor otrzymałby, gdyby osoba naruszająca jego prawa zawarła umowę o korzystanie w zakresie dokonanego naruszenia. Uregulowanie art. 24 ust. 2 Ustawy wprowadza ograniczenie prawa twórcy do wynagrodzenia (licencja ustawowa), zezwalając posiadaczom urządzeń służących do odbioru programu radiowego lub telewizyjnego do odbierania za ich pomocą nadawanych utworów, choćby

⁹ Rzeczpospolita 10.11.2011r. „Producent ksero zapłaci tantiemy artyście”, www.rp.pl

¹⁰ Wyrok z dnia 11.10.2011r. o sygn. Akt P 18/09, www.trybunal.gov.pl

¹¹ Art. 22 Konstytucji - Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny

urządzenia te były umieszczone w miejscu ogólnie dostępnym, jeżeli nie łączy się z tym osiąganie korzyści majątkowych. Ten rodzaj licencji ustawowej jest zatem wyłączony w każdym przypadku pojawienia się korzyści majątkowych, choćby korzystanie z programów radiowych i telewizyjnych nie stanowiło głównego celu działalności zarobkowej. Zasadą bowiem jest, że twórca partycypuje w korzyściach majątkowych, które inna osoba uzyskuje – choćby pośrednio – z tytułu rozpowszechniania utworu. Według linii orzeczniczej sądów ciężar dowodu na okoliczności negatywne spoczywa na posiadaczu urządzenia radiowego lub telewizyjnego bez względu na to, jaką profesją zajmuje się przedsiębiorca. Posiadacz urządzenia powinien udowodnić, że organizacja zbiorowego zarządzania nie ma prawa żądać wynagrodzenia z tytułu korzystania z utworów.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej z dnia 18 października 2004 r. o sygn. akt V CK 243/04 „Nieosiąganie korzyści majątkowych z odbioru utworów nadawanych w programie radiowym lub telewizyjnym, odbieranym za pomocą służących do tego celu urządzeń umieszczonych w miejscu ogólnie dostępnym (art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych – Dz. U. 2000 r. Nr 80 poz. 904 ze zm.), faktem jest prawo niweczącym, co do którego ciężar dowodu spoczywa na posiadaczu tych urządzeń”¹². Sąd Najwyższy wydał wyrok, rozpatrując kasację pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu o sygn. akt I ACa 910/03, wydanego w dniu 12 listopada 2003 r. w brzmieniu „Stowarzyszenie twórców może domagać się pieniędzy za odtwarzanie stacji radiowych, np. w sklepie. I to odtwarzający musi udowodnić, że nie łączy się to z osiąganiem przychodów majątkowych”¹³. Przeprowadzenie dowodu na istnienie okoliczności negatywnych jest trudne, a często niemożliwe.

Zgodnie ze zwykłym doświadczeniem życiowym możemy stwierdzić, że istnieją takie rodzaje działalności gospodarczej, które pomimo, że ich głównym celem biznesowym nie jest odtwarzanie muzyki, to korzystanie z utworów muzycznych przekłada się w jakimś stopniu na wysokość zarobków prowadzącego działalność. Znane są powszechnie techniki marketingowe, zgodnie z którymi sam fakt odtwarzania muzyki oraz jej rodzaj ma wpływ na wysokość obrotów w centrach handlowych. Na wyniki takich badań powołują się organizacje zbiorowego zarządzania, uzasadniając swoje roszczenia wobec osób, podmiotów odtwarzających programy radiowe lub telewizyjne przy okazji prowadzenia działalności gospodarczej typu warsztat samochodowy, zakład fryzjerski, czy lokal gastronomiczny lub sklep. Warto jednak zwrócić uwagę, że wielkogabarytowe obiekty handlowe nie korzystają z programów stacji radiowych lub telewizyjnych, ale z muzyki odtwarzanej specjalnie w celu uatrakcyjnienia czasu zakupów oraz zachęcania klientów do przedłużenia czasu spędzanego w obiekcie. Z tego tytułu zawierają z odpowiednią organizacją zbiorowego zarządzania umowy licencyjne. Przykładowo 489 zł miesięcznie płaci hipermarket o powierzchni 3.000 m.kw. w dużej aglomeracji z tytułu odtwarzania utworów z repertuaru ZAIKS-u¹⁴. Inaczej przedstawia się sytuacja hoteli, które – dziś już standardowo – oferują klientom pokoje wyposażone w radio i telewizor.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie o sygn. Akt VI ACa 62/04 z dnia 8 października 2004 r. „Umieszczenie w hotelach telewizorów celem umożliwienia oglądania programów telewizyjnych nie jest działaniem w ramach licencji ustawowej określonej w art. 24 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, gdyż warunkiem skorzystania z tej licencji jest brak korzyści majątkowych w związku z odbiorem programów”. W toku rozpatrywania apelacji sąd stwierdził między innymi, że umieszczenie odbiorników radiowych i telewizyjnych w pomieszczeniach hotelowych uatrakcyjni ofertę handlową hotelu, a ponadto powoduje, że programy radiowe i telewizyjne mogą być odbierane przez nieograniczoną liczbę osób. Nie jest przy tym istotne, czy klient skorzysta z możliwości odbioru audycji, gdyż ważny jest sam fakt zdolności urządzenia do umożliwienia oglądania telewizji lub słuchania radia. Z tych względów działania prowadzącego hotel nie są działaniami w ramach licencji ustawowej określonej w art. 24 ust. 2 Ustawy, albowiem warunkiem skorzystania z unormowań określonych w tym przepisie jest brak korzyści majątkowych w związku z odbiorem programów.

O ile wyposażenie pokoi hotelowych w odbiorniki radiowe i telewizyjne w oczywisty sposób podnosi standard obiektu oraz wpływa na cenę usługi, to błędne wydaje się założenie, że słuchanie programu radiowego w zakładzie usługowym lub małym sklepie przysparza prowadzącemu działalność korzyści materialnych. Jednak organizacje zbiorowego zarządzania wysuwają roszczenia także wobec takich podmiotów.

W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy – Izba Cywilna pod sygn. Akt I CK 164/05¹⁵ skargi kasacyjnej Stowarzyszenie Autorów ZAIKS wystąpiło do spółki „B” o udzielenie informacji o ilości placówek handlowych oraz rodzaju urządzeń do odbioru, a następnie zaproponowało wysokość wynagrodzenia. Spółka „B” nie zgodziła się z decyzją Stowarzyszenia, argumentując, iż klienci pojawiają się w jej sklepach w celu zakupu obuwia i nie ma przy tej czynności znaczenia, czy i jaki program radiowy jest odbierany w placówce i nie ma to wpływu na wysokość obrotów. SN oddalił skargę kasacyjną spółki, ponieważ „bez zgody twórcy, żaden podmiot nie może korzystać z utworów chronionych prawem autorskim. Co prawda art. 24 ust. 2 Ustawy przewiduje wyjątek od tej generalnej zasady, jednakże obowiązek udowodnienia braku korzyści materialnych spoczywa na korzystającym z cudzych praw”. Sąd wydał wyrok w brzmieniu: „W przypadku, gdy w sklepie jest włączone radio, właściciel ma obowiązek płacić za nadawanie utworów, o ile nie udowodni, że nie przysparza mu to korzyści majątkowych”.

Dowód na nieosiąganie dodatkowych zarobków z tytułu odbioru programu radiowego udało się przeprowadzić w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Okręgowy w C., a następnie na skutek apelacji powoda – Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem o sygn. Akt I ACa 102/08, z dnia 14 marca 2008r¹⁶ oddalił apelację. W toku rozpatrywania sprawy ustalono, że w lokalu gastronomicznym pozwanego znajduje się odbiornik radiowy, ale jakość odbioru była bardzo niska i audycje radiowe możliwe były do wysłuchania wyłącznie dla pracowników lokalu. Klienci przychodzili zaś w celu spożycia posiłków. Przedstawiciele ZAIKS dowodzili, że wystarczy potencjalna możliwość odbierania chronionego utworu nadawanego w ramach

¹² LexPolonica nr 376967

¹³ LexPolonica nr 364469

¹⁴ Źródło: Gazeta Prawna 21 marca 2012. http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawoautorskie/artykuly/604325,kiedy_maly_przedsiębiorca_nie_musi_placic_tantiem.html

¹⁵ LexPolonica nr 403822

¹⁶ LexPolonica nr 1959563

programu radiowego za pomocą urządzenia służącego do tego celu w lokalu gastronomicznym, aby móc ocenić taki odbiór jako publiczne odtworzenie. Nie ma znaczenia czy radio było włączane stale, czy też sporadycznie ani czy konsumenci byli usatysfakcjonowani. Sąd przychylił się w tym przypadku do argumentacji pozwanego, że odbiór programów radiowych nie był celem działalności lokalu, programy słuchane były sporadycznie przez właściciela i pracowników lokalu, a zatem „odtworzenie utworów nie było nastawione na uprzyjemnienie pobytu klientów” i nie wiązało się z osiągnięciem korzyści majątkowych.

Jednak linia orzecznictwa sądów utrwała pogląd, iż odbiór programów radiowych i telewizyjnych nawet jedynie przy okazji prowadzenia działalności gospodarczej o charakterze nie związanym z publicznym odtwarzaniem utworów muzycznych – ma związek z wysokością obrotów, a dowód na okoliczność przeciwną ciąży na posiadaczu radioodbiornika, choćby był to właściciel zakładu fryzjerskiego, małego sklepiku lub gabinetu lekarskiego.

Na tę linię orzecznictwa polskich sądów powinny mieć wpływ dwa wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydane w tym samym składzie, w tym samym czasie 15 marca 2012 r. i będące rozstrzygnięciami w z pozoru podobnych sprawach. W obu przypadkach chodziło o włączanie muzyki nadawanej przez radio oraz z płyt CD – przy okazji prowadzenia czynności związanych z działalnością biznesową. Jeden proces dotyczył włoskiego dentysty puszczonego płyty w czasie, gdy leczył pacjentów, a drugi irlandzkich hotelarzy, umieszczających w pokojach radioodbiorniki i telewizory. Trybunał określił kryteria, jakimi powinny kierować się sądy, orzekając w sprawach dotyczących wnoszenia opłat za odtwarzanie muzyki w miejscach prowadzenia działalności zarobkowej¹⁷.

Sprawa C-135/10¹⁸ dotyczyła gabinetu dentystycznego i w toku rozpatrywania pytania prejudycjalnego stwierdzono między innymi, że aby odtwarzanie utworów można było określić jako publiczne udostępnianie, musi być one skierowane do „znacznej liczby potencjalnych odbiorców”, a poza tym osoby te nie mogą być jedynie przypadkowo „uchwycone”, a raczej powinny stanowić grupę docelową przedsiębiorcy. Zauważono następnie, że klienci przebywający w gabinecie stanowią ograniczony krąg osób, a poza tym dentysta nie może rozsądnie oczekiwać wzrostu liczby pacjentów, ani wyższego zarobku w skutek słuchania audycji radiowych podczas wykonywania usługi. Odtwarzanie utworów poprzez program radiowy stanowi uprzyjemnienie czasu pracy dentysty, a klienci stają się słuchaczami jedynie przy okazji i nie mają wpływu na rodzaj repertuaru. Ponadto doświadczenie życiowe stanowi, że fakt odbioru audycji radiowych w gabinecie lekarskim nie stanowi kryterium wyboru, u którego dentysty chcemy leczyć zęby.

Zupełnie odmiennie Trybunał ocenił stan faktyczny w sprawie C-162/10¹⁹, dotyczącej irlandzkich hotelarzy. Według Trybunału klientów hotelu można nazwać publicznością, ponieważ stanowią oni nieokreśloną, większą grupę osób, dla których możliwość odbioru programów radiowo-telewizyjnych w pomieszczeniach hotelowych stanowi bardzo często kryterium wyboru oferty. Przedsiębiorcy wyposażają zatem świadomie pokoje hotelowe w odbiorniki, a klienci są dla nich grupą docelową, której umożliwiają

obiór sygnału. Można zatem hotelarzy określić „użytkownikami dokonującymi publicznego udostępniania w rozumieniu art. 8 dyrektywy 2006/115²⁰” i są zatem zobowiązani do uiszczania godziwego wynagrodzenia za odtwarzanie nadawanego fonogramu, niezależnie od wynagrodzenia uiszczanego przez nadawcę.

W dwóch powyższych orzeczeniach Trybunał nakreślił kryteria, jakie powinny być brane pod uwagę przy ocenie, czy mamy do czynienia z użytkowaniem prywatnym, czy publicznym oraz wyraźnie określił, że należy różnicować sytuację użytkowników odbiorników radiowych i telewizyjnych. Nie powinno się dopuszczać domniemania stosowanego przez organizacje zbiorowego zarządzania, że samo posiadanie urządzenia w lokalu, w którym przedsiębiorca prowadzi działalność łączy się z osiągnięciem dodatkowych korzyści materialnych. W przypadku niepowodzenia w przeprowadzeniu dowodu na istnienie okoliczności negatywnych i uznania, że naruszone zostały warunki licencji ustawowej zawartej w art. 24 ust. 2 Ustawy, stosownym wynagrodzeniem, przewidzianym przez art. 79 Ustawy, jest takie wynagrodzenie, które autor otrzymałby, gdyby osoba naruszająca jego prawa zawarła umowę o korzystanie w zakresie dokonanego naruszenia. W związku z tym stosuje się stawki przewidziane w tabelach wynagrodzeń organizacji zbiorowego zarządzania adekwatne dla pola eksploatacji publicznego odtwarzania.

Według danych z 2010r.²¹ do ZAIKS-u wpłynęło 74, 5 mln zł z tytułu publicznego wykonania i odtwarzania utworów. Przykładowo 85 zł miesięcznie płaci pięciogwiazdkowy hotel za odtwarzanie muzyki w lobby, a 71, 75 zł miesięcznie powinien wydać mały gabinet stomatologiczny w Warszawie za puszczenie muzyki z repertuaru ZAIKS (ZAIKS reprezentując twórców obsługuje 95% rynku muzycznego). Nadmienić należy, że do jednego przedsiębiorcy – użytkownika muzyki – może zgłosić się z żądaniem zawarcia umowy i uiszczaniem opłaty z tytułu publicznego odtwarzania nie tylko Stowarzyszenie Autorów ZAIKS, ale także Stowarzyszenie Artystów Wykonawców SAWP oraz Związek Producentów Audio Video ZPAV. Nie ma znaczenia, czy nagranie to odtwarzane jest z nośnika (CD, kasecie, itp), czy też z innego źródła, np. z radia czy Internetu. Na podstawie obowiązujących przepisów oraz utrwalonej praktyki za muzykę odtwarzaną w miejscu publicznie dostępnym należy uiszczać opłaty niezależnie od nośnika, czy źródła z którego ona pochodzi, chyba że odtwarzanie następuje w ramach licencji ustawowej z art. 24 ust. 2 Ustawy.

III. Repartycja opłat pobieranych za kopiowanie utworu na licencji ustawowej.

Godziwa rekompensata z tytułu prywatnego użytku chronionego utworu ma na celu naprawienie potencjalnych strat majątkowych twórcy. Rozwój technologii powoduje, że coraz łatwiej jest utwór kopiować i dzielić się nim, a zatem zakłada się, że straty twórców także ulegają zwiększeniu.

Ustawodawca wprowadził zatem mechanizm ochrony interesów: autora utworu, wykonawcy, producenta, czy wydawcy. Opłaty pobierane za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania – po potrąceniu kosztów wykonywania zbiorowego zarządu

¹⁷ Gazeta Prawna 21 marca 2012r. http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawoautorskie/artykuly/604325,kiedy_maly_przedsiębiorca_nie_musi_placic_taniem.html

¹⁸ www.curia.europa.eu

¹⁹ www.curia.europa.eu

²⁰ Art. 8 dyrektywy 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, www.eur-lex.europa.eu

²¹ Źródło: Gazeta Prawna z 21 marca 2012, http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawoautorskie/artykuly/604325,kiedy_maly_przedsiębiorca_nie_musi_placic_taniem.html

i kosztów samego procesu podziału – podlegają repartycji. Zasady podziału tych opłat zawarte zostały w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003r. (Dz. U. nr 105, poz. 991) oraz w regulaminach repartycji wynagrodzeń poszczególnych organizacji: twórców, artystów wykonawców, wydawców i producentów.

Według wymienionego Rozporządzenia do pobierania opłat od magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz od związanych z nimi czystych nośników – uprawnione są na rzecz: twórców Stowarzyszenie Autorów ZAIKS, artystów wykonawców Stowarzyszenie Artystów Wykonawców Utworów Słownych i Słowno – Muzycznych SAWP, producentów fonogramów i wideogramów Związek Producentów Audio-Video ZPVP. Do podziału opłat uprawnione są te same organizacje z tym, że opłaty od magnetowidów i podobnych urządzeń oraz związanych z nimi czystych nośników – pobrane zostają przez ZAIKS na rzecz twórców dzieli Stowarzyszenie Filmowców Polskich. W zakresie urządzeń reprograficznych, czyli kserokopiearek, skanerów i innych podobnych urządzeń oraz czystych nośników z nimi związanych – do pobierania i podziału opłat upoważnione są dwie organizacje. Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL działa na rzecz twórców, a w imieniu wydawców występuje Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Polska Książka. Niektóre z upoważnionych organizacji zamieściły na swoich stronach internetowych uszczegółowienie procedury pobierania i podziału zainkasowanych opłat z tytułu „godziwej rekompensaty” za dozwolony użytek prywatny.

1. Podział opłat pobranych od producentów i importerów magnetofonów, magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz czystych nośników z nimi związanych

Pośród organizacji upoważnionych do pobierania i podziału przedmiotowych opłat jedynie Związek Producentów Audio Video posiada na swojej stronie²² regulamin repartycji wpływów za dozwolony użytek prywatny, w którym odwołuje się także do Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. (Dz. U. nr 105, poz 991). Związek ustalił koszty administracyjne inkasa na 17,5%, które potrącają się z kwot przeznaczonych do podziału. Dodatkowo ZPAV pomniejsza wpływy o 8%, tworząc „zabezpieczenie ewentualnych roszczeń podmiotów uprawnionych, a nieznanymi w chwili dokonywania danego rozliczenia”. Zgodnie z § 5 Regulaminu podział środków dokonywany jest proporcjonalnie do zakresu wykorzystania repertuaru zgodnie ze wzorem: „ $np. = up * N$ ”, gdzie: **np** – oznacza kwotę należną poszczególnym uprawnionym producentom fonograficznym; **up** – udział producenta w rynku fonogramów i wideogramów muzycznych, określony zgodnie z odrębnym regulaminem; **N** – oznacza kwotę do podziału pomiędzy uprawnionych”. Udział producenta w rynku fonogramów i wideogramów ustalany jest na podstawie udokumentowanych oświadczeń zainteresowanych firm.

Stowarzyszenie Autorów ZAIKS zamieściło Regulamin repartycji wynagrodzeń autorskich pobieranych na podstawie umów licencyjnych. Zgodnie z § 36 Regulaminu „podział wynagrodzeń

autorskich za wykorzystanie utworu w ramach własnego użytku osobistego regulują zasady podziału, stanowiące załącznik do niniejszego Regulaminu”. Załącznika nie zamieszczono na stronie www, a w rozmowie telefonicznej z przedstawicielem ZAIKS dowiedziałam się, że nie jest to dokument jawny, gdyż „zawiera informacje, stanowiące tajemnicę handlową”. Także na stronach Stowarzyszenia Artystów Wykonawców SAWP²³ oraz Stowarzyszenia Filmowców Polskich nie ma informacji o zasadach podziału wpływów, stanowiących rekompensatę za dozwolony użytek osobisty.

2. Podział opłaty reprograficznej oraz opłat pobranych od producentów i importerów kserokopiearek, skanerów magnetowidów i innych podobnych urządzeń oraz czystych nośników z nimi związanych

Do pobierania i podziału przedmiotowych opłat upoważnione są dwie organizacje – na rzecz twórców Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL, a na rzecz wydawców Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Polska Książka. Obydwie organizacje zamieściły na swoich stronach regulaminy podziału zgromadzonych środków, a KOPIPOL – dodatkowo szczegółowo opisuje procedurę badań statystycznych, prowadzonych w celu ustalenia udziału w rynku wydawniczym poszczególnych przedsiębiorców.

SAiW Polska Książka w kwestii repartycji odsyła do regulaminu i zasad ustalanych przez Zarząd Stowarzyszenia w odniesieniu do każdej puli podlegającej podziałowi. Stowarzyszenie przewiduje dwa rodzaje repartycji – przeprowadzaną w trybie bezpośrednim i pośrednim, przy czym zasadą jest repartycja bezpośrednia na rzecz uprawnionych wydawców. Wyjątek stanowi repartycja pośrednia, która „wiąże się z ustaleniem celu, na który środki miałyby być przekazywane i zasad partycypacji wydawców w tej puli środków”²⁴. Repartycja w tym trybie może być prowadzona na przykład w sytuacji, gdy podział określonych kwot w drodze repartycji bezpośredniej byłby niemożliwy lub ekonomicznie nieuzasadniony. Przy przeprowadzaniu repartycji bezpośredniej konieczne jest ustalenie struktury kopiowania utworów, aby określić, które z nich są najczęściej kopiowane. Finalnie ustala się udział poszczególnych wydawców „przy uwzględnieniu charakterystyki ich produkcji wydawniczej na tle wskaźników struktury kopiowania”²⁵. Na początku swojej działalności organizacja przyjmowała do repartycji wskaźniki struktury, opracowane przez zagraniczne stowarzyszenia, zakładając, że w Polsce wyniki badań kształtowałyby się podobnie. Przykładowo przyjęto, że 76,5% wydawnictw książkowych to podręczniki akademickie i inne książki naukowe, 10,8% to pozycje popularnonaukowe i literatura faktu. W kategorii wydawnictw prasowych 36,6% stanowi prasa naukowa, a prasa codzienna to 10,2%²⁶. W późniejszym okresie wskaźniki ustalano już na podstawie wyników badań statystycznych.

SAiW Polska Książka jako jedyna organizacja zbiorowego zarządzania pokusiła się o ujawnienie konkretnych kwot, które zostały zainkasowane, a następnie podzielone. Dane dotyczą inkasa z lat: 2003, 2004-2005 i 2006. W 2003 r. kwota przeznac-

²³ www.sawp.pl

²⁴ www.polskaksiazka.pl

²⁵ Tamże.

²⁶ Więcej danych w zestawieniach na stronie SAiW Polska Książka www.polskaksiazka.pl

²² www.zpav.pl

czona do repartycji wyniosła 443.612,20 zł, z czego wypłacono jedynie 30.902,32 zł, a pozostałe środki zostały przeznaczone do rozdysponowania i wypłacenia w ramach repartycji inkasa za rok 2006. Inkaso z lat 2004-2005 wyniosło 1.917.247,28 zł, z czego wypłacono 735.862,48 zł. O podziale kwot zebranych w 2006 r. zamieszczono jedynie informację o sumie inkasa 1.229.563,26 zł, natomiast zabrakło już danych o kwotach, które Stowarzyszenie wypłaciło uprawnionym podmiotom. Informacji z lat kolejnych już nie zamieszczono.

Na stronie Stowarzyszenia Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL w Kielcach²⁷ zamieszczono wyniki badań statystycznych i zasady repartycji opłat reprograficznych od importerów oraz producentów urządzeń reprograficznych i czystych nośników, przeznaczonych do kopiowania utworów chronionych w ramach własnego użytku osobistego. Inkaso i podział tych opłat zostają dokonywane na podstawie art.20 Ustawy. Wraz z opłatami reprograficznymi dokonywany jest podział wynagrodzeń twórców utworów naukowych i technicznych, inkasowanych z tytułu zwielokrotniania w ramach dozwolonego użytku ich utworów przez przedsiębiorstwa sporządzające odpłatnie kopie tych utworów na zlecenie osób trzecich. Podstawę tego inkasa i repartycji stanowi art.20¹ Ustawy. Stowarzyszenie zakłada, że nie ma możliwości wskazania, które konkretnie utwory są przedmiotem zwielokrotniania, ani ile dokładnie wykonano kopii dzieła – można te dane określić jedynie w przybliżeniu, a zatem procedura podziału wynagrodzeń rozpoczyna się od badań statystycznych wykonywanych na zlecenie Stowarzyszenia przez firmę wyłonioną w drodze przetargu.

Do badań typuje się kilkadziesiąt punktów ksero w dużych miastach, będących równocześnie miastami akademickimi. Ostatnie wyniki badań, jakie zamieszczono na stronie KOPIPOL, pochodzą z lat 2006 – 2007 i dotyczą punktów kserograficznych wybranych w Poznaniu, Wrocławiu, Warszawie, Łodzi i Krakowie. Typowanie do badań punktów kserograficznych jest wielostopniowe²⁸ i polega w pierwszej kolejności na wykonaniu spisu wszystkich ogólnodostępnych punktów kserograficznych na uczelniach oraz spisu takich punktów na terenie wylosowanych obszarów miasta (centrum i peryferie). W wyniku losowań do badań przeznaczają się 100 punktów na terenie miasta (w tym 40 w centrach) oraz 100 punktów na uczelniach. Według danych Stowarzyszenia „jako materiał badawczy przyjęto wszystkie materiały, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej, które były skopioowane lub zakupione jako kopie w losowo dobranych okresach półgodzinnych w wylosowanych punktach kserograficznych”. Na podstawie wyników badań ustala się części zebranych opłat przypadające właściwym organizacjom zbiorowego zarządzania na podstawie rozporządzeń Ministra Kultury²⁹, a KOPIPOL zajmuje się podziałem części opłat przypadających na utwory naukowe i techniczne. Podział następuje zgodnie z ustalonym w badaniach udziałem utworów poszczególnych wydawnictw. W celu „uwzględnienia przy dokonywaniu podziału, aby kwoty wypłacane twórcom przedstawiały realną wartość” – organizacja

określa próg procentowy w udziale, który musi zostać przekroczony, aby wydawca został uwzględniony w podziale opłat. Według danych KOPIPOL w repartycji w roku 2010 r. (podział opłat za lata 2006-2007³⁰) brało udział trzynastcie wydawnictw naukowo-technicznych, w tym: PWN (23,828%), Wydawnictwo C.H. Beck (10,607%), Wydawnictwo Literackie (5,875%), Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego (5,328%), Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej (4,881%) i inne. Dopiero po ustaleniu stawki wydawnictw, Zarząd KOPIPOL zwraca się do nich o informację o autorów utworów wydanych w okresie objętym badaniem, celem naliczenia twórcom przypadających im części opłat. O dokonanych naliczeniach wynagrodzeń organizacja zawiadamia bezpośrednio konkretnych autorów, a także zamieszcza odpowiednie ogłoszenie w prasie i w Internecie. Niepodjęte przez twórców kwoty „pozostają na wydzielonym rachunku, do upływu terminu przedawnienia”.

W konsekwencji przeprowadzenia opisanej powyżej procedury pieniądze mogą zostać wypłacone temu autorowi, którego utwór został opublikowany w konkretnym okresie przez wydawcę uwzględnionego w zestawieniu wydawnictw, biorących udział w repartycji zainkasowanych opłat.

IV. Podsumowanie

Poprzez instytucję licencji ustawowych ograniczony zostaje wynikający z art.17 Ustawy monopol autorski, czyli wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Na podstawie licencji ustawowej można z utworu korzystać bez konieczności uzyskania zgody autora. Ingerencja w prawa wyłączne twórcy ma za zadanie pogodzić indywidualny interes uprawnionego z interesem społecznym, jakim jest powszechny dostęp do dóbr kultury. Ustawodawca, zapewniając formy dozwolonego użytku utworu wprowadził równocześnie mechanizm ochrony interesów: autora utworu, wykonawcy, producenta oraz wydawcy. Opłaty pobierane za pośrednictwem organizacji zbiorowego mają stanowić „godziwą rekompensatę” z tytułu prywatnego użytku chronionego utworu poprzez naprawienie potencjalnych strat majątkowych twórcy. Rozwój technologii powoduje, że coraz łatwiej jest zwielokrotnić egzemplarze utworu, a zatem zakłada się, że straty twórców także ulegają zwiększeniu.

Należy jednak zwrócić uwagę po pierwsze na brak transparentności w naliczaniu, pobieraniu oraz redystrybucji tych opłat, a po drugie – godziwa rekompensata powinna mieć związek z rozmiarem poniesionej przez podmioty uprawnione straty. Na dzień dzisiejszy działa natomiast mechanizm, pozwalający na pobieranie opłat niejako „z góry” i od wszystkich użytkowników utworów czy to muzycznych, czy wydanych drukiem – zakłada się bowiem, że urządzenie reprograficzne lub czysty nośnik zostaną wykorzystane do kopiowania chronionych utworów. Podobne „domniemanie winy” ma miejsce w przypadku odtwarzania muzyki w miejscu prowadzenia działalności gospodarczej. Opłaty pobierane w imieniu twórców od „wszystkich” trafiają następnie do „niektórych”. Organizacje zbiorowego zarządzania niechętnie dzielą się informacjami na temat zebranych

³⁰ Nasuwa się pytanie, dlaczego repartycja odbywa się z takim opóźnieniem i czy odsetki także podlegają podziałowi.

²⁷ www.kopipol.pl

²⁸ www.kopipol.pl

²⁹ Rozp. z dnia 2 czerwca 2003r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. nr 105, poz 991) oraz Rozp. z dnia 27 czerwca 2003r. w sprawie opłat uiszczanych przez posiadaczy urządzeń reprograficznych (Dz.U. nr 132, 1232).

nych kwot i sposobu ich redystrybucji, co nie wydaje się być właściwe w połączeniu z naciskami na poszerzenie zakresu urządzeń i wysokości opłat za dozwolony użytek osobisty. Jeszcze w 2009 r. do Ministra Kultury wpłynął od stowarzyszeń zrzeszających wydawców utworów drukowanych wnioski w sprawie zmiany treści załącznika nr 3 do Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. (Dz. U. nr 105, poz. 991). Zmiana miała polegać na objęciu opłatą reprograficzną także: cyfrowych aparatów fotograficznych, telefonicznych aparatów fotograficznych (stawka 1%), urządzeń umożliwiających dostęp do sieci w tym routerów domowych, modemów ADSL, kart sieciowych i innych (stawka 0,05%). W odpowiedzi Ministerstwo przygotowało projekt zmiany rozporządzenia, przyjmując uzasadnienie stowarzyszeń, że „rozwój technologii cyfrowych stworzył nowe i łatwo dostępne możliwości korzystania z utworów chronionych prawem autorskim bez zgody twórców i innych podmiotów uprawnionych”³¹. Przeciwnicy zmian argumentowali, że aparat fotograficzny jest urządzeniem powołanym do innych funkcji, niż kopiowanie książek. Finalnie nowe urządzenia nie znalazły się na liście zawartej w załączniku nr 3 do Rozporządzenia, co zgadza się ze zdrowym rozsądkiem, mówiącym, że praktyka kopiowania książek, czy prasy za pomocą aparatu fotograficznego nie jest zjawiskiem zakrojonym na szeroką skalę i nie wiąże się tym samym z wyrządzaniem strat majątkowych podmiotom uprawnionym.

Organizacje zbiorowego zarządzania uprawnione są ustawowo do reprezentowania praw wszystkich twórców - tych będących członkami organizacji oraz niezrzeszonych. W imieniu obydwu grup podmiotów pobierane są także opłaty, które następnie trafiają jedynie do niektórych uprawnionych. Organizacje dysponują zainkasowanymi pieniędzmi dość dowolnie. Według zasad repartycji opłat reprograficznych przyjętych przez stowarzyszenia – większość kwot trafia do niewielkiej grupy twórców. Pamiętać należy, że pieniądze mogą zostać wypłacone temu autorowi, którego utwór został opublikowany w okresie prowadzenia badań statystycznych, przez wydawcę uwzględnionego w zestawieniu wydawnictw, biorących udział w repartycji zainkasowanych opłat. Wydaje się, że taki model podziału narusza zasadę jednakowego traktowania podmiotów uprawnionych wyrażoną w art. 106 ust. 1 Ustawy³², prowadząc do przekierowania zgromadzonych środków do wąskiego grona autorów, a pozbawiając rekompensaty większą grupę reprezentowanych podmiotów.

W mojej opinii istnieje potrzeba dyskusji na temat skali korzystania z licencji ustawowych i odpowiedzi na pytanie, czy jest realizowana idea ich zastosowania, czyli uzasadniony społecznie cel poszerzania dostępu do dóbr kultury. U źródeł powstania pojęcia dozwolonego użytku osobistego było założenie, że monopol prawno-autorski nie będzie wkraczał w prywatne użytkowanie rozpowszechnionego utworu. W rzeczywistości mamy do czynienia z procesem penalizacji korzystania z twórczości, związanej zwłaszcza ze środowiskiem internetowym. Pojawiają się także głosy o konieczności wprowadzenia ograniczeń dozwolonego użytku w postaci zgody na kopiowanie jedynie określonej ilości stron książki. Czy zatem osoba fizyczna może faktycznie

swobodnie korzystać z utworu na podstawie licencji ustawowych? Czy mamy sytuację taką, że za to co nazywa się powszechnie „piractwem” użytkownik faktycznie zapłaci uiszcząca? I do kogo ta zapłata trafia? Organizacje reprezentujące uprawnionych podnoszą, że wraz z rozwojem technologii straty twórców także ulegają zwiększeniu. Wydaje się, że za taką argumentacją powinny iść podane do publicznej wiadomości konkretne dane i porównanie wyliczeń na przestrzeni lat. Nawet jeśli obowiązek uiszczania opłat, stanowiących „godziwą rekompensatę” dla twórców nie powinien zostać zniesiony, to przynajmniej należy zadbać o maksymalny stopień przejrzystości procesu: naliczenia, pobierania i podziału zainkasowanych kwot. Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu rocznego sprawozdania z działalności organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi (Dz.U.2011 nr 88 poz.497) określono szczegółowo zakres wymaganych informacji. W jaki sposób realizacja nałożonych na organizacje obowiązków przełoży się na transparentność realizacji ustawowych uprawnień stowarzyszeń oraz na dostępność do danych, można się będzie przekonać dopiero za jakiś czas.

Abstract

In the article, “Collection fees”, Edyta Adamczyk examines the issue of collection fees by collective management organizations, which are a form of compensation for the fair use of protected works. In particular, the author is interested in reprographic fees collected from holders of reprographic equipment (conducting any economic activity), and from manufacturers and importers for sales of devices and carriers that are used to record artistic works.

Additionally, she characterises the rules for the disclosure requirement, as defined in the Article 105, paragraph 2 of the Act. The separate sub-sections are devoted to the issues relating to: levying the charges in excess of the statutory license to perform the work publicly, the distribution of fees collected from producers and importers of tape recorders, video recorders and other equipment and blank carriers related to them, the repartition of fees charged for copying work, which is on the statutory license. In the opinion of the author there is a need for a discussion on the scale of licensing laws application and to answer the question whether the idea of their application is implemented, namely – socially legitimate goal of respecting the access to cultural achievements.

³¹ Propozycja nowelizacji zał. 3 do Rozporządzenia z dnia 2.06.2003r. dostępna na stronie Ministerstwa www.mkidn.gov.pl

³² Art. 106 ust. 1 Ustawy - Organizacja zbiorowego zarządzania jest obowiązana do jednakowego traktowania praw swoich członków oraz innych podmiotów przez siebie reprezentowanych w zakresie zarządzania tymi prawami lub dochodzenia ich ochrony.

SĘDZIA BOGDAN PEKALSKI

SPRZEDAŻ W DRODZE LICYTACJI ELEKTRONICZNEJ. KILKA PYTAŃ, WRAZ Z ODPOWIEDZIAMI, O TYM JAK PLANUJE SIĘ USPRAWNIE NIE EGZEKUCJI KOMORNICZEJ POP RZEZ WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII INFORMATYCZNYCH

1) Czym jest sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

Jest sposobem wykorzystania aktualnie dostępnego stanu technologii informatycznej (dostęp *on line*, formularze interaktywne, doręczenie elektroniczne, elementy akt elektronicznych, powszechność dostępu do sieci Internet) w procedurze sprzedaży ruchomości na etapie prowadzenia licytacji publicznej. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej jest zatem sposobem, w jaki komornik sądowy będzie dostarczał informacji o możliwości nabycia ruchomości w toku egzekucji szerokiemu kręgowi potencjalnych licytantów. Sam licytant będzie mógł uczestniczyć w licytacji bez fizycznej obecności w jednym miejscu i czasie określonym terminem i miejscem tradycyjnej licytacji. System teleinformatyczny, obsługujący licytację elektroniczną będzie wykonywał pomocnicze czynności umożliwiające skuteczne przeprowadzenie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej (np. uiszczenie rękojmi i jej zwrot, uiszczenie ceny nabycia, udzielenie przybicia, wznowienie przetargu itp.).

Zapoznanie się ze sprzedażą w drodze licytacji elektronicznej należy rozpocząć od art. 879³ § 1 projektu¹, który stanowi, iż „sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej dokonywana jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego taką licytację”. Ta zasada determinuje wszystkie pozostałe pola regulacji prawnej.

Dla zrozumienia samego pomysłu pomocnym jest odniesienie się, właśnie na tym wstępnym etapie, do przepisu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji², w brzmieniu zawartym w projekcie.

Wprowadzenie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej nie jest możliwe bez stworzenia środowiska informatycznego, w którym może się odbywać taka sprzedaż. Planowane jest zatem dodanie do art. 85³ ustawy o komornikach sądowych i egzekucji nowego punktu, poszerzającego dotychczasowe kompetencje Krajowej Rady Komorniczej, o utworzenie i utrzymanie systemu

teleinformatycznego obsługującego licytację publiczną, to jest systemu, o którym mowa w art. 879³ § 1 projektu. Projektodawca w przepisie wskazał najistotniejsze funkcjonalności przyszłego systemu teleinformatycznego obsługującego licytację publiczną.

„System teleinformatyczny obsługujący sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, zapewnić winien, w szczególności⁴:

- 1) ochronę informacji o licytantach, którzy biorą udział w licytacji bez podawania swoich danych osobowych innym licytantom do czasu wydania postanowienia o przybicju;
- 2) złożenie oświadczenia, iż nie zachodzą przesłanki do wyłączenia w licytacji;
- 3) dopuszczenie licytanta do przetargu wyłącznie po uiszczeniu rękojmi;
- 4) automatyczne zakończenie licytacji po upływie czasu jej trwania z równoczesnym ustaleniem licytanta oferującego najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji;
- 5) możliwość składania skarg na publiczny charakter takiej sprzedaży do komornika drogą elektroniczną;
- 6) możliwość doręczania licytantom, drogą elektroniczną, zawiadomień o udzieleniu przybicia;
- 7) możliwość uiszczenia rękojmi oraz ceny nabycia z wykorzystaniem mechanizmów gwarantujących nieodwołalne zlecenie płatności;
- 8) rozsyłanie informacji o sprzedażach prowadzonych w drodze licytacji elektronicznej.”

Jak widzimy, sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej to sprzedaż prowadzona w dostępnym za pośrednictwem Internet, systemie teleinformatycznym umożliwiającym kontakt komornika sądowego z licytantami oraz licytantów z prowadzącym sprzedaż elektroniczną komornikiem, w celu spieniężenia zajętych ruchomości przez ich sprzedaż w drodze licytacji publicznej.

Utworzenie i utrzymanie systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej powierza się samorządowi komorników sądowych. Jest to racjonalny sposób tworzenia rozwiązań prawnych podwyższających skuteczność egzekucji, przy zachowaniu zasad postępowania egzekucyjnego.

¹ Projekt o którym mowa to projekt „Ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw” (wersja z dnia 06.02.2012 r.) dostępny na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Powołanie się na „projekt” bez bliższego odniesienia oznacza powołanie się na treść właśnie tego projektu zmian ustaw;

² Tekst jedn. Dz.U.2011.231.1376 ;

³ Art. 85. 1. Ustawy o komornikach sądowych i egzekucji rozpoczyna się od zdania: „Do zakresu działania Krajowej Rady Komorniczej należy w szczególności...”;

⁴ Projektowana treść art. 85 ust 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji;

Pozytywne oddziaływanie projektowanych regulacji przyczyni się do podwyższenia skuteczności samej egzekucji, tym samym poprawi warunki funkcjonowania komorników sądowych i jakość świadczonych przez nich usługi w ramach szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości.

2) Czym nie jest sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej stanowi uzupełnienie regulacji umożliwiających licytacyjną sprzedaż zajętych w toku egzekucji ruchomości. W żadnym razie nie stanowi konkurencyjnego i odrębnego (względem samej licytacji ruchomości) sposobu zaspokojenia wierzyciela w egzekucji z ruchomości. Stanowi tylko racjonalne uzupełnienie samej licytacji publicznej w warunkach możliwego do wykorzystania poziomu technologii i organizacji.

Oczywistym jest, iż sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej nie jest „cudownym lekarstwem” na wszystkie problemy egzekucji sądowej. W szczególności winna przyczynić się do podwyższenia stopnia zaspokojenia wierzyciela egzekwowanego w sytuacji, gdy dłużnik egzekwowany posiada majątek obejmujący ruchomości nadające się do sprzedaży egzekucyjnej. Nie bez znaczenia jest konieczność aktywności wierzyciela, bez wniosku którego, sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej nie może być prowadzona.

3) Kiedy można prowadzić sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

Projektodawca musiał odpowiedzieć na pytanie, jaki jest stosunek sprzedaży licytacyjnej prowadzonej w postaci tradycyjnej do sprzedaży w postaci licytacji elektronicznej. Dał temu wyraz w treści art.879¹ § 1 projektu⁵. Wskazano tam na konieczność równoczesnego istnienia dwóch przesłanek warunkujących możliwość korzystania z elektronicznej licytacji. Są to: wniosek wierzyciela o prowadzenie licytacji jako elektronicznej oraz powierzenie zarządu zajętej ruchomości osobie innej niż dłużnik.

Wymóg wniosku wierzyciela w sposób jednoznaczny stanowi o potrzebie samoistnej oceny wierzyciela o zasadności i celowości posłużenia się sprzedażą w drodze licytacji elektronicznej. Wierzyciel sam oceni, czy znane mu z przepisów, elementy specyficzne dla licytacji elektronicznej, w konkretnym przypadku zajęcia ruchomości w jego sprawie będą potencjalnie skutkowały możliwością polepszenia warunków zaspokojenia przymusowego z zajętych ruchomości. Wierzyciel będzie oceniał cechy samej ruchomości i kwalifikował, czy bardziej, czy też w mniejszym stopniu, preferują ją do sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Warto zwrócić uwagę, iż właściwości samego przedmiotu sprzedaży odgrywać tu będą niebagatelną rolę. Przykładowo należy wskazać okoliczność, iż informacje o sprzedaży konkretnych ruchomości w drodze licytacji elektronicznej dotrą do szerokiego kręgu potencjalnych licytantów na obszarze znacznie szerszym niż oddziaływanie obwieszczenia o terminie tradycyjnych licytacji. Za pośrednictwem ogólnodo-

⁵ Art. 879.1. § 1 projektu stanowi: „Komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej jeżeli wierzyciel złożył wniosek o dokonanie sprzedaży w takim trybie, a zajęte ruchomości zostały oddane pod dozór osobie innej niż dłużnik”.

stępnej sieci informatycznej Internet informacje o wyznaczonej licytacji elektronicznej dotrzeć mogą do specyficznego kręgu odbiorców. Mogą to być wyspecjalizowani nabywcy, którzy za pośrednictwem Internetu poszukują możliwości zakupu interesujących ich ruchomości po atrakcyjnych cenach, a może po prostu osoby, które w sposób rutynowy korzystając z dobrodziejstw powszechnego dostępu do Internetu i z jego wykorzystaniem poszukują interesujących ofert nabycia ruchomości. Nie tylko sam przedmiot zajęcia może mieć znaczenie dla złożenia przez wierzyciela wniosku o sprzedaż licytacyjną. Istotnym elementem decyzji wierzyciela może być także uznanie, iż licytacja elektroniczna w sposób skuteczniejszy „przymusi” dłużnika do zapłaty należności określonej w tytule wykonawczym, zanim dokonana zostanie skuteczna sprzedaż w tym trybie.

Wskazując na przesłanki uruchomienia trybu licytacji publicznej należy pamiętać o konieczności wystąpienia, obok samego wniosku wierzyciela o sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej także przesłanki faktycznej określonej jako: „oddanie pod dozór zajętej ruchomości osobie innej niż dłużnik”. W egzekucji z ruchomości zasadą jest pozostawienie zajętych ruchomości we władaniu osoby, u której zostały zajęte⁶. Dotyczy to w szczególności ruchomości zajętych u dłużnika. Z ważnych przyczyn komornik może w każdym stanie postępowania oddać zajęte ruchomości innej osobie. (art.855 § 1 § 1 zd.2-gie k.p.c.). Wydaje się, iż „ważną przyczyną”, w rozumieniu art.855 § 1 zd.2-gie k.p.c., może być, w szczególności, wniosek wierzyciela w tym przedmiocie, jako zapowiedź wniosku o sprzedaż ruchomości w drodze licytacji elektronicznej. Wierzyciel może, wraz z wnioskiem o dokonanie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, zawrzeć *expressis verbis* wniosek o odjęcie dozoru dłużnikowi, gdy on jest dozorcą. Komornik sądowy nie jest tym wnioskiem związany i samodzielnie oceni istnienie przesłanki „ważnych przyczyn”, jako przesłanki zmiany osoby dozorczy. W przypadku, gdy wraz z wnioskiem wierzyciela nie jest zwarty jego wniosek o zmianę dozorczy (odjęcie dozoru dłużnikowi), gdy jest nim dłużnik, komornik ocenia, czy istnieją „ważne przyczyny”. W każdym razie sam wniosek wierzyciela nie obciążuje komornika sądowego do odjęcia dozoru dłużnikowi, gdy ten został ustanowiony właśnie na rzecz osoby dłużnika.

4) Czy w każdej sprawie można prowadzić sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

Projektodawca zawarł w tym względzie dwa ograniczenia. Pierwsze z nich to konieczna aktywność wierzyciela, który samodzielnie zadecyduje, czy uruchomienie mechanizmu sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej będzie dla niego korzystne. Druga to powierzenie dozoru zajętej ruchomości osobie innej niż dłużnik. Nie ma jednak żadnych dodatkowych ograniczeń co do przedmiotu licytowanego. Można uznać, iż każda ruchomość, która nadaje się do sprzedaży licytacyjnej może zostać sprzedana w drodze licytacji elektronicznej. Należy zwrócić uwagę, iż przedmiotem

⁶ Art. 855. § 1 k.p.c. „Zajęte ruchomości komornik pozostawi we władaniu osoby, u której je zajął. Jednakże z ważnych przyczyn komornik może w każdym stanie postępowania oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, nie wyłączając wierzyciela, choćby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Osoby te pełnią obowiązki dozorczy. Komornik doręcza im protokół zajęcia.

§ 2. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określi, kiedy zajęte przedmioty należy złożyć do depozytu sądowego lub na przechowanie określonym instytucjom.

sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej mogą być także, w zależności od okoliczności, prawa (udziały w prawie własności). Tytułem przykładu można wskazać udział we własności pojazdu mechanicznego coraz częściej będącego przedmiotem zajęcia i późniejszej licytacji.

5) Kiedy można zainicjować sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

Zgodnie z art. 879² projektu, wierzyciel może zgłosić wniosek o dokonanie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej przed wyznaczeniem terminu licytacji lub wraz z wnioskiem o wyznaczenie drugiej licytacji. W tej kwestii projekt jest precyzyjny i w sposób kompletny reguluje przypadek, w jakim ustawodawca ma decydować się na wsparcie elektroniki dla prowadzonej egzekucji z ruchomości. Powołany przepis w pierwszej kolejności odwołuje się do wyznaczenia terminu licytacji. Wydaje się, iż nakierowanie przepisów o sprzedaży ruchomości na sprawne i skuteczne przeprowadzenie sprzedaży powinno powodować, iż wniosek wierzyciela złożony po wyznaczeniu terminu pierwszej licytacji winien zostać odrzucony jako niedopuszczalny. Należy jednoznacznie opowiedzieć się za możliwością składania wniosków wierzycieli o przeprowadzenie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej już we wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Komornik nie jest związany żądaniem wierzyciela sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej wobec potrzeby spełnienia kumulatywnie także drugiej przesłanki koniecznej – oddania pod dozór zajętej ruchomości osobie innej niż dłużnik. Po wyznaczeniu terminu licytacji (w oparciu o dotychczasowe zasady możliwość prowadzenia sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej) nie istnieje do czasu złożenia wniosku o wyznaczenie drugiego terminu licytacji. Same zasady rządzące procedurą wnoszenia o wyznaczenie drugiej licytacji pozostają niezmienione⁷. (art. 875 k.p.c.) Jeżeli wierzyciel złożył wniosek o wyznaczenie terminu drugiej licytacji możliwość dokonania wyboru sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej staje się ponownie aktualna. Po wyznaczeniu terminu drugiej licytacji wierzyciel ponownie traci uprawnienie, o którym mowa i jego późniejszy wniosek o prowadzenie licytacji elektronicznej jest niedopuszczalny. Winien zatem ulec odrzuceniu.

Zaproponowane rozwiązanie w sposób czytelny pozwala uruchomić „procedurę elektroniczną” bez nadmiernego obciążania postępowania egzekucyjnego. Duża jest rola wierzyciela, który musi podjąć samodzielnie decyzję co do wniosku i wyrazić ten wniosek w takim czasie, w którym nie koliduje to z podjętymi czynnościami komornika.

6) Jak się dowiedzieć się o tym, że „gdzieś w Polsce” prowadzona jest sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, która może mnie zainteresować?

System teleinformatyczny obsługujący sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej będzie dostępny w ogólnodostępnej sieci informatycznej Internet. Każdy będzie mógł za pośrednictwem Internetu

uzyskać informacje o tym które licytacje elektroniczne są planowane, jakie są ich warunki i wymogi do spełnienia, aby można było wziąć udział w takiej licytacji jako licytant.

Tylko przy istnieniu pełnego, a powszechnego dostępu przez ogólnodostępną sieć teleinformatyczną Internet zaprezentowane wyżej rozwiązania będą miały praktyczne znaczenie.

Istniejący obecnie system obwieszczeń realizuje zasadę publicznego charakteru licytacji ruchomości odnosząc ją do ograniczonego, lokalnego powiadamiania o planowanej licytacji. Pod rządami obowiązujących obecnie regulacji komornik ogłasza o licytacji przez obwieszczenie, w którym wymienia:

- 1) miejsce i czas licytacji,
- 2) ruchomości, które mają być sprzedane, z podaniem ich rodzaju i sumy oszacowania poszczególnych ruchomości,
- 3) miejsce i czas, w których można oglądać ruchomości⁸.

Jeżeli na licytację wystawiona została znaczna ilość ruchomości, w ogłoszeniu należy ogólnie podać ich rodzaj i łączną sumę oszacowania, a ponadto wskazać rodzaj i sumę oszacowania przedmiotów bardziej wartościowych. (§ 84 rozporządzenia). Ogłoszenie jest dokonane z chwilą doręczenia odpisu obwieszczenia stronom i dozorczy zajętych ruchomości oraz wywieszenia obwieszczenia w budynku sądu rejonowego właściwego dla miejsca sprzedaży. Obwieszczenie powinno pozostać wywieszone do dnia licytacji. Doręcza się je dłużnikowi w terminie określonym w art. 867 § 3 k.p.c. (§ 85. Rozporządzenia). W celu rozpowszechnienia wiadomości o licytacji komornik zarządzi dokonanie ogłoszenia w sposób przyjęty w danej miejscowości. (§ 86. Rozporządzenia). Jeżeli wartość ruchomości, objętych jednym obwieszczeniem o licytacji, została oznaczona na sumę wyższą niż piętnaście tysięcy złotych⁹, komornik może zamieścić także jednorazowe obwieszczenie w dzienniku poczytnym w danej miejscowości, albo podać je do publicznej wiadomości za pośrednictwem innych środków informacji masowej. (§ 87. Rozporządzenia). Jeżeli jest to możliwe, zamiast poszczególnych obwieszczeń należy zamieszczać jedno obwieszczenie o licytacjach ruchomości, choćby należały one do różnych dłużników i różne były terminy licytacji. Koszty ogłoszenia rozkłada się pomiędzy poszczególne sprawy, w zależności od wartości ruchomości. (§ 88. Rozporządzenia). Jak widać konstrukcja obwieszczenia w „tradycyjnie” prowadzonej licytacji ma charakter lokalny, gdyż, w założeniu ustawodawcy, wywieszenie obwieszczenia w budynku sądu¹⁰ (ewentualnie obwieszczenie zamieszczone w dzienniku poczytnym w danej miejscowości) ma za zadanie upublicznić informację o licytacji w lokalnej społeczności, czyli osób, które w konkretnym sądzie rejonowym przeczytają obwieszczenie lub przeczytają obwieszczenie w lokalnej gazecie.

Dla potrzeb prowadzenia sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej dystrybucja informacji o możliwości nabycia licytowanych ruchomości ulega rozszerzeniu. W tej materii wypowiada się art. 879³. § 2 projektu stanowiąc, iż komornik poinformuje o licytacji także przez obwieszczenie w systemie teleinformatycznym, w którym wymieni: sposób, termin i warunki prze-

⁸ Tak § 85 rozporządzenia;

⁹ Oczywiście wartość 15.000 zł wyrażona została w jednostce waluty której nie uległa denominacji z uwagi na Przepisy Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego (publ. Dz.U.1994.84.386 z późn. Zm.). Zgodnie z art. 2 ust 2 tej ustawy chodzi o wartość 1,5PLN(!);

¹⁰ Właściwie na tablicy ogłoszeń zarządzanej przez sąd.

⁷ Art. 875 k.p.c. stanowi: „Jeżeli licytacja nie doszła do skutku, wierzyciel może w ciągu dwóch tygodni od otrzymania zawiadomienia komornika żądać wyznaczenia drugiej licytacji lub przejąć na własność ruchomości wystawione na sprzedaż albo niektóre z nich w cenie nie niższej od ceny wywołania”.

prowadzenia takiej sprzedaży. Nie budzi wątpliwości, iż system teleinformatyczny, o którym mowa w art. 879³ § 2 projektu to ten, o którym mowa w § 1 tego przepisu, a więc system teleinformatyczny dedykowany do prowadzenia sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Zwrócić należy uwagę na sformułowanie: „komornik ogłosi o licytacji także...” Oznacza to, iż w zakresie pozostałych obowiązków komornika dotyczących ogłaszania o terminie licytacji zastosowanie znajdą obecnie obowiązujące reguły. Ich zastosowanie będzie miało miejsce na zasadzie odesłania do ich odpowiedniego stosowania zawartego w art. 879¹ § 2 projektu.

Aby informacja o tym, gdzie pozyskiwać wiadomości o prowadzonych licytacjach elektronicznych była dostępna powszechnie, w warunkach umożliwiających przyznanie im przymiotu publicznego charakteru, projektodawca proponuje nałożenie na samorząd komorników sądowych nowego obowiązku informacyjnego. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji planowane jest w art.85 dodanie regulacji odnoszących się do licytacji elektronicznej. Samorząd będzie miał obowiązek, nie tylko utworzyć i utrzymać system teleinformatyczny, obsługujący licytację elektroniczną z ruchomości, ale, co istotne w zakresie popularyzowania informacji o tym nowym narzędziu dostępu do licytacji elektronicznej, będzie miał obowiązek popularyzować informację o nowym systemie licytacji elektronicznej. Upowszechnienie informacji polegać będzie na ustawowym obowiązku ogłaszania w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim o stronie internetowej umożliwiającej dostęp do systemu licytacji elektronicznej, przynajmniej 10 razy w ciągu pierwszych 3 lat, liczonych od początku roku kalendarzowego, w którym weszły w życie przepisy o systemie teleinformatycznym obsługującym licytację publiczną. Ogłoszenie takie zawierać winno informacje o sposobie udostępnienia i warunkach dostępu do systemu, o którym mowa w zdaniu pierwszym i mieć objętość nie mniejszą niż 1/4 strony. Wydaje się iż zaprojektowana forma spopularyzowania wiedzy o systemie umożliwiającym dostęp do licytacji elektronicznej w sposób wystarczający spełni swoje zadanie.

7) Czym musi dysponować przystępujący do sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej?

Taka osoba, poza oczywiście wiedzą, że sprzedaż w drodze licytacji będzie prowadzona poprzez licytację elektroniczną, musi uzyskać dostęp do systemu teleinformatycznego, o którym mowa w 879⁴ projektu połączonego z identyfikacją osoby. W tym celu będzie musiał założyć konto użytkownika w takim systemie teleinformatycznym. Informacje o potrzebie i trybie założenia konta licytanta będą zawarte w obwieszczeniu o każdej licytacji elektronicznej. Takie konto licytanta, po zweryfikowaniu tożsamości przyszłego licytanta, będzie mu udostępnione po podaniu loginu i hasła. Konto użytkownika, jakie musi mieć każdy przystępujący do przetargu zakładane będzie tylko raz, dla każdej osoby fizycznej, w komponencie centralnym systemu teleinformatycznego. Oznacza to, iż osoba fizyczna zamierzająca brać udział w kolejnych (innych) sprzedażach w drodze licytacji elektronicznej nie będzie miała obowiązku zakładania każdorazowo nowego konta licytanta dla prowadzenia takiej sprzedaży w każdej sprawie przed każdym komornikiem. Koncepcja kont licytanta zakłada, iż będą one przysługiwały zawsze osobie fizycznej, nigdy

nie osobie prawnej. Działanie osoby prawnej będzie, jak obecnie realizowane w oparciu o teorię organów¹¹, zakłada, iż osoba prawna funkcjonuje przez swoje organy. Funkcję w tym organie sprawuje zawsze osoba fizyczna. Szczegółowe zasady zakładania konta aktualizowania danych użytkownika określone będą w rozporządzeniu wykonawczym, którego delegacja zawarta jest w art.879¹¹ § 1 projektu.

Osoba fizyczna zakładając konto licytanta może występować w licytacji elektronicznej imieniem własnym lub jako osoba będąca członkiem organu osoby prawnej. W zależności od stosownego oświadczenia licytanta jego konto użytkownika będzie miało profil albo podstawowy (dla osoby fizycznej działającej swoim własnym imieniem), albo dla osoby prawnej (której imieniem osoba fizyczna – posiadacz konta licytanta – działa).

Osobnego odniesienia wymaga sytuacja uczestniczenia w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej licytanta, występującego nie osobiście, lecz działającego przez pełnomocnika licytanta. Art.867² § 4 k.p.c.¹² zezwala na uczestniczenie w licytacji ruchomości osobom zastąpionym przez pełnomocnika. Wymóg stwierdzenia pełnomocnictwa dokumentem z podpisem urzędowo poświadczonym odnosi się wprost do dokumentów w postaci papierowej i brak jest regulacji pozytywnych, regulujących kwestię urzędowego poświadczania podpisu elektronicznego. Należy uznać, iż z uwagi na powołany wyżej przepis występowanie przez pełnomocnika w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej będzie albo niemożliwe, albo będzie wymagało stwierdzenia dokumentu pełnomocnictwa podpisem urzędowo poświadczonym i przesłanie w wersji elektronicznej takiego dokumentu za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art.879³ § 1 projektu. Do czasu stworzenia regulacji umożliwiającej urzędowe poświadczanie podpisu na dokumencie elektronicznym brak jest możliwości udziału w licytacji elektronicznej osoby reprezentowanej przez pełnomocnika.

Osoba przystępująca do przetargu będzie, oczywiście, musiała dysponować komputerem mającym dostęp do Internetu. Będzie też musiała, co do zasady, posiadać konto bankowe wobec konieczności uiszczenia rękojmi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (tak art.879⁴ § 1 projektu).

Te wymogi nie wydają się nadmiernie obciążające w przypadku, gdy z uwagi na cechy ruchomości podlegających sprzedaży wierzyciel uzna, iż prowadzenie sprzedaży ruchomości w drodze licytacji elektronicznej może znacznie zwiększyć zainteresowanie samą sprzedażą, poszerzyć krąg licytantów, a w konsekwencji polepszyć warunki realizowania skutecznej egzekucji z ruchomości.

Oczywistym jest, iż licytant nie może należeć do kategorii osób podlegających wyłączeniu od udziału w przetargu¹³ (art. 867² § 2 k.p.c.)

¹¹ Art. 38 kodeksu cywilnego stanowi, iż osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.

¹² Art. 867² § 4. k.p.c. stanowi, iż pełnomocnictwo do udziału w przetargu powinno być stwierdzone dokumentem z podpisem urzędowo poświadczonym chyba, że chodzi o pełnomocnictwo udzielone adwokatowi lub radcy prawnemu.

¹³ Art. 867² § 2 k.p.c. stanowi: „W przetargu nie mogą uczestniczyć: dłużnik, komornik, ich małżonkowie, dzieci, rodzice i rodzeństwo, osoby obecne na licytacji w charakterze urzędowym oraz licytant, który nie wykonał warunków poprzedniej licytacji”.

8) Czy licytant musi być obecny na miejscu przetargu?

Oczywiście nie. Istotą nowej regulacji jest umożliwienie licytantowi oferowania ceny kupna za pośrednictwem systemu teleinformatycznego bez konieczności równoczesnej obecności w miejscu, gdzie przetarg jest prowadzony. Biorący udział w przetargu nie musi podejmować decyzji o oferowaniu konkretnej ceny w tym samym czasie. Przetarg w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej będzie rozciągał się w czasie. Każdy z licytantów będzie mógł zaoferować (jednokrotnie lub wielokrotnie) cenę do czasu zakończenia przetargu.

9) Jak przeciwdziałać „wykluczeniu cyfrowemu” tych, co nie mają komputera lub dostępu do Internetu?

Przewidziany w przepisach o sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej dostęp licytantów do możliwości nabycia egzekwowanych ruchomości zakłada wykorzystanie systemu teleinformatycznego. System ten dostępny jest w ogólnodostępnej sieci teleinformatycznej (Internet). Powszechny charakter licytacji publicznej zakłada, iż każda osoba (nieulegająca wyłączeniu od uczestnictwa w przetargu) ma możliwość uczestniczenia w nim. Projektodawca dostrzega problem tzw. „wykluczenia cyfrowego”, to jest takiego sposobu prowadzenia swoich spraw przez osobę, która zamierza uczestniczyć w przetargu, a nie posiada ona ani sprzętu, ani oprogramowania, nie wspominając o łączności, które są konieczne do wzięcia udziału w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej.

Problem wykluczenia cyfrowego w odniesieniu do dostępu do wymiaru sprawiedliwości jest znany powszechnie i odnosi się zawsze do konkretnego stanu zaawansowania poziomu funkcjonowania społeczeństwa w zakresie nasycenia w dostępne: technologie, sprzęt i sposoby łączności. Zważyć niestety należy, iż bardzo często problem takiego wykluczenia cyfrowego jest traktowany instrumentalnie. Jest albo wykorzystywany przez przeciwników szerokiego wykorzystania informatyzacji, jako ostateczny argument, iż większość ludzi nie ma komputerów oraz dostęp do Internetu, przez innych zaś jest bagatelizowany i traktowany, jako problem, który w przyszłości sam się rozwiąże. Projektodawca odrzucił te skrajne poglądy i uregulował kwestie cyfrowego wykluczenia licytantów, którzy zamierzają uczestniczyć w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Rozwiązanie przeciwdziałające wykluczeniu cyfrowemu w aspekcie uczestnictwa w licytacji elektronicznej zawarte jest w art.879³ § 3 projektu. Przepis ten stanowi, iż dostęp do systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej zapewnia się w sądzie rejonowym na zasadach określonych w przepisach odrębnych¹⁴. Jak wynika z regulacji art. 879³ § 3 projektu dostęp dotyczy nie tylko etapu samego przetargu elektronicznego w ramach sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, lecz tych wszystkich aktywności komornika sądowego, które realizowane są z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, w szczególności - ogłoszenia o zamiarze takiej sprzedaży, informacji o sposobie prowadzenia przetargu, pouczenia o zasadach dokonywać przybicia itp.

Osoba, która zamierza wziąć udział w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej (nie jest jeszcze licytantem) może uzyskać

w każdym sądzie rejonowym dostęp do funkcjonalności systemu teleinformatycznego, obsługującego sprzedaż w drodze licytacji publicznej. Zaznaczyć należy, iż dostęp, o którym tu mowa, będzie udzielał nie tylko sąd rejonowy, przy którym działa komornik prowadzący sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, ale każdy sąd rejonowy z uwagi na powszechną dostępność systemu teleinformatycznego w Internecie.

Należy przywiązywać duże znaczenie do zaproponowanych regulacji przeciwdziałania elementom wykluczenia cyfrowego. W sytuacji, gdy ustawodawca coraz chętniej sięga do rozwiązań informatycznych przy wspomaganiu wymiaru sprawiedliwości standard zaproponowany w art.879³ § 3 projektu stanowi racjonalne rozwiązanie w tej sferze. Tu zaproponowany standard może być skutecznie wykorzystany także dla potrzeb innych niż licytacja elektroniczna, bądź to inicjowanych przez stronę drogą elektroniczną, albo takich, w których strona zdecydowała się na doręczenie elektroniczne. Mając świadomość, iż sam problem wykluczenia cyfrowego rozwiązywany być winien poprzez kompleksową edukację informatyczną oraz podnoszenie średniego poziomu życia, propozycję rozwiązania problemu wykluczenia cyfrowego w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej uznać należy za adekwatne i w pełni zasługujące na rozszerzenie zakresu ich stosowania.

10) Jak złożyć rękojmię w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej?

Przepisem art. 867¹ § 1 k.p.c.¹⁵ nałożono na każdego przystępującego do przetargu obowiązek złożenia rękojmi. Wykonanie tego obowiązku w przypadku prowadzenia sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej znalazło się w sferze regulacji projektodawcy. Zasada wyrażona w art.879⁴. § 1 projektu nakłada obowiązek przystępującego do przetargu złożenie rękojmi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Obowiązek złożenia rękojmi wynika z art.867¹ § 1 k.p.c., stosowanego odpowiednio na zasadzie art.879¹ §2 projektu. Zasada tu określona stanowi o potrzebie kompleksowego wykorzystania funkcjonalności systemu teleinformatycznego także dla potrzeb uiszczenia samej rękojmi.

Wyjątek od zasady wyżej wskazanej zawiera art.879⁴ § 2 projektu. Zgodnie z tym przepisem rękojmią może być także złożona bezpośrednio komornikowi, który potwierdza ten fakt w systemie teleinformatycznym. Wyjątek ten uzasadniony jest funkcjonalnie. Można wyobrazić sobie osoby mające miejsce zamieszkania w pobliżu kancelarii komornika. Dla takich osób należy stworzyć możliwość bezpośredniej wpłaty w kancelarii komornika sądowego. Zwraca uwagę fakt, iż obecnie praktyka licytacji obserwuje przewagę (choć ciągle malejąca) uczestniczenia w licytacji publicznej przez osoby zamieszkałe w pobliżu miejsca, w którym przetarg jest prowadzony. W znacznej części wynika to z „lokalnego” charakteru obowieszczeń o licytacji. Praktyka ta zmienia się pod wpływem coraz powszechniejszego, chociaż dalej *praeter legem*, ogłaszania o planowanych licytacjach na stronach internetowych poszczególnych komorników sądowych. Biorąc to pod uwagę, wyjątek zawarty w art.879⁴ § 2 projektu umożliwi tym przystę-

¹⁴ Wydaje się, iż przepisy odrębne o których tu mowa to przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (publ. Dz.U.2007.38.249 z późn. zm)

¹⁵ Art. 867¹ § 1 k.p.c. stanowi, iż przystępujący do przetargu obowiązany jest złożyć rękojmię w wysokości jednej dziesiątej sumy oszacowania.

pującym do przetargu złożenie rękojmi bezpośrednio komornikowi. Zwrot „bezpośrednio komornikowi” należy rozumieć, jako obowiązek jej złożenia w kancelarii komorniczej w drodze wpłaty gotówkowej. Tylko wpłata gotówkowa w kancelarii komornika (z wyraźnym powołaniem się na możliwy wyjątek od uiszczenia rękojmi przez system teleinformatyczny) umożliwi potencjalnemu licytantowi uzyskanie zezwolenia komornika na uczestniczenie w licytacji elektronicznej. Bez aktywności komornika sądowego system teleinformatyczny będzie uznawał licytanta za takiego, który nie uiszczył rękojmi za pośrednictwem mechanizmów płatności gwarantowanych przez sam system. Aktywność komornika (w określonym tu wyjątku) musi polegać na wskazaniu, iż konkretny licytant wypełnił obowiązek uiszczenia rękojmi poza systemem, w oparciu o dopuszczalny wyjątek od reguły.

11) Jak przebiega przetarg w sprzedaży ruchomości w drodze licytacji elektronicznej?

Obowiązujące obecnie regulacje zawierają w art. 868 delegację dla Ministra Sprawiedliwości do ustalenia, w drodze rozporządzenia, przepisów określających zasady i tryb przeprowadzenia publicznej licytacji, w szczególności podstawy do wyłączenia z przetargu. Wykonując, m. in. delegację wydane zostało Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników. W tym rozporządzeniu, częściowo nieobowiązującym, powoływany niżej jako „rozporządzenie”, znajdują się regulacje dotyczące przetargu w licytacji z ruchomości.

Według obowiązujących obecnie przepisów licytacja odbywa się w miarę możliwości poza miejscem, w którym ruchomości się znajdują. Komornik nie może wyznaczyć licytacji poza obszarem, w jakim ruchomości są rozlokowane, jeżeli wierzyciel się temu sprzeciwia (§ 80. Rozporządzenia). Powołane przepisy w praktyce dotychczasowych licytacji stosowane są tak, iż według uznania komornika sądowego licytacja ruchomości wyznaczana jest albo w miejscu w którym ruchomości się znajdują, albo w innym wskazanym przez komornika. § 80 rozporządzenia winien być wykładany, tak, iż odnosi się do sytuacji, gdy powierzono dozór dłużnikowi, a istnieje zagrożenie wpływania dłużnika (lub osób działających na jego rzecz), które może udaremnić skuteczną sprzedaż ruchomości. Przetarg w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej ma (podobnie jak: obwieszczenie, wpłacenie rękojmi czy zawiadomienie o przybicciu) charakter odmiejscowiony. Przetarg nie wymaga równoczesnej obecności w jednym miejscu organu prowadzącego przetarg oraz licytantów. Skoro, zgodnie z art.879³ § 1 projektu, sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej dokonywana jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, należy uznać, iż miejsce, w którym dokonywana jest sprzedaż, zostanie określone w obwieszczeniu o licytacji. Ma to zresztą faktyczne znacznie dopiero przy fizycznym odbiorze przez nabywcę rzeczy po jej skutecznym nabyciu w toku egzekucji z ruchomości. Dotychczasowe regulacje kierujące praktykę organu egzekucyjnego do wyznaczenia, co do zasady, poza miejscem, w którym ruchomości się znajdują, tracą na znaczeniu. Wcześniejsza regulacja zmierzała do zminimalizowania negatywnego oddziaływania dłużnika na osoby zamierzające wziąć udział w licytacji i późniejszych licytantów.

Jeżeli licytacja ma się odbyć poza miejscem, w którym ruchomości się znajdują, komornik zarządzi przewiezienie ruchomości, a w razie potrzeby – prześle je za zgodą sądu, przy którym działa, komornikowi innego sądu. (tak § 81. rozporządzenia). Przewożenie ruchomości w sytuacji, gdy przetarg odbywa się poza miejscem, w którym ruchomości się znajdują winien być nakierowany na możliwość zapoznania się osób zamierzających uczestniczyć w przetargu w charakterze licytantów ze stanem samych ruchomości. Należy mieć na uwadze, iż zgodnie z art.879 k.p.c. nabywcy nie przysługują roszczenia z tytułu rękojmi za wady rzeczy; przeciwko nabywcy nie można podnosić zarzutów, co do ważności nabycia.

Termin licytacji powinien być wyznaczony w możliwie najkrótszym czasie, tak jednak, aby pomiędzy nim a ogłoszeniem o licytacji upłynął co najmniej tydzień. Termin ten może być skrócony, jeżeli zachodzą warunki określone w art.864 § 2 k.p.c. (§ 83. rozporządzenia). Dotychczas przyjmuje się, iż o samym przetargu należy myśleć jako o zdarzeniu prawnym, które rozpoczyna się w konkretnej dacie dziennej i godzinowej, trwa jakiś czas i, co do zasady, w tym samym dniu się kończy, albo stwierdzeniem bezskuteczności, albo przybicciem. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej wymaga modyfikacji tego rozumienia. W obwieszczeniu o licytacji komornik będzie miał obowiązek podania miejsca i czasu licytacji. Przez termin rozumiemy zawarte w treści czynności prawnej zastrzeżenie, które wiąże powstanie albo ustanie skutków prawnych ze zdarzeniem przyszłym i pewnym. Powszechnie przyjmuje się, iż zastrzeżenie terminu może wskazywać: a) konkretną datę, b) określony upływ czasu, c) fakt, iż moment ten można ustalić nie znając jego daty w chwili czynności prawnej, lecz data ta jest pewna, że nastąpi. Dotychczasowe rozumienie określenia miejsca i czasu licytacji nawiązywało do konkretnej daty dziennej i godzinowej, w której komornik przystąpi do przetargu. To rozumienie terminu ulega zmianie w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej.

Przez „czas licytacji elektronicznej” należy teraz rozumieć okres czasu rozpoczynający się konkretną datą dzienną i godziną, liczony do konkretnej daty dziennej i godzinowej (a także minutowej i wyrażonej w sekundach), w którym to czasie jest możliwe skuteczne składanie prawnie wiążących licytantów ofert ceny, za jaką decydują się nabyć licytowaną ruchomość. Należy wyraźnie opowiedzieć się za uregulowaniem planowanym rozporządzeniem wykonawczym minimalnego okresu czasu, jaki ma trwać przetarg. Wydaje się, iż termin 7 dni spełniałby kryterium zarówno sprawnego biegu samej egzekucji, jak i w sposób dostateczny pozwałaby licytantom na przemyślenie składanych ofert.

Dotychczasowa regulacja § 91 rozporządzenia¹⁶ traci zatem aktualność, gdyż czas licytacji elektronicznej określony będzie nie punktem w czasie, w którym komornik rozpocznie przetarg, lecz okresem czasu, w którym przetarg w licytacji elektronicznej będzie trwał. Obwieszczenie, w którym komornik wymieni miejsce i czas licytacji będzie zatem wskazywało siedzibę kancelarii komornika, jako miejsce, gdzie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego licytacja: elektroniczna będzie przebiegać oraz czas liczony w dniach, począwszy od rozpoczęcia przetargu (z podaniem: daty dziennej, godziny, minuty i sekundy) do czasu, w

¹⁶ Przetarg powinien rozpocząć się w czasie oznaczonym w obwieszczeniu, jednak nie później niż w dwie godziny po tym czasie.

którym przetarg zostanie zakończony (to znaczy dalsze zgłaszanie ofert nie będzie już możliwe).

Regulacje nakazujące rozpoczęcie przetargu w czasie oznaczonym w obwieszczeniu, jednakże nie później niż w dwie godziny po tym czasie, tracą na znaczeniu. Jeśli z przyczyn technicznych system teleinformatyczny nie będzie w stanie zapewnić licytantom możliwości składania ofert, samo postępowanie w przedmiocie przetargu winno zostać zawieszono do czasu ustania przeszkody. Po ustaniu przyczyny technicznej, o obiektywnym charakterze, winno nastąpić podjęcie przetargu z równoczesnym przedłużeniem go o taki czas, który uniemożliwi skuteczne zgłaszanie zarzutów o publicznym charakterze licytacji (art.870 § 1 k.p.c. w zw. z art.879¹ § 2 projektu).

Przetarg w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej nie odbywa się przy równoczesnej obecności w jednym miejscu i czasie komornika sądowego oraz zgłaszających się licytantów. Wykorzystanie ogólnodostępnej sieci teleinformatycznej powoduje, iż organ prowadzący egzekucję przeprowadza czynność bez potrzeby fizycznej obecności w miejscu, gdzie licytanci decydują o złożeniu oferty w ramach przetargu.

Przed rozpoczęciem przetargu, według obowiązujących obecnie przepisów, komornik ogłosi obecnym, że nabywcą licytowanego przedmiotu będzie ten, kto zaoferuje najwyższą cenę. Komornik udzieli również pouczeń o warunkach zapłaty ceny nabycia i podatku od nabycia praw majątkowych oraz o treści art.872 k.p.c. (§ 92. rozporządzenia). Ogłaszanie, iż nabywcą licytowanego przedmiotu w licytacji elektronicznej będzie osoba, która w chwili zakończenia przetargu zaoferuje najwyższą cenę oraz pouczenie o warunkach zapłaty ceny nabycia i podatku od nabycia praw majątkowych, a także o skutkach nieuiszczenia ceny nabycia musi być w licytacji elektronicznej odniesione nie do rozpoczęcia przetargu, lecz do obwieszczenia o licytacji.

Komornik powinien zapewnić obecnym możliwość obejrzenia ruchomości wystawionych na licytację (§ 93. rozporządzenia). Na dotychczasowych zasadach winien być zrealizowany obowiązek zapewnienia osobom zamierzającym wziąć udział w przetargu w charakterze licytanta obejrzenia ruchomości wystawionych na licytację.

Przetarg rozpoczyna się od wywołania ceny określonej w art.867 § 2. Cena ta jest najniższą ceną, za którą można nabyć ruchomości na licytacji (§ 94. rozporządzenia).

W dotychczasowej regulacji rozporządzenia za rozpoczęcie przetargu uznaje się wywołanie przez komornika sądowego ceny określonej w art.867 § 2. W sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej wywołanie ceny nie ma miejsca. Informacja o cenie wywołania zawarta jest w obwieszczeniu o licytacji elektronicznej. Przetarg rozpoczyna nadejście czasu oznaczonego w obwieszczeniu, jako początek przetargu.

Do odbycia przetargu wystarcza stawienie się jednego licytanta (§ 95. rozporządzenia). Tak jak obecnie – do odbycia przetargu wystarcza stawienie się jednego licytanta. Licytacja elektroniczna będzie skuteczna, jeżeli licytant złoży przynajmniej jedną ofertę.

Przetarg odbywa się ustnie (§ 96. Rozporządzenia). Przetarg w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej odbywa się pisemnie w postaci składanych elektronicznie ofert przez licytantów za pośrednictwem ich kont użytkowników, w systemie teleinformatycznym obsługującym elektroniczną licytację. Dotychczasowe regulacje odnoszące się do ustności przetargu nie mają zastosowania.

Komornik wystawia na sprzedaż kolejno poszczególne ruchomości lub poszczególne grupy obejmujące ruchomości tego samego rodzaju, wymieniając zarazem sumę oszacowania i cenę wywołania. Dłużnik może żądać, aby ruchomości były wystawiane na sprzedaż w kolejności przez niego wskazanej (§ 97. rozporządzenia). Dopuszczalne jest w toku sprzedaży w drodze licytacji wystawianie na sprzedaż kolejno poszczególnych ruchomości lub grup obejmujących ruchomości tego samego rodzaju oraz uwzględnianie w zakresie kolejności ich sprzedaży wniosków dłużnika. Należy jednak zaznaczyć, że wnioski dłużnika nie mogą spowodować znacznego rozciągnięcia w czasie kolejno po sobie następujących licytacji elektronicznych. Było by to niewątpliwie sprzeczne z samym celem nowej regulacji oraz zasadą sprawnego przeprowadzania skutecznej egzekucji. Ważną okolicznością w tym względzie może być rozeznanie własne komornika, co do możliwości skutecznej sprzedaży w połączeniu z informacją, jak liczna grupa licytantów wyraziła zamiar uczestnictwa w licytacji elektronicznej. Oczywiście ta ostatnia okoliczność stanowi jedynie informację wstępną, albowiem nie można wykluczyć, iż licznie zgłaszający się licytanci nie zgłoszą, z różnych względów, skutecznej oferty w toku przetargu.

Obecnie wezwanie do postąpień komornik wyraża się przez trzykrotne wygłoszenie ostatnio postąpiej ceny z jednoczesnym zapytaniem: „kto da więcej”. Brak dalszych postąpień komornik stwierdza przez wypowiedzenie wyrazu: „nikt” (§ 98. rozporządzenia). Wobec odejścia od zasady ustności przetargu, traci aktualność, określone w rozporządzeniu wezwanie do dalszych postąpień. Można sobie wyobrazić, że system teleinformatyczny będzie w trakcie trwania przetargu wysyłał do licytantów, uczestniczących w przetargu informacje zachęcające do złożenia oferty ewentualnie informacje o aktualnym stanie przetargu. Jest to jednak okoliczność prawnie nieistotna i tym samym odróżniająca się od mechanizmu prowadzenia obecnej ustnej licytacji ruchomości.

Zaoferowana cena przestaje obowiązywać z chwilą, gdy inny uczestnik zaoferuje cenę wyższą (§ 99. rozporządzenia). Składane w systemie teleinformatycznym oferty będą wiązać licytanta do czasu, gdy inny licytant nie zaoferuje ceny wyższej. Ten proces składania kolejno ofert zawierających wyższe ceny może trwać do terminu zakończenia przetargu. Po zakończeniu przetargu system teleinformatyczny uniemożliwi złożenie jakiegokolwiek oferty.

Udzielenie przybicia komornik zaznacza w protokole licytacji, wpisując przy tym: imię, nazwisko i miejsce zamieszkania nabywcy (§ 100 Rozporządzenia). Nie ulega wątpliwości, iż na dotychczasowych zasadach z licytacji elektronicznej sporządzany będzie protokół.

Jeżeli po wywołaniu nikt nie zaoferował przynajmniej ceny wywołania, komornik stwierdza w protokole, że licytacja nie doszła do skutku (§ 101 rozporządzenia). Jeżeli w trakcie trwania licytacji elektronicznej nikt nie zaoferował przynajmniej ceny wywołania, komornik stwierdza w protokole, że licytacja nie doszła do skutku. Będzie to nieskuteczna licytacja elektroniczna.

Jeżeli suma osiągnięta ze sprzedaży części zajętych ruchomości wystarcza na zaspokojenie egzekwowanych należności i kosztów egzekucyjnych, komornik przerwie licytację i zwolni pozostałe ruchomości spod zajęcia. (§ 102 rozporządzenia). Nie można wykluczyć ewentualności, gdy w sytuacji, jeżeli suma osiągnięta ze sprzedaży części zajętych ruchomości wystarcza na zaspokojenie egzekwowanych należności i kosztów egzekucyjnych, komornik przerwie licytację i zwolni pozostałe rucho-

mości spod zajęcia. System teleinformatyczny (posiadając dane o wysokości egzekwowanej należności) może udzielić komornikowi niezbędnej informacji o tej okoliczności. Należy jednak w sposób zdecydowany przeciwstawić się praktyce kończenia licytacji elektronicznej przed terminem określonym w obwieszczeniu o licytacji. Opisana wyżej sytuacja winna być wyjątkiem uzasadnionym szczególnymi okolicznościami.

Z przetargu w drodze licytacji elektronicznej komornik sądowy sporządzi protokół zawierający obligatoryjne elementy na zasadach ogólnych¹⁷.

W przypadkach określonych w przepisach odrębnych komornik sądowy wystawi nabywcy fakturę VAT i prześle ją nabywcy. Faktura może mieć postać elektroniczną i może być przesłana nabywcy drogą elektroniczną z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej.

12) Jak się kończy sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej?

W licytacji publicznej, prowadzonej w oparciu o obowiązujące obecnie przepisy, przetarg prowadzony jest w jednym miejscu. Wszyscy licytanci muszą być w tym miejscu obecni. Art.869 § 1 k.p.c. stanowi, iż komornik udzieli przybicia osobie oferującej najwyższą cenę, jeśli po trzykrotnym wezwaniu do dalszych postąpień nikt więcej nie zaoferował. Przepis ten nie może być wykorzystany w sytuacji, gdy w licytacji elektronicznej poszczególni licytanci nie są w jednym miejscu i w jednym czasie zgromadzeni celem odbycia przetargu.

Podstawową odmiennością wynikającą z prowadzenia sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej jest zatem uregulowanie kwestii przybicia odmiennie niż określił to ustawodawca w art.869 § 1 k.p.c. Przepis ten nie znajdzie zatem zastosowania odpowiedniego. W jego miejsce wchodzi proponowana regulacja zawarta w Art.879⁵ projektu. Norma ta stanowi, iż osobie ofiarującej najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji komornik natychmiast po zakończeniu licytacji udziela przybicia przez zapis w systemie teleinformatycznym. Skoro licytanci za pośrednictwem swoich kont użytkownika oferują cenę, komornik sądowy, prowadzący taką sprzedaż, także z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego, udzieli przybicia. Sama koncepcja przybicia pozostaje niezmienną. W szczególności zgodnie z art.869 § 2 k.p.c. z chwilą przybicia dochodzi do skutku sprzedaż ruchomości na rzecz nabywcy i od tego czasu należą się nabywcy pożytki ruchomości. Po uprawomocnieniu się postanowienia o przybicciu i zapłaceniu całej ceny, nabywca staje się właścicielem nabytych ruchomości (art.874 k.p.c.). Różnice w regulowaniu przybiccia po zakończeniu przetargu w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej dotyczą elementów związanych z formą przybiccia i sposobu informowania licytantów o osobie na rzecz, której przybiccie nastąpiło. Sformułowanie, iż komornik natychmiast po zakończeniu licytacji udziela

przybiccia przez zapis w systemie teleinformatycznym koncentruje się na chwili, w której upłynął, wyznaczony w obwieszczeniu o licytacji, czas na dokonywanie postąpień i oferowanie cen przez licytantów. Tenże czas nie jest określony ustaniem postąpień, lecz zostaje wyznaczony wcześniej datą określoną także: godziną, minutą i sekundą. Z upływem tego okresu postąpienia przestają być przez system odnotowywane. Jeżeli miało miejsce oferowanie przynajmniej ceny wywołania, system teleinformatyczny poinformuje komornika prowadzącego czynność o tym, który z licytantów zaoferował najwyższą cenę. W przypadku sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej brak jest trzykrotnego wezwania do dalszych postąpień (dokonywanego ustnie) w toku ustnie prowadzonego przetargu. W miejsce tego elementu przetarg kończy czynność przybiccia w postaci zapisu w systemie teleinformatycznym. W praktyce bardzo łatwo będzie zdefiniować algorytm określania na rzecz, którego licytanta przybiccie ma być dokonane. Projektowane normy umożliwią pełną automatyzację wydania przybiccia. System teleinformatyczny z łatwością ustali, która cena spośród wielu, jeśli były oferowane, jest najwyższa i w stosunku do tego licytanta dokona przybiccia. Oczywistym jest, iż fakt dokonania automatycznie przez system czynności przybiccia nie spowoduje, iż autorem tej czynności będzie bliżej niesprecyzowany i odpodmiotowiony system. Autorem postanowienia o przybicciu będzie komornik, prowadzący sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, który będzie miał możliwość takiego skonfigurowania dostępnego systemu, że w zależności od jego woli będzie albo samodzielnie (to znaczy bez osobistego udziału), albo osobiście (za pośrednictwem systemu teleinformatycznego) dokonywał przybiccia.

Projektodawca uregulował także dla sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej kwestię doręczenia licytantom oraz stronom postępowania egzekucyjnego postanowienia o przybicciu. Art.879⁶ § 1 projektu stanowi, iż o przybicciu komornik zawiadamia wierzyciela i dłużnika. Licytantom zawiadomienie przesyłane jest drogą elektroniczną. Doręczenie wierzycielowi i dłużnikowi będzie realizowane tradycyjnie, to jest przez doręczenie stronom postępowania egzekucyjnego korespondencji w postaci papierowej.

Istotnym *novum* jest przesłanie zawiadomienia o przybicciu drogą elektroniczną. Oznacza to, iż licytant oferujący najwyższą cenę (na rzecz, którego nastąpiło przybiccie), a także pozostali licytanci dowiedzą się o wyniku licytacji bez konieczności zwracania się do komornika prowadzącego sprzedaż. Nastąpi to jak stwierdza projekt drogą elektroniczną. Wydaje się, iż rozumienie tego pojęcia winno zbliżać się w tym kontekście do pojęcia doręczenia elektronicznego.

Skoro zarówno komornik sądowy, jak i licytanci są użytkownikami systemu teleinformatycznego ten system winien służyć do przekazywania informacji o samych postąpieniach, jak i o zakończeniu samego przetargu.

Na dotychczasowych zasadach uregulowana jest kwestia zażalenia przybiccia¹⁸ (art.879¹ § 2 projektu w zw. z art.870 § 1 k.p.c.). Zawiadomienie wierzyciela i dłużnika nie jest dokonywane drogą elektroniczną. Postanowienie o przybicciu będzie sporządzane przez komornika sądowego przy wykorzystaniu funkcjonalności systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej. Dla potrzeb akt egzekucyjnych

¹⁷ Art. 809 k.p.c. stanowi, iż komornik stwierdza każdą czynność egzekucyjną protokołem, który powinien zawierać:

- 1) oznaczenie miejsca i czasu czynności;
- 2) imiona i nazwiska stron oraz innych osób uczestniczących w czynności;
- 3) sprawozdanie z przebiegu czynności;
- 4) wnioski i oświadczenia obecnych;
- 5) wzmiankę o odczytaniu protokołu;
- 6) podpisy obecnych lub wzmiankę o przyczynie braku podpisu;
- 7) podpis komornika.

¹⁸ art. 870. § 1. K.p.c. stanowi, iż wierzyciel lub dłużnik mogą zażalenie przybiccia w razie naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od udziału w przetargu. Skarga powinna być zgłoszona do protokołu licytacji. Nie ma skargi na udzielenie przybiccia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu.

będzie drukowane i podpisywane, dla potrzeb podręczenia licytantom będzie im doręczane jako dokument w postaci elektronicznej. Zasady konwersji postaci elektronicznej na papierową określi rozporządzenie, o którym mowa w art. 879¹¹ § 1 projektu.

13) A co, gdy coś pójdzie „nie tak”?

Oczywiście, zawsze mogą mieć miejsce okoliczności komplikujące podstawowy schemat sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej.

- 1) Samo zaskarżenie przybicia jest częstym powodem dalszych problemów rzutującym na bieg licytacji z ruchomości. Sama zasada zaskarżalności przybicia określona jest w art.870 k.p.c.¹⁹ Zasada ta nie jest modyfikowana w toku sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Zmiana dotyczy zrzeczenia się nabywcy, o którym mowa w art. 870 § 3 k.p.c. Na mocy tego przepisu, mającego zastosowanie na zasadzie odesłania zawartego w art. 879¹ § 2 projektu, jeżeli w ciągu dwóch tygodni skarga na udzielenie przybicia nie zostanie rozstrzygnięta, nabywca może w ciągu dalszego tygodnia zrzec się nabycia ruchomości i odebrać zapłaconą sumę. Przyznane nabywcy uprawnienie zachowuje aktualność w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, a modyfikacja dotyczy wyłącznie sposobu informowania nabywcy o relacji uprawnienia zawartego w art. 870 § 3 k.p.c. Zgodnie z art. 879⁷. Zrzeczenie, o którym mowa w art. 870 § 3 dokonywane jest drogą elektroniczną.
- 2) Art. 879⁹. Projektu stanowi: „ § 1 Jeżeli nabywca nie uiści w terminie sumy przypadającej do zapłaty, komornik natychmiast udzieli przybicia kolejnemu licytantowi oferującemu najwyższą cenę.
§ 2 W braku osoby, o której mowa w § 1 komornik wznowi przetarg do tych samych ruchomości stosując art. 872 § 2 k.p.c.”

Art.879⁹. § 1 projektu przewiduje modyfikację mechanizmu wznawiania przetargu w oparciu o dotychczasowe regulacje. Skoro zasadą w sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej jest obowiązek uiszczania ceny nabycia nie natychmiast²⁰, lecz do godziny dwunastej dnia następnego, po zawiadomieniu o udzieleniu przybicia (tak art.879⁸ projektu) to niewykonanie warunków licytacyjnych przez osobę, której udzielił komornik przybicia spowoduje konsekwencje w postaci natychmiastowego udzielenia przybicia kolejnemu licytantowi oferującemu najwyższą cenę. Możliwość wykorzystania systemu teleinformatycznego oznacza, iż dokonanie za jego pośrednictwem zapłaty ceny nabycia może odbyć się w warunkach gwarantujących nieodwołane dokonanie płatności.

¹⁹ art.870. k.p.c. „§ 1. Wierzyciel lub dłużnik mogą zaskarżyć udzielenie przybicia w razie naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od udziału w przetargu. Skarga powinna być zgłoszona do protokołu licytacji. Nie ma skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu. § 2. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

²⁰ art.871.k.p.c. „Nabywca obowiązany jest zapłacić cenę nabycia natychmiast po udzieleniu mu przybicia. Gdy jednak cena przewyższa pięćset złotych, obowiązek nabywcy ogranicza się do złożenia natychmiast jednej piątej ceny, nie mniej jednak niż pięćset złotych, przy czym reszta powinna być uiszczona do godziny dwunastej dnia następnego.”

14) Jak powinien zachować się nabywca po zakończonej licytacji elektronicznej?

Po zakończeniu przetargu poprzez udzielenie przybicia nabywca (licytant oferujący najwyższą cenę na rzecz, którego dokonano przybicia) obowiązany jest zapłacić cenę nabycia. (art.871 k.p.c.). W sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej norma ta zostaje zmodyfikowana. Potrzeba modyfikacji wiąże się z praktycznym aspektem nałożenia wymogu natychmiastowego zapłacenia ceny nabycia.

W miejsce wyżej opisanej regulacji wchodzi zasada określona w Art.879⁸ projektu. Nabywca obowiązany jest zapłacić cenę nabycia do godziny dwunastej dnia następnego, po zawiadomieniu o udzieleniu przybicia. Cena nabycia może być zapłacona za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż drogą elektroniczną.

15) Jakie możliwości dodatkowo oferuje system teleinformatyczny, obsługujący licytację elektroniczną?

Art.879¹⁰ projektu stanowi w § 1, iż wybór przedsiębiorcy, o którym mowa art.865 § 1 lub przedsiębiorstwa, o którym mowa w art.866¹ oraz 866², na wniosek wierzyciela może być dokonany z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej.

Art.879¹⁰. projektu stanowi, w § 2, iż w trybie określonym w § 1, komornik może sprzedać ruchomości, o których mowa w art.864 § 2 oraz dokonać wyboru osoby, której sprzeda ruchomość w trybie art.864¹.

Powyższe regulacje oznaczają, iż system teleinformatyczny obsługujący licytację elektroniczną pełnić może także inne niż podstawowa funkcje. Zważywszy, iż będzie to jedno znane uniwersalnie dostępne miejsce, w którym wszyscy komornicy będą prowadzili elektroniczne licytację ruchomości możliwe jest wykorzystanie tego medium także do:

- dokonania wyboru przedsiębiorcy prowadzącego obrót takimi ruchomościami po cenach hurtowych w sytuacji, gdy zajęte ruchomości nieużywane, stanowiące przedmiot obrotu handlowego, komornik na wniosek strony zamierza sprzedać takiemu przedsiębiorcy (art.865 § 1 k.p.c.);
- dokonania wyboru przedsiębiorstwa posiadającego zezwolenie do obrotu zajętymi ruchomościami, których sprzedaż wymaga zezwolenia, w trybie art.866¹ k.p.c.;
- dokonania wyboru przedsiębiorstwa zajmującego się obrotem zajętymi ruchomościami o wartości historycznej lub artystycznej (art.866² § 1 k.p.c.);
- dokonania wyboru przedsiębiorstwa jubilerskiego lub innego się zajmującego się obrotem lub przerobem metali szlachetnych (art.866² § 2 k.p.c.);
- dokonania wyboru banku lub innego przedsiębiorcy zajmującego się kupnem dewiz (art.866² § 3 k.p.c.);
- sprzedaży ruchomości ulegających łatwo zepsuciu albo takich ruchomości, nad którymi sprawowanie dozoru lub ich przechowywanie powodować może nadmierne koszty, (art.864 § 2 pkt 1 k.p.c.);
- sprzedaży inwentarza żywego w sytuacji, gdy dłużnik odmówił przyjęcia go pod dozór (art.864 § 2 pkt 2 k.p.c.);

– dokonania sprzedaży z wolnej ręki ruchomości niewymienionymi w art.864 § 2, jeżeli dłużnik wyraził na to zgodę i określił minimalną cenę zbycia w trybie art.864¹ k.p.c.

Wszystkie sytuacje wymienione w art. 879¹⁰ projektu zakładają fakultatywność w działaniu komornika i stanowią jedynie wprowadzenie na dodatkowe możliwości wymiany informacji w przypadkach sprzedaży wyżej opisanych. Posłużenie się systemem teleinformatycznym dla wskazanych tutaj celów w przyszłości może stać się standardem. Projekt wskazuje jedynie na możliwość wykorzystania systemu teleinformatycznego dla potrzeb specyficznych sposobów zbycia ruchomości w postępowaniu egzekucyjnym²¹.

16) Czego nie ma w k.p.c., a jest konieczne, by system zaczął funkcjonować?

Przepisy ustawy procesowej winny być formułowane w sposób maksymalnie neutralny technologicznie. Dlatego w proponowanych w projekcie regulacjach rangi kodeksowej brak jest tych wszystkich elementów, które stanowią instrumentarium technicznej strony systemu teleinformatycznego. To, co winno być uregulowane przepisami, a nie należy do materii kodeksowej, znaleźć się musi w rozporządzeniu wykonawczym. Projekt przewiduje przepis art.879¹¹, który zawiera delegację ustawową do uregulowania materii techniczno – organizacyjnej, związanej z funkcjonowaniem systemu teleinformatycznego, o którym tam mowa. W szczególności uregulowane mają być przepisy określające zasady i tryb przeprowadzania sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, w szczególności wymagania dotyczące identyfikacji osoby zamierzającej wziąć udział w licytacji przez założenie konta w systemie teleinformatycznym, obsługującym sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej oraz sposobu posługiwania się dokumentami elektronicznymi oraz podpisem elektronicznym, o którym mowa w art.3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz.1450, z późn. zm.), sposób sporządzania elektronicznego zawiadomienia o udzieleniu przyzbycia w oparciu o postanowienie o udzieleniu przyzbycia, a także zasady udzielania przyzbycia oraz uiszczania ceny; mając na względzie: sprawność postępowania, bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej oraz ochronę praw licytantów.

Art.879¹¹ § 2 zawiera uzupełniające uregulowanie w zakresie wydania delegacji ustawowej dla potrzeb określenia zasad i trybu wykorzystywania systemu teleinformatycznego, obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej do przeprowadzania sprzedaży w trybach określonych w pkt 18. Należy rekomendować połączenie tej jednostki redakcyjnej z art.879¹⁰ projektu, gdyż delegacja ustawowa tej materii jest wprost powiązana z dodatkowymi, opcjonalnymi funkcjonalnościami systemu teleinformatycznego, obsługującego elektroniczną licytację ruchomości.

²¹ Należy mieć na uwadze, iż zdecydowana większość wskazanych w tym pytaniu sposobów zbycia ruchomości w toku egzekucji z ruchomości stanowi marginalny odsetek skutecznych sprzedaży egzekucyjnych. Projekt w tym zakresie zmierza, do uczynienia ich w praktyce bardziej adekwatnymi do aktualnej stacji rynkowo- gospodarczej.

17) Kiedy przepisy o sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej wejdą w życie?

Art.9 projektu stanowi, iż ustawa zawierająca omawiane zmiany przepisów k.p.c. wchodzi w życie po upływie 9 miesięcy od dnia ogłoszenia. Jest to czas dostateczny do: wykonania, uruchomienia i przetestowania samego komponentu technicznego systemu teleinformatycznego.

Zgodnie z projektowanym art.8 projektu decyzję w tej kwestii podejmuje Sejm R.P. Przepisy dotyczące licytacji publicznej stosuje się, z zastrzeżeniem § 2, do egzekucji wszczętych po wejściu w życie przepisów niniejszej ustawy. Art.8 § 2 projektu stanowi, iż w sprawach o świadczenia powtarzające się przepisy o licytacji elektronicznej stosuje się z chwilą ich wejścia w życie.

18) Dlaczego należy modyfikować przepisy dotyczące sprzedaży licytacyjnej ruchomości?

Egzekucja z ruchomości jest jednym z najczęściej występujących sposobów, w jaki wierzyciel realizuje przymusowe zaspokojenie swojej należności stwierdzonej tytułem wykonawczym. W praktyce komorników sądowych i sądów nadzorujących postępowanie egzekucyjne wyraźnie dostrzega się zmianę charakteru, w jakim występuje egzekucja z ruchomości. Poza naturalnym (i oczywiście dominującym) sposobem egzekucji, jako przymusowego zaspokojenia należności stwierdzonej tytułem wykonawczym na rzecz wierzyciela egzekwującego, wyraźny jest aspekt zajęcia jako sposobu przymuszenia dłużnika egzekwowanego do zaspokojenia należności w toku egzekucji. Często samo zajęcie ruchomości nie prowadzi (i nie musi prowadzić) do spieniężenia zajętej ruchomości. Dłużnik oceniając swoją sytuację w postępowaniu egzekucyjnym decydować się może na „dobrowolne” wpłaty. Takie zachowanie dłużnika determinowane jest w znacznym stopniu, poza tym, czy posiada obiektywnie rozumianą możliwość ewentualnych wpłat, faktem właśnie skutecznego wszczęcia egzekucji z ruchomości.

Niezależnie od powyższego w egzekucji z ruchomości obserwuje się wyraźny spadek zainteresowania sprzedażą ruchomości w drodze licytacji publicznej. Oczywistym jest, iż wpływ na to zjawisko mają, w szczególności, obiektywne warunki gospodarcze, w jakich prowadzone są czynności egzekucyjne. Istnienie rynku oferującego towary bez znaczących ograniczeń w dostępności oraz działania naturalnych mechanizmów popytu i podaży powodują, iż zainteresowanie nabywaniem ruchomości w drodze licytacji publicznej słabnie. Nie należy zapominać, iż ruchomości nabywane w toku egzekucji z ruchomości nie są tak atrakcyjne, jak by wydawać się mogło *prima facie* z ustawowej koncepcji spieniężania przymusowego ruchomości dłużnika w egzekucji sądowej. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż wartość szacunkowa, do której odnoszone są ceny wywołania (art.867 § 2 k.p.c.) nie zawsze pokrywa się z realną ceną za jaką konkretna ruchomość może znaleźć nabywców. Typowym przykładem jest określanie wartości szacunkowej pojazdów mechanicznych przy pomocy standardowych katalogów sprzedaży. W praktyce cena sprzedażna takich pojazdów, zwłaszcza w sytuacji, gdy mają po kilka lub kilkanaście lat, znacznie spada względem teoretycznych szacunków.

Wprowadzenie do systemu prawa egzekucyjnego sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. zawiera koncepcję wprowadzenia w części trzeciej w tytule II w dziale I po art. 879 nowego rozdziału 3 zatytułowanego: „Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej”. Projekt sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej opracowany został, co widać wyraźnie, w myśl starej paremii medycznej: „*Primum non nocere*”²². Wydaje się, iż skomplikowana materia egzekucji komorniczej, będącej w istocie konglomeratem czynności procesowych oraz faktycznych, ukierunkowanych na skuteczność, pozwala wprowadzać nowe regulacje, zwłaszcza oparte o rozwiązania elektroniczne, tylko wtedy, gdy dokładnie określone zostanie ich „współistnienie” z obowiązującymi obecnie regulacjami, wyraźnie wskaże się korzyści, jakie możliwe są do uzyskania oraz sprecyzuje warunki, w jakich możliwe jest ich osiągnięcie.

19) Jak mają się do siebie sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej i „tradycyjna” sprzedaż licytacyjna?

W obecnie obowiązujących przepisach, dotyczących egzekucji z ruchomości wprowadzenie (po rozdziale regulującym problematykę sprzedaży ruchomości) nowego rozdziału dotyczącego sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, rodzi potrzebę ustalenia relacji pomiędzy dotychczasowymi regulacjami sprzedaży licytacyjnej ruchomości a proponowanymi rozwiązaniami projektu. Zawarcie regulacji dotyczącej licytacji elektronicznej w osobnym rozdziale w przepisach regulujących egzekucję z ruchomości w naturalny sposób skłania do uznania, iż jest to inny niż dotychczasowa licytacja publiczna sposób spieniężania ruchomości dłużnika, oczywiście w ramach egzekucji z ruchomości. Projekt zakłada, zatem, że sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej stanowi odrębny tryb postępowania, nie precyzując jednak tego trybu, jakim ma być sama sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej²³. Zestawiając tytuł poprzedniego rozdziału (sprzedaż) z tytułem rozdziału – Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej należy uznać, iż sformułowanie „w drodze licytacji elektronicznej” nawiązuje do pojęcia drogi elektronicznej znanego już procedurze z obecnego brzmienia art. 125 § 2¹ k.p.c.²⁴. Można, zatem przyjąć, iż w koncepcji terminologii proponowanej przez projekt „droga licytacji elektronicznej” pojęciowo odpowiada, dla potrzeb egzekucji z ruchomości, pojęciu drogi elektronicznej wyrażonemu w przepisach ogólnych o postępowaniu procesowym.

Koresponduje to z treścią art. 879³ § 1 projektu, który wyraźnie nawiązuje do wyżej wskazanej definicji. Art. 879³ § 1 projektu stanowi, iż sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej dokonywana jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego taką licytację czyli drogą elektroniczną specjalnie dedykowaną dla potrzeb szczegółowych potrzeb licytacji.

Powyższe wnioski uprawniają do przyjęcia, iż sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej nie jest instytucją odrębną, konkurencyjną w stosunku do sprzedaży licytacyjnej ruchomości, lecz jednostką opartą o te przepisy i do nich, co do zasady, się odnoszącą. Wyodrębnienie regulacji dot. sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej w odrębnym rozdziale nie miało na celu tworzenia nowego trybu licytacji ruchomości tylko porządkowe (dla potrzeb czytelności regulacji) wyodrębnienie i osobne uregulowanie tych norm procesowych, które muszą ulec modyfikacji wymuszonej specyfiką drogi elektronicznej, jako sposobu realizacji sprzedaży ruchomości w drodze jej przymusowego zbycia poprzez licytację publiczną.

Należy uznać, iż przedstawiona wyżej koncepcja winna także być odnoszona do dalszych planowanych zmian w zakresie wprowadzania rozwiązań informatycznych do przepisów procedury cywilnej. Należy opowiedzieć się zdecydowanie za regulowaniem specyficznych kwestii określonych przez postać dokumentu elektronicznego i traktować taką materię jako odrębność, specyfikę, wymuszoną (lub uzasadnioną) postacią dokumentu elektronicznego. Nie jest racjonalne kreowanie nowych instytucji procedury nazywając je „elektronicznymi” i szeregowanie ich obok tradycyjnych „papierowych”. Niestosowanie tej zasady doprowadzi do stworzenia dwóch „równoległych” niejako światów to jest procedury „tradycyjnej”, której dziś nikt nie nazywa „papierową”, ale taką jest z uwagi na wieloletnią tradycję” oraz procedury elektronicznej. Przypomnieć tu warto kwestię elektronicznego postępowania upominawczego (e.p.u.), które systemowo stanowi pierwsze postępowanie „odrębne”, równoległe do postępowania upominawczego²⁵. Po bliższym zapoznaniu się (pomimo wyraźnych różnic) można uznać, iż e.p.u. jest w istocie postępowaniem upominawczym, w którym wszystkie w nim określone odrębności, uzasadnia postać dokumentów elektronicznych, jakie decydują o zaletach oraz możliwościach i specyfice tego postępowania. Należy jednoznacznie opowiedzieć się za potrzebą opisanie obecnej regulacji przepisów e.p.u., jako rozdział w przepisach dot. postępowania upominawczego. Nadto prezentowana koncepcja w sposób naturalny niejako zapobiega tworzeniu kolejnych postępowań tylko dlatego, iż pojawią się ich „wersje elektroniczne”.

Warto tutaj także wspomnieć o odmienności przepisów dot. elektronicznego bankowego tytułu egzekucyjnego (e.b.t.e.), które także zawarte są w projekcie. E.b.t.e. w rozumieniu postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przez sąd bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nie tworzy odrębnego postępowania klauzulowego a specyfika procesowej regulacji odnosi się jedynie do wyłącznej drogi elektronicznej, w jakiej jest inicjowane to postępowanie klauzulowe i potrzeby szczególnej regulacji problematyki dokumentów elektronicznych, które są wyłączną postacią dokumentów dopuszczonych w tym postępowaniu klauzulowym. Nawet jednak przy projektowanych normach dotyczących e.b.t.e. nie jest proponowane utworzenie odrębnego „podtypu” postępowań klauzulowych, które, jako „elektroniczne” stanowiłyby odrębne regulacje. To, co odrębne, zawarte jest w szczególnych przepisach odnoszących się do specyfiki postępowania z dokumentami elektronicznymi w zwykłym postępowaniu klauzulowym.

²² Przede wszystkim nie szkodzić.

²³ Art. 879¹ § 1 projektu: „Komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej jeżeli wierzyciel złożył wniosek o dokonanie sprzedaży w takim trybie, a zajęte ruchomości zostały oddane pod dozór osobie innej niż dłużnik.”

²⁴ Art. 125 § 2¹. (w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 14 lit. b) ustawy z dnia 16 września 2011 r. – publ. Dz.U.2011.233.1381 - zmieniającej nin. ustawę z dnia 3 maja 2012 r.): „Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się za pomocą systemu teleinformatycznego, obsługującego postępowanie sądowe (drogą elektroniczną). Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pisma wnosi się wyłącznie drogą elektroniczną, pisma niewniesione tą drogą nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu.”

²⁵ Dział VIII. - Postępowania elektroniczne - Rozdział 1. Elektroniczne postępowanie upominawcze Art. 505²⁸ i nast. k.p.c.

20) Jak mają się do siebie wzajemnie przepisy dotyczące sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej do przepisów o sprzedaży w drodze licytacji publicznej?

Mając na uwadze wyżej wskazane okoliczności można przyjąć, iż sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej to sprzedaż w drodze licytacji publicznej, o której mowa w art. 867 § 1 k.p.c.²⁶ z uwzględnieniem zmian opisanych w rozdziale 3 określonych w art. 879¹ i nast. projektu. Tak też reguluje relacje pomiędzy przepisami o licytacji publicznej i o licytacji elektronicznej art. 879¹ § 2 stanowiąc, iż w sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 2 to jest rozdziału regulującego sprzedaż w toku egzekucji z ruchomości. Zwrócić należy uwagę na sformułowanie „odpowiednie stosowanie”, które według utrwalonego poglądu, wykładni i praktyki obejmuje stosowanie niektórych przepisów wprost to znaczy bez zmian, wywołanych specyfiką odpowiedniego stosowania” niektórych przepisów ze zmianami uzasadnionym. W tym przypadku chodzi o specyfikę sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej”, w pozostałych zaś – także niestosowanie w ogóle konkretnej normy objętej „odpowiednim” stosowaniem²⁷.

21) Co dalej z elektroniką w egzekucji?

Potencjał stosowania wsparcia postępowania egzekucyjnego technologią informatyczną jest znaczny.

Należy rozważyć zwiększenie wykorzystania tych rozwiązań, które polepszają warunki, w jakich odbywa się egzekucja sądowa.

Poza instytucjami opartymi o technologię informatyczną, objętymi już projektem, takimi jak elektroniczny bankowy tytuł wykonawczy, elektroniczne zajęcie rachunku bankowego, można rozważyć także inne. Poniżej przykładowo wskazuję:

- dodanie w art. 760 k.p.c. przepisu umożliwiającego składanie przez wierzyciela pism drogą elektroniczną,
- wprowadzenie koncepcji elektronicznych akt egzekucyjnych,
- wprowadzenie elektronicznej egzekucji z nieruchomości.

Mam nadzieję, iż dotychczasowe doświadczenia z informatyzacją wymiaru sprawiedliwości jednoznacznie wskazują, iż informatyzacja: racjonalnie zaprojektowana, fachowo wdrożona, właściwie popularyzowana i wspierana organizacyjnie przynosi radykalną poprawę funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ufam, iż przedstawione projekty regulacji dotyczące sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej stanowią dobrą podstawę do skutecznego wdrożenia tego pomysłu i odniosą skutek w postaci osiągnięcia celów, jakie stanowią sobie projekt.

²⁶ Art. 867. § 1. K.p.c. „Zajęte ruchomości, niesprzedane według przepisów poprzedzających, komornik sprzedaje w drodze licytacji publicznej”.

²⁷ Tak Helena Cieplą: „Komentarz do art. 1004 Kodeksu postępowania cywilnego” (publ. wydawnictwo elektroniczne „System Informacji Prawnej Lex” Lex Omega. Wolters Kluwer Polska Spółka z o.o. „Odpowiednie stosowanie oznacza zgodnie z ogólnie przyjętymi w prawie zasadami, że niektóre z nich mają zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów adaptacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem: konstrukcji, istoty i odrębności postępowania, w którym znajdują zastosowanie albo nie będą miały zastosowania w ogóle (por. postanowienie SN z dnia 9 grudnia 1975 r., I CO 9/75, OSNCP 1976, nr 10, poz. 219).”

Abstract

Current level of technology and organization enables to support the executive activities during the execution of movables. The execution of movables is the most popular mean of execution in Poland.

A public auction, conducted now in a traditional way, is based on an appointed auction, during which bidders, simultaneously and personally present, make an offer, by direct increasing of the price in the presence of a bailiff.

The conception of an electronic auction sale assumes conducting a sale by means of, operating these auctions, data communication network. The main difference in comparison to traditional public auction is the usage of data communication network for spreading information about the fact of announcing an auction, its conditions, the way of its conduct and also about the fact of conducting an auction by means of accessible by Internet and specialized data communication network. During conducting a sale by means of the electronic auction, the bidders are not gathered in one place and time and they do not perform inter-influencing actions. That is the existing state of a traditional auction.

The sale by auction is the most efficient way of ‘enforcing’ debtor to make the performance. The electronic sale auction will increase the probability of efficient sale of movables, seized during judicial execution. That will contribute to the enhancement of the efficiency of a judicial execution in general. Everyone, having access to the Internet, will be able to acquaint himself on his own with appointed, by more than one thousand bailiffs, electronic auction sales regardless of where the bidders are during the auction.

The proposed articles of the Code of Civil Proceedings dealing with electronic sales auction will be a base to create the coherent principles of the electronic sale auction of real property. The construction of that auction of real property will be the next step towards implementing computerization of the executive proceedings.

MGR PIOTR RODZIEWICZ

CZY ISTNIEJE POTRZEBA WPROWADZENIA INSTRUMENTU PRAWNEGO DOTYCZĄCEGO ONLINE DISPUTE RESOLUTION (ODR) W ZAKRESIE ROZSTRZYGANIA SPORÓW WYNIKŁYCH Z TRANSGRANICZNYCH TRANSAKCJI HANDLU ELEKTRONICZNEGO?

1. Uwagi wstępne

Transgraniczny handel elektroniczny jest zjawiskiem ekonomicznym, mającym swoje oparcie w rozwoju i upowszechnieniu się nowych technologii, w szczególności z zakresu środków komunikacji elektronicznej. W związku z rozwojem i rozpowszechnieniem handlu elektronicznego została dostrzeżona potrzeba wprowadzenia ram prawnych, bądź też przystosowania istniejących ram prawnych dla potrzeb wymiany handlowej, która odbywa się przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Należy bowiem zauważyć, że transakcje handlu elektronicznego materializują się za pomocą stosunków prawnych o charakterze cywilnoprawnym. Prawodawcy antycypując powyższą prawidłowość wprowadzili szereg regulacji, które w głównej mierze dotyczą kwestii o charakterze materialno-prawnym i zmierzają do implementacji dyrektyw unijnych¹. W zakresie wskazanych regulacji kluczowe znaczenie wydaje się odgrywać kwestia związana z umowami elektronicznymi, czyli umowami zawieranymi przy pomocy środków komunikacji elektronicznej². W odniesieniu do umów elektronicznych warto wskazać, że stanowią one również przedmiot regulacji³ Projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży⁴ (tzw. „instrument opcjonalny”)⁵. Przepisy te mają niwelować bariery prawne związane z istnieniem 27 różnych porządków prawnych przez wprowadzenie jednolitego, 28 porządku prawnego, który strony będą mogły wybrać, jako prawo właściwe dla umowy. Wybór w odniesieniu do umów zawieranych w ramach transakcji handlu elektronicznego miałby następować zgodnie z koncepcją tzw. „niebieskiego przycisku” („Blue Button”), zaproponowaną przez H. Schulte – Nölke, w myśl której na stronach internetowych sklepu internetowego

wyświetlany byłby przycisk przypominający wyglądem flagę Unii Europejskiej, którego kliknięcie oznaczałoby wybór instrumentu opcjonalnego, jako aktu normatywnego, właściwego dla umowy zawieranej drogą elektroniczną⁶. Poza wskazanymi kwestiami w przypadku transakcji transgranicznego handlu elektronicznego, jednym z zasadniczych problemów jest wskazanie prawa właściwego dla stosunku prawnego wynikającego z tego typu transakcji. Zarówno polski ustawodawca, jak i prawodawca unijny nie przewidział regulacji *explicite* odnoszących się do tych kwestii, ponieważ ani ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe⁷, ani Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I)⁸ nie zawierają norm kolizyjnych wskazujących prawo właściwe dla umów elektronicznych. Jednak problematyka prawa właściwego dla stosunków handlu elektronicznego doczekała się licznych i wyczerpujących opracowań w doktrynie⁹.

Kwestią, która do tej pory pozostawała poza zakresem zainteresowania prawodawców było rozstrzygnięcie sporów powstałych z transakcji transgranicznego handlu elektronicznego. Niemniej jednak sytuacja wydaje się ulegać zmianie. Toczą się bowiem w ramach Unii Europejskiej, jak i na forum Komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (UNCITRAL) prace zmierzające do przyjęcia instrumentów prawnych z zakresu rozstrzygnięcia sporów wynikłych z transgranicznych transakcji handlu elektronicznego. Jako przykład można wskazać na wniosek w przedmiocie projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie internetowego systemu rozstrzygnięcia sporów konsumenckich (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich)¹⁰, które przewiduje m.in. utworzenie Europejskiej platformy internetowego rozstrzygnięcia spo-

¹ Zob. więcej D. Szostek, M. Świerczyński, *The Conclusion of a Contract via the Internet in the Polish Law [w:] Law of E – Commerce in Poland and Germany*, pod red. B. Heiderhoff, G. Żmij, Monachium 2005, str. 3 i n.;

² Zob. J. Gołaczyński, *Umowy elektroniczne w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2007, str. 68.

³ Umowom elektronicznym została poświęcona część II – Rozdział 2, Oddział 3 „Umowy zawierane drogą elektroniczną” – art. 24–27, nakładające dodatkowe wymogi informacyjne w umowach zawieranych na odległość drogą elektroniczną, a także m.in. art. 41 ust. 3 – skorzystanie z prawa odstąpienia od umowy drogą elektroniczną.

⁴ KOM(2011) 635 wersja ostateczna;

⁵ Dalej zwane w niniejszym opracowaniu „instrumentem opcjonalnym”;

⁶ H. Schulte – Nölke, *How to realise the ‘Blue Button’? – Reflections on an optional instrument in the area of contract law [w:] European Private Law – Current Status and Perspectives*, pod red. R. Schulze, H. Schulte – Nölke, Monachium 2011, str. 89 i n.;

⁷ Dz.Urz. 2011 r. Nr 80, poz. 432;

⁸ Dz.Urz.UE L 177 z dnia 04.07.2008 r., str. 6;

⁹ Zob. m.in. J. Gołaczyński, *Umowy elektroniczne w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2007; L. E. Gillies, *Electronic Commerce and International Private Law: A Study of Electronic Consumer Contracts*, 2008; D. Jerker, B. Svantesson, *Private International Law and The Internet*, 2007; H.J. Snijders (red.), S. Weatherill (red.), *E – commerce law: National and Transnational Topics and Perspectives*, 2003;

¹⁰ KOM(2011) 794 wersja ostateczna – zwane dalej „Projektem rozporządzenia o ODR”;

rów. Natomiast w ramach prac III Grupy Roboczej UNCITRAL przygotowywane są reguły proceduralne w zakresie rozstrzygnięcia *online* sporów wynikłych z transakcji transgranicznego handlu elektronicznego¹¹.

Mając powyższe na uwadze, jak i dostrzegając, że funkcjonowanie handlu elektronicznego wiąże się również z powstaniem nowej kategorii sporów, wynikłych z tego typu obrotu, powstaje pytanie, czy istniejące ramy prawne są wystarczające dla wdrożenia sposobów rozstrzygnięcia sporów właściwych dla *Online Dispute Resolution* (ODR) w oparciu o funkcjonujące obecnie alternatywne metody rozstrzygnięcia sporów (ADR) i czy rzeczywiście istnieje potrzeba stworzenia nowych ram prawnych dla tego typu metod rozstrzygnięcia sporów?

Odpowiedzi na wyżej postawione pytania będzie poświęcone niniejsze opracowanie.

2. Regulacje dotyczące arbitrażu i mediacji a *Online Dispute Resolution*

Zgodnie z powszechnie akceptowaną definicją *Online Dispute Resolution* (ODR) to forma rozstrzygnięcia sporów *online* za pomocą metod właściwych dla alternatywnych sposobów rozstrzygnięcia sporów (ADR)¹². W związku z powyższym, ewentualnych ram prawnych, mogących stanowić podstawę dla ODR należy poszukiwać w ramach regulacji prawnej dotyczącej alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów, czyli z zakresu mediacji i arbitrażu.

a. Mediacja

W zakresie alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów w ramach Unii Europejskiej została przyjęta **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych**¹³. Zgodnie z brzmieniem art. 12 Dyrektywy 2008/52/WE państwa członkowskie zostały zobowiązane do jej transpozycji do krajowych porządków prawnych w terminie do dnia 21 maja 2011 r. Polska regulacja dotycząca mediacji w obecnym brzmieniu została wprowadzona w drodze Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁴, zmieniając **ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego**¹⁵ z dniem 10 grudnia 2005 r. Pomimo tego, że regulacja ta weszła w życie przed przyjęciem Dyrektywy 2008/52/WE, to jak wskazuje się w literaturze, wyprzedziła ona swymi postanowieniami rozwiązanie przyjęte w dyrektywie¹⁶.

Co istotne, zarówno k.p.c., jak i Dyrektywa 2008/52/WE w zakresie zawartych w nich regulacji nie odwołują się, co do zasady do mediacji prowadzonej drogą elektroniczną. Jedynie w ustępie 9 preambuły do powyższej dyrektywy wskazano, że: „niniejsza dyrektywa w żaden sposób nie powinna uniemożliwiać korzystania w postępowaniu mediacyjnym z nowoczesnych technologii komunikacyjnych”. W odniesieniu do mediacji, która miałaby być prowadzona przy użyciu środków komunikacji elektronicznej wydaje się, że rozstrzygnięcia wymagają trzy problemy, które warunkują możliwość prowadzenia mediacji drogą elektroniczną. Po pierwsze, czy umowa o mediację może być zawarta drogą elektroniczną (oczywiście drugą podstawą do prowadzenia mediacji jest postanowienie sądu kierujące strony do mediacji, jednak obecnie obowiązujące przepisy nie przewidują, aby mogło być ono wydane przez sąd w postaci elektronicznej)? Po drugie, czy posiedzenie mediacyjne może odbyć się na odległość przy użyciu środków komunikacji elektronicznej pozwalających na komunikację i interakcje pomiędzy stronami sporu oraz mediatorem w czasie rzeczywistym w sytuacji, gdy strony i mediator znajdować się będą w różnych miejscach? Po trzecie, czy możliwe jest zawarcie ugody w toku elektronicznej mediacji, tak aby spełniała ona wymogi pozwalające na jej zatwierdzenia przez sąd, w rozumieniu art.183¹⁴ k.p.c.? Udzielając odpowiedzi na pierwszy z postawionych problemów, należy wskazać, że zgodnie z art.183¹ § 2 zd.1 k.p.c. mediację prowadzi się m.in. na podstawie umowy, jednocześnie nie wskazując, w jakiej formie umowa ta ma być zawarta. Zgodnie z poglądem wyrażonym w doktrynie umowa o mediację może być zawarta w dowolnej formie¹⁷, w tym również *per facta concludentia*¹⁸. Mając powyższe na uwadze, należy dojść do przekonania, że zawarcie umowy o mediację może również nastąpić w postaci elektronicznej przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, tak np. przy użyciu faxu, poczty elektronicznej, czy też smsa. Skoro przepisy nie zabraniają, a *contrario* dopuszczają zawarcie umowy w ten sposób, należy w dalszej kolejności poddać analizie, czy dopuszczalne jest przeprowadzenie posiedzenia mediacyjnego przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Zgodnie z art.183¹¹ k.p.c.: „mediator niezwłocznie ustala termin i miejsce posiedzenia mediacyjnego. Wyznaczenie posiedzenia mediacyjnego nie jest wymagane, jeżeli strony zgodzą się na przeprowadzenie mediacji bez posiedzenia mediacyjnego”. Z brzmienia powyższego przepisu wynika, że mediator wyznacza posiedzenie mediacyjne, na które w tym samym czasie i miejscu mają się stawić strony, niemniej jednak, gdy strony postanowią inaczej, nie wyznacza się takiego posiedzenia. Co więcej, na podstawie zgodnej woli stron należy przyjąć, że dopuszczalne jest, aby mediacja odbyła się przy użyciu środków komunikacji elektronicznej służących bezpośrednio porozumieniu

¹¹ A/CN.9/WG.III/WP.112 – dokument dostępny na stronie internetowej: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V12/512/18/PDF/V1251218.pdf?OpenElement>

¹² K. Mania, *ODR (Online Dispute Resolution) – podstawowe zagadnienia*, ADR Arbitraż i Mediacja, nr 1 2009 r., str. 74; Zob. P. Cortés, *Online Dispute Resolution for Consumers in the European Union*, 2010, str. 54; Zob. G.P. Calliess, *Online Dispute Resolution: Consumer Redress in a Global Market Place*, German Law Journal, Vol. 07 (2006) No. 08, str. 650 i n. – dostępny na stronie internetowej: http://www.germanlawjournal.com/pdf/Vol07No08/PDF_Vol_07_No_08_647-660_Articles_Calliess.pdf

¹³ Dz.Urz. UE L 136 z dnia 24.05.2008 r., str. 3 – 8 – dalej zwana „Dyrektywą 2008/52/WE”;

¹⁴ Dz.U. 2005 r. Nr 172, poz. 1438

¹⁵ Dalej zwana w niniejszym opracowaniu „k.p.c.”

¹⁶ S. Pieckowski, *Arbitraż a alternatywne metody rozwiązywania sporów w sprawach cywilnych (ADR) [w:] Arbitraż handlowy Tom 8, System Prawa Handlowego*, pod red. A. Szumańskiego, Warszawa 2010, str. 1009

¹⁷ R. Morek, *Mediacja i arbitraż (art. 183¹ – 183¹⁵, 1154 – 1217 KPC). Komentarz*, Warszawa 2006, str. 46

¹⁸ A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego Tom I. Komentarz do artykułów 1 – 505¹⁴*, wyd. 2, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2006, str. 538; S. Pieckowski, *Arb... op. cit.*, str. 998

się na odległość¹⁹, np. przy użyciu Skype, czy innej podobnie działającej aplikacji umożliwiającej bezpośredni kontakt na odległość w czasie rzeczywistym. W związku z powyższym, zarówno zawarcie umowy o mediację, jak i przeprowadzenie mediacji w świetle obowiązującego stanu prawnego jest dopuszczalne przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, pozostaje jednak jeszcze jedna wątpliwość, czy możliwe jest zawarcie ugody przy użyciu środków komunikacji elektronicznej? Zgodnie z przepisem art.183¹² § 2 k.p.c.: „jeżeli strony zawarły ugody przed mediatorem, ugody zamieszcza się w protokole lub załącza się do niego. Strony podpisują ugody. Niemożność podpisania ugody mediator stwierdza w protokole”. W istocie należy rozróżnić dwie sytuacje, pierwszą, gdy ugoda zostaje zawarta przed mediatorem, jednak żadna ze stron nie wystąpi o jej zatwierdzenie, wówczas ugoda taka wywołuje jedynie skutki ugody pozasądowej, tj. umowy prawa cywilnego²⁰, dla której (co do zasady) nie jest przewidziana szczególna forma, chyba że dla czynności prawnej, w drodze której nawiązany zostaje stosunek prawny, którego to ugoda ma dotyczyć, przewidziana jest forma szczególna, wówczas i ugoda powinna zostać zawarta w takiej formie²¹. W związku z powyższym taka ugoda może być zawarta również, co do zasady, przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Druga sytuacja dotyczy natomiast ugody zawartej przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, która zostaje wpisana do protokołu i ma być zatwierdzona przez sąd. Pojawia się wówczas pytanie, czy ugoda wpisana do protokołu bez podpisów stron z uwagi na to, że:

- nie znajdują się one w tym samym miejscu, co mediator z powodu prowadzenia mediacji,
- mediacja jest prowadzona w postaci elektronicznej, jednak z wskazaniem przyczyny niemożności podpisania ugody przez strony,

będzie mogła zostać zatwierdzona przez sąd i stać się ugody sądową ze wszystkimi tego konsekwencjami na płaszczyźnie procesowej, czy też nie? Jak wskazuje się w doktrynie, w sytuacji, gdy strony zawarły ugody, jednak nie mają możliwości podpisania ugody, wtedy mediator ma obowiązek stwierdzić w protokole niemożność podpisania ugody, przy tym nie powinien on ograniczyć się do informacji, że brak jest możliwości podpisania ugody przez strony, ale jak wskazuje się, powinien także wskazać okoliczności, które wpływają na ten stan²². Wyjaśnienia w istocie na kanwie powyższych rozważań wymagają dwie kwestie, po pierwsze, czy zwrot, że „ugody strony zawarły przed mediatorem”, należy rozumieć w ten sposób, że została ona zawarta przy fizycznej obecności mediatora i stron lub ich pełnomocników oraz po drugie, czy zwrot „niemożność podpisania ugody” odnosi się tylko do okoliczności niezależnych od stron, czy może

dotyczy on również sytuacji świadomie zaplanowanych przez strony bądź, z którymi się strony liczyły, jak właśnie w przypadku przeprowadzenia mediacji na odległość przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Odnosząc się do pierwszej z wskazanych kwestii należy uznać, że zgodnie z dyrektywą języka potocznego w ramach wykładni językowej²³ należałoby przyjąć, że zwrot „przed mediatorem” odnosi się do sytuacji, w której zarówno strony, bądź ich pełnomocnicy zawierają ugody w obecności mediatora²⁴. Rozpatrując również i drugą z postawionych wyżej kwestii przez pryzmat dyrektywy języka potocznego w zakresie wykładni językowej, należy dojść do przekonania, że słowo „niemożność” należy nadawać znacznie, zgodnie z którym opisuje ono stan niezdolności do uczynienia czegoś spowodowany przyczyną zewnętrzną, brakiem odpowiednich warunków²⁵. Mogłoby to prowadzić do wniosku, że zakresem tego słowa nie jest objęta sytuacja wywołana celowym działaniem stron. Przepis art.183¹² § 2 in fine k.p.c. wskazuje jedynie na obowiązek wskazania przyczyny niemożności, natomiast z samym faktem niepodpisania nie wiąże żadnych negatywnych skutków prawnych, pomimo tego, że co do zasady wymagane jest na gruncie powyższego przepisu podpisanie ugody przez strony. Mając powyższe na uwadze należy dojść do przekonania, że w świetle brzmienia przepisu art.183¹² § 2 k.p.c. w zw. z art.183¹² § 1 k.p.c., który przewiduje konieczność sporządzenia protokołu z mediacji i podpisania go przez mediatora, niemożliwe jest zawarcie przez strony ugody w formie elektronicznej w toku mediacji prowadzonej drogą elektroniczną, która następnie zostanie zatwierdzona przez sąd i będzie stanowiła ugody sądową ze wszystkimi tego konsekwencjami na płaszczyźnie procesowej. Wynika to z brzmienia art.183¹⁴ § 1 k.p.c., który uzależnia przeprowadzenie postępowania o zatwierdzenie ugody m.in. od tego, że zawarta została przed mediatorem, a jak wyżej wskazano, ugoda zawarta na odległość przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, zgodnie z powołaną dyrektywą wykładni językowej, nie jest ugody zawarta „przed mediatorem”. Należy jednak zauważyć, że ugoda taka będzie ugody w rozumieniu prawa materialnego, nie będzie jednak korzystać z przymiotów właściwych dla ugody sądowej przewidzianych na płaszczyźnie procesowej.

Dokonując częściowego podsumowania należy dojść do wniosku, że istniejące ramy prawne w zakresie mediacji w sprawach cywilnych, nie pozwalają na przeprowadzenie jej „w pełni” drogą elektroniczną przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Mediacja taka nie może zostać w całości przeprowadzona drogą

¹⁹ Zob. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, str. 89 i n.;

²⁰ Do takiego wniosku prowadzi również analiza znaczenia słowa „przed” przedstawiona w słowniku języka polskiego, zgodnie z którym „jeśli coś dzieje się przed jakąś ważną osobą lub grupą ludzi, to odbywa się w jej obecności” – tak w: M. Bańko (red. naczelny), *Inny słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2000, str. 295; Jak wskazano natomiast w internetowym słowniku języka polskiego „przed” może stanowić przymek komunikacyjny – „że dane zdarzenie ma miejsce w obecności ważnej osoby lub grupy osób” – *Internetowy słownik języka polskiego PWN* pod adresem internetowym: <http://sjp.pwn.pl/szukaj/przed>;

²¹ Zgodnie z *Internetowym słownikiem języka polskiego PWN* znajdującym się pod adresem internetowym: <http://sjp.pwn.pl/szukaj/niemoznosc>, „niemożność” oznacza „brak sprzyjających warunków do zrealizowania czegoś”, podobnie w: M. Bańko (red. naczelny), *Inny słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2000, str. 996;

¹⁹ Por. R. Morek, *Med...op. cit.*, str. 79

²⁰ P. Telenga, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 3, pod red. A. Jakubickiego, Warszawa 2008, str. 280

²¹ S. Dmowski, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom 2*, wyd. 6, pod red. G. Bieńka, Warszawa 2006, str. 782 i n.; Z. Gawlik, *Komentarz do art.917 Kodeksu cywilnego*, System Informacji Prawnej LEX 2010

²² M. Wyrwiński, *Komentarz do art.183¹² Kodeksu postępowania cywilnego*, System Informacji Prawnej LEX 2006; R. Morek, *Med...op. cit.*, str. 81

elektroniczną z uwagi na niemożność zawarcia ugody, która ma zostać następnie zatwierdzona bez obecności mediatora. W związku z powyższym uzasadnionym jest wystąpienie z postulatem *de lege ferenda*, w zakresie regulacji prawnej dotyczącej zawierania ugód przed mediatorem, zgodnie z którym należałoby zmienić przepisy tak, aby niewątpliwym stało się, że strony mogą zawrzeć ugodę w formie elektronicznej, którą następnie będzie można zatwierdzić przed sądem, tym samym stanie się ona ugodą sądową. Ugoda mogłaby zostać zawarta w ten sposób, że komunikując się ze sobą, jak i z mediatorem, przy użyciu środków komunikacji elektronicznej w czasie rzeczywistym oświadczą zgodnie mediatorowi, jakiej treści ugodę zawierają, a ten wciągnie treść ugody do protokołu mediacji z adnotacją, że została ona zawarta przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, a następnie przekaże taki protokół do sądu w celu zatwierdzenia zawartej w nim ugody. Przy tej okazji rozwiązaniem pożądanym wydaje się również wprowadzenie zmiany zezwalającej mediatorowi na sporządzenie protokołu mediacji w postaci elektronicznej, a następnie przekazanie go w takiej wersji, przy użyciu środków komunikacji elektronicznej do sądu.

b. Arbitraż

Arbitraż jest jedną z alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów, której możliwość wykorzystania, jako podstawy dla ODR należy rozważyć. Tym co pozwala przyjąć, że arbitraż mógłby być metodą rozstrzygnięcia sporów *online* jest jedna z głównych zasad, na których jest on oparty, a mianowicie zasada autonomii woli stron, której granice wyznaczane są jednak przez przepisy bezwzględnie obowiązujące²⁶. W odniesieniu do arbitrażu w zakresie prowadzonych rozważań, należy poddać analizie regulację prawną pod kątem tego, czy możliwe jest przeprowadzenie postępowania przed sądem polubownym wyłącznie przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, czy jednak brak jest podstaw prawnych dla „w pełni” elektronicznego arbitrażu. Aby móc udzielić odpowiedzi na tak postawiony problem należy wskazać, czy możliwe jest zawarcie umowy o arbitraż przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, czy możliwe jest prowadzenie postępowania przed sądem polubownym przy użyciu środków komunikacji elektronicznej i co najistotniejsze, czy możliwe jest wydanie orzeczenia arbitrażowego przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, które następnie będzie podlegało uznaniu bądź stwierdzeniu wykonalności i tym samym – będzie mogło uzyskać moc prawną równą orzeczeniu sądu państwowego? Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 1162 § 2 k.p.c. wymaganie dotyczące formy zapisu na sąd polubowny jest spełnione także wtedy, gdy zostanie on zamieszczony w wymienionych przez strony pismach lub oświadczeniach złożonych za pomocą środków porozumiewania się na odległość, które pozwalają utrwalić ich treść. Jak wskazuje się w literaturze, wymogi co do formy zapisu na sąd polubowny spełnia również zawarcie zapisu w „zwykłej” formie elektronicznej, tj. bez użycia bezpiecznego podpisu elektronicznego, weryfikowanego za pomocą ważnego kwalifikowanego certy-

fikatu²⁷. Wyjątek od powyższej reguły dotyczy zapisu na sąd polubowny w sprawach z zakresu prawa pracy.

W przypadku tych spraw, z uwagi na brzmienie przepisu art. 1164 k.p.c., możliwe będzie zawarcie zapisu na sąd polubowny w formie elektronicznej jedynie po powstaniu sporu i przy użyciu bezpiecznego podpisu elektronicznego, weryfikowanego za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu²⁸, co jednak z punktu widzenia rozstrzygnięcia sporów wynikłych z transakcji elektronicznego handlu jest praktycznie irrelewantne. Z punktu widzenia transgranicznego handlu najistotniejsze znaczenie mają postanowienia art. II Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r.²⁹, które decydować będą o dopuszczalności późniejszego uznania bądź stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu arbitrażowego. Zgodnie z powyższym przepisem dla zapisu na sąd polubowny wymagana jest forma pisemna, przy czym za dopełnienie wymogu pisemności uznaje się wymianę listów lub telegramów. Zgodnie z poglądem wyrażonym w doktrynie, na równi z telegramem traktuje się: dalekopis, telefaks i elektroniczne formy komunikacji, w tym także – pocztę elektroniczną³⁰. Wątpliwości interpretacyjne na gruncie przepisu art. II ust. 2 Konwencji nowojorskiej, starała się wyjaśnić również sama komisja UNCITRAL, przyjmując rekomendację, zgodnie z którą katalog okoliczności wskazanych w powyższym przepisie ma charakter niewyczerpujący³¹. Pomimo rekomendacji, jak i poglądów wyrażanych w doktrynie, zgodzić się należy z postulatem, że w celu wyeliminowania wszelkich wątpliwości, w odniesieniu do tego, czy zapis na sąd polubowny na gruncie Konwencji nowojorskiej może być dokonany w formie elektronicznej należałoby znowelizować przepis art. II ust. 2 Konwencji nowojorskiej³².

Przechodząc natomiast do kwestii postępowania przed sądem polubownym, które miałyby przybrać postać elektroniczną, zgodnie z art. 1184 § 1 k.p.c., jeżeli przepis ustawy nie stanowi inaczej, strony mogą uzgodnić zasady i sposób postępowania przed sądem polubownym, w tym mogą uzgodnić, że postępowanie będzie się toczyć przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, że świadkowie będą przesłuchiwać na odległość przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, a dokumenty również będą doręczane przez wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej. W związku z powyższym istnieją ramy prawne dla prowadzenia postępowania przed sądem polubownym przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Prowadzenie jednak postępowania w ten sposób jest uzależnione od woli stron.

²⁷ T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd arbitrażowy*, wyd. 1, Warszawa 2008, str. 127;

²⁸ *Ibidem*, str. 127;

²⁹ Dz.U. 1962 r. Nr 9, poz. 41 – dalej zwana w niniejszym opracowaniu „Konwencją nowojorską”;

³⁰ T. Ereciński, K. Weitz, *Sąd...op. cit.*, str. 139;

³¹ Recommendation regarding the interpretation of article II (2) and article VII (1) of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) – tekst rekomendacji dostępny na stronie internetowej: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/A2E.pdf>;

³² J. Balcarczyk, *Zagadnienie formy umowy o arbitraż w świetle art. II (2) Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych oraz w świetle regulacji wewnętrznych, ADR Arbitraż i Mediacja nr 4/2008*, str. 16;

²⁶ Zob. Ł. Błaszczak, M. Ludwik, *Sądownictwo polubowne (arbitraż)*, Warszawa 2007, str. 24

Największą przeszkodą na drodze do „w pełni” elektronicznego arbitrażu wydają się być przepisy dotyczące wymogów, co do formy orzeczenia sądu arbitrażowego. Zgodnie z przepisem art. 1197 § 1 k.p.c.: „wyrok sądu polubownego powinien być sporządzony na piśmie i podpisany przez arbitrow, którzy go wydali. Jeżeli wyrok jest wydany przez sąd polubowny, rozpoznający sprawę w składzie trzech lub więcej arbitrow, wystarczą podpisy większości arbitrow z podaniem przyczyny braku pozostałych podpisów”. Powyższe brzmienie przepisu jednoznacznie przesądza, że wyrok sądu polubownego może zostać wydany jedynie w tradycyjnej formie pisemnej. Z uwagi na powyższe brzmienie przepisu, który ma bezwzględnie wiążący charakter, jego naruszenie mogłoby prowadzić do odmowy uznania orzeczenia, bądź stwierdzenia jego wykonalności na podstawie art. V ust. 1 pkt. d) Konwencji nowojorskiej oraz analogicznie brzmiącego przepisu art. 1215 § 2 pkt. 4) k.p.c.

Mając powyższe na uwadze należy dojść do wniosku, że arbitraż, jako metoda rozstrzygania sporów może być jedynie wspomagany przez środki komunikacji elektronicznej, brak jest natomiast ram prawnych, pozwalających na przeprowadzenie „w pełni elektronicznego” postępowania arbitrażowego.

Podsumowując, zarówno w przypadku mediacji, jak i arbitrażu na gruncie polskiego porządku prawnego nie istnieją podstawy do przeprowadzenia ich „w pełni” w postaci elektronicznej. Mając powyższe na uwadze, należy postulować wprowadzenie zmian umożliwiających przeprowadzenie elektronicznego arbitrażu i mediacji, tym bardziej, że skorzystanie z tych metod rozstrzygania sporów nie ma charakteru przymusowego, ale uzależnione jest od woli stron. W związku z powyższym tym bardziej uzasadnionym wydaje się stworzenie możliwości dobrowolnego rozstrzygania sporów przez strony przy użyciu wyłącznie środków komunikacji elektronicznej oraz w nawiązaniu do tego warto przyjąć toczące się prace prawodawcze, zmierzające do stworzenia instrumentów prawnych z zakresu ODR.

3. Prace w Unii Europejskiej oraz UNCITRAL dotyczące instrumentów prawnych z zakresu *Online Dispute Resolution*

Obecnie zarówno na forum UE, jak i w ramach III Komisji Roboczej UNCITRAL toczą się prace zmierzające do przyjęcia instrumentów prawnych z zakresu ODR. Główną cechą różniącą dwa planowane instrumenty prawne jest ich zakres podmiotowy. Instrument prawny UE ma dotyczyć wyłącznie sporów konsumenckich (B2C), podczas gdy prace UNCITRAL zmierzają do przyjęcia instrumentu prawnego, który miałby zastosowanie zarówno w transakcjach B2C, jak i B2B. Głównym celem projektu unijnego rozporządzenia o ODR jest stworzenie platformy ułatwiającej przejrzyste, skuteczne i sprawiedliwe rozstrzygnięcie sporów przez Internet bez udziału sądu. Rozstrzygnięcie sporów, zgodnie z założeniami projektu, ma obejmować spory konsumenckie, wynikające z transgranicznej internetowej umowy sprzedaży towarów lub o świadczenie usług. Spór, według wytycznych, ma być rozstrzygany przez podmiot zajmujący się alternatywnym rozstrzygnięciem sporów (ADR), spełniający wymagania przewidziane w projekcie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów konsumenckich oraz zmieniającej rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 i dyrektywę 2009/22/WE (dyrektywa w sprawie ADR w sporach

konsumenckich)³³ przy użyciu europejskiej platformy internetowego rozstrzygnięcia sporów. Platforma, przy której użyciu mają być rozstrzygane spory ma zostać stworzona przez Komisję i ma stanowić interaktywną stronę internetową, do której możliwy będzie elektroniczny i bezpłatny dostęp we wszystkich językach urzędowych Unii. Zgodnie z założeniami wskazanymi w art.5 ust.3 Projektu rozporządzenie o ODR platforma winna spełniać następujące zadania: udostępniać elektroniczny formularz skargi, który może wypełnić strona skarżąca; proponować stronom, w oparciu o informacje zawarte w elektronicznym formularzu skargi, jeden właściwy podmiot z zakresu ADR lub większą liczbę podmiotów i dostarczać informacje, w stosownych przypadkach, o pobieranych przez nie opłatach, języku lub językach, w których będzie prowadzone postępowanie i o przybliżonym czasie trwania postępowania, lub informować stronę skarżącą, że w oparciu o przedłożone informacje nie można było ustalić właściwego podmiotu ADR; umożliwiać kierowanie skarg do podmiotu ADR, z którego strony zgodnie zdecydowały się skorzystać; umożliwić stronom i podmiotowi ADR prowadzenia przez Internet procedury rozstrzygnięcia sporu; dostarczać ogólnych informacji o alternatywnych metodach rozstrzygnięcia sporów, jako sposobach rozstrzygnięcia sporów bez udziału sądu. W związku z powyższym, sposób rozstrzygnięcia sporów przewidziany w projekcie rozporządzenia o ODR sprowadza się do utworzenia centralnej platformy, za pomocą której strony spory konsumenckiego zostaną skojarzone z odpowiednim dla ich sporu dostawcą usług z zakresu ADR, a następnie za pomocą platformy podmiot ten rozstrzygnie spór pomiędzy stronami, według procedury obowiązującej u danego dostawcy usług z zakresu ADR. Co istotne, jak wskazano w art.3 Projektu rozporządzenia o ODR, rozporządzenie nie będzie naruszało: postanowień Dyrektywy 2008/52/WE dotyczącej mediacji, jak i postanowień Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych³⁴, Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I)³⁵, Rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaukładowych (Rzym II)³⁶, a więc przepisów odnoszących się do jurysdykcji uznawania i stwierdzenia wykonalności orzeczeń, jak i aktów zawierających normy kolizyjne, wskazujące prawo właściwe dla stosunków zobowiązaniowych.

W innym kierunku natomiast zmierzają prace III Grupy Roboczej UNCITRAL. Ich zadaniem jest bowiem stworzenie instrumentu prawnego, który miałby dotyczyć reguł proceduralnych w zakresie rozstrzygnięcia sporów, które mogłyby być stosowane przez dostawców usług z zakresu ODR, przy rozstrzygnięciu sporów *online*. Planowany instrument prawny ma dotyczyć sporów wynikłych z transgranicznych transakcji handlu elektronicznego, zarówno zawartych w ramach obrotu konsumenckiego (B2C), jak i pomiędzy przedsiębiorcami (B2B). Co istotne, projekt reguł proceduralnych wprowadza swoistego rodzaju dwustopniową procedurę rozstrzygnięcia sporu *online*. W pierwszej fazie środ-

³³ KOM(2011) 793 wersja ostateczna;

³⁴ Dz.Urz.UE L 12 z dnia 16.1.2001, str. 1—23;

³⁵ Dz.Urz.UE L 177 z dnia 4.7.2008, str. 6—16;

³⁶ Dz.Urz.UE L 199 z dnia 31.7.2007, str. 40—49;

kiem służącym rozstrzygnięciu sporu mają być negocjacje. Jeśli spór zostanie rozstrzygnięty w toku prowadzonych negocjacji postępowanie zostaje zakończone, a w przypadku, gdy w przewidzianym regułami czasie negocjacje nie doprowadzą do osiągnięcia kompromisu i rozstrzygnięcia istniejącego sporu, postępowanie zostaje i przechodzi w fazę drugą, która ma przybrać postać arbitrażu i zmierzać do wiążącego rozstrzygnięcia sporu. Zgodnie z projektem reguł proceduralnych, w przypadku, gdy jedna ze stron uchyła się z wykonaniem ugody, zawartej w toku negocjacji, zakończone postępowanie zostaje wznowione.

Konkludując, pomimo tego, że zarówno pod auspicjami UE, jak i UNCITRAL toczą się paralelne prace, zmierzające do stworzenia instrumentu prawnego z zakresu ODR, to jednak charakter projektowanych regulacji, co prawda zmierza do tego samego celu, czyli stworzeniu skutecznych mechanizmów rozstrzygnięcia sporów *online* wynikłych z transakcji transgranicznego handlu elektronicznego, jednak przyjmowane rozwiązania wydają się być odmienne.

4. Podsumowanie

Reasumując rozważania prowadzone w niniejszym opracowaniu należy udzielić pozytywnej odpowiedzi na pytanie postawione w jego tytule. W istocie istnieje potrzeba wprowadzenia instrumentu prawnego dotyczącego ODR w zakresie transgranicznych transakcji handlu elektronicznego. Wynika to z tego, że istniejące ramy prawne z zakresu alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów (ADR) nie pozwalają na przeprowadzenie „w pełni” elektronicznego postępowania zmierzającego do rozstrzygnięcia sporu. Na gruncie polskiego porządku prawnego, przeprowadzenie całkowicie elektronicznej mediacji w oparciu o istniejące ramy prawne jest niemożliwe, podobnie w pełni elektroniczne postępowanie arbitrażowe jest również niemożliwe, głównie ze względu na regulacje dotyczące wymogów, jakie musi spełniać orzeczenie arbitrażowe. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że istnieje potrzeba wprowadzenia ram prawnych z zakresu ODR, umożliwiających prowadzenie mediacji i arbitrażu wyłącznie w oparciu o środki komunikacji elektronicznej. Ponadto pozytywnie należy ocenić prace prawodawcze w tym zakresie toczące się na dwóch forach, a mianowicie w UE, jak i w ramach UNCITRAL. W związku z powyższym należy wyrazić przekonanie, że już niebawem rozwiązanie sporów powstałych z transgranicznych transakcji handlu elektronicznego w sposób szybki, skuteczny i efektywny *online* będzie możliwe. Uzasadnionym wydaje się być podkreślenie znaczenia regulacji z zakresu uznawania i stwierdzania wykonalności ugód zawieranych w ramach mediacji, jak i orzeczeń sądów arbitrażowych stanowiących efekt procedury rozstrzygnięcia sporu *online*. Planowane regulacje z zakresu ODR powinny bowiem umożliwić swobodną cyrkulację pomiędzy państwami rozstrzygnięć zapadłych w ramach elektronicznego arbitrażu, czy też ugód zawartych w toku elektronicznej mediacji tak, aby na ich podstawie w celu zaspokojenia roszczenia można była wszczynać postępowania egzekucyjne w różnych jurysdykcjach.

Abstract

Piotr Rodziewicz in his article, “Is there a need for a legal instrument on Online Dispute Resolution (ODR) for resolving disputes arising from cross-border e-commerce transactions?” states that under Polish law, conducting a completely electronic mediation based on the existing framework of law is impossible. Similarly, the fully electronic arbitration is also unrealistic, mainly because of the regulations concerning the requirements to be met by arbitral adjudication.

The author points that there is a need to implement the legal framework of ODR, allowing for conducting mediation and arbitrage solely by electronic means of communication. In addition, he positively views the legislative work in this area pending on two agendas, namely – in the EU and within the UNCITRAL framework.

SĘDZIA GRZEGORZ KARAŚ

WPŁYW UTRWALANIA PRZEBIEGU POSIEDZEŃ JAWNYCH ZA POMOCĄ URZĄDZEŃ REJESTRUJĄCYCH OBRAZ I DŹWIĘK NA POSTĘPOWANIA SĄDOWE W SPRAWACH CYWILNYCH

Ustawą z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 108, poz.684) wprowadzono w Polsce nowy sposób protokołowania posiedzeń jawnych w sprawach cywilnych przy zastosowaniu urządzeń do rejestracji dźwięku lub obrazu i dźwięku.

Uszczegółowienie sposobu zapisu przechowania i dystrybucji nagrań nastąpiło w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 2011 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego (Dz. U. Nr 175, poz.1046)

W współczesnym świecie opartym o nowe rozwiązania technologiczne, informatyzacja wymiaru sprawiedliwości jest jedną ze skutecznych dróg na zbliżenie sądownictwa do obywateli oraz na usprawnienie i przyspieszenie postępowań sądowych w sprawach cywilnych. Wprowadzenie e-protokołu jako sposobu utrwalania przebiegu rozprawy ma dwa podstawowe cele, pierwszym jest wierne odzwierciedlenie przebiegu rozprawy, drugim zaś skrócenie czasu trwania postępowań sądowych.

Kwartalnik Mediów Elektronicznych: – Jaki wpływ na przebieg posiedzenia jawnego wywiera wprowadzenie nowej metody protokołowania?

Grzegorz Karaś: – Pierwszy z celów wprowadzenia e-protokołu tj. wierne odzwierciedlenie rozprawy przejawia się w pełnym utrwaleniu przebiegu rozprawy wraz z pełnymi zeznaniami świadków i stron oraz ich reakcjami i emocjami. Wprowadzenie zapisu posiedzeń jawnych powoduje pełną i rzeczywistą jawność postępowania. Nagranie posiedzenia sprawia, że strony postępowania mają pewność utrwalenia rzeczywistego przebiegu rozprawy oraz utrwalenia rzeczywistych, a nie podyktowanych przez sędziego wypowiedzi. W praktyce wyeliminowane jest dyktowanie i spisywanie całych składanych przez świadków zeznań, ponieważ zeznania te ustalone zostaną w całości bez ingerencji w treść wypowiedzi. Brak konieczności dyktowania przez przewodniczącego zeznań wydatnie skraca czas posiedzenia. W przypadku wątpliwości co do rzeczywistego przebiegu rozprawy lub co do treści składanych oświadczeń lub zeznań, wystarczy odtworzyć nagranie i wszystkie wątpliwości zostają rozwiązane. Odtworzenie wcześniejszego fragmentu bieżącego nagrania może nastąpić już na sali rozpraw jak również może zostać dokonane po zakończeniu posiedzenia. Powoduje to praktyczne wyeliminowa-

nie, częstych w obecnej praktyce, wniosków o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu. Ustawodawca kierując się tym postulatem w art.160 § 2 k.p.c. uznał, że zapis dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego nie podlega sprostowaniu.

Nagrywanie rozprawy, a przez to pełna jawność postępowania, jest istotne także z punktu widzenia kształtowania wizerunku sądu i sędziów. Nagranie rozprawy daje stronom gwarancję rzetelności procesu z jednej strony a z drugiej strony z pewnością chroni także sędziów przed pomówieniami o stronniczość lub nieprawidłowe prowadzenia sprawy oraz eliminuje nieuzasadnione wnioski o wyłączenie sędziego. Pełna jawność postępowania wzmacnia zaufanie do sądów, kształtuje wizerunek sądów jako instytucji zaufania publicznego kierującej się zasadą bezstronności i obiektywizmu. Taki sposób utrwalania zapisu przebiegu rozprawy rozwiewa wszelkie obawy o rzetelność procesu sądowego. Pełna jawność postępowania wzmacnia niezawisłość sądu i poprawia zaufanie obywateli do sądów.

KME: – Czy nowa metoda protokołowania całkowicie zmienia model czynności procesowych podejmowanych na posiedzeniu jawnym a związanych z utrwalaniem przebiegu posiedzenia?

GK: – Przepis art. 157 k.p.c. w nowym brzmieniu wprowadził zasadę, że protokół sporządza się utrwalając przebieg posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego, zgodnie z art. 158 § 1 k.p.c. Dopiero jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia w ten sposób nie jest możliwe, protokół jest sporządzany wyłącznie pisemnie przez protokolanta pod kierunkiem przewodniczącego, zgodnie z art. 158 § 2 k.p.c. Ustawodawca przesądził, że zasadniczym sposobem protokołowania posiedzenia jawnego będzie utrwalenie dźwięku lub obrazu i dźwięku (nagranie rozprawy) a sporządzanie protokołu w sposób tradycyjny będzie miało miejsce wyjątkowo gdy nie będzie możliwości technicznych sporządzenia nagrania. Rozwiązanie takie pozbawiło sąd możliwości wyboru, a jedynie względy techniczne (awaria systemu do nagrywania) mogą spowodować rezygnację z nagrania posiedzenia jawnego i sporządzenie wyłącznie protokołu tradycyjnego. Inne niż techniczne przyczyny nie mogą uzasadniać sporządzenia protokołu w sposób tradycyjny. W wyniku takiego rozwiązania strony postępowania mają

możliwość domagania się od sądu by przebieg posiedzenia jawnego był utrwalony za pomocą urządzeń rejestrujących także w przypadku gdy posiedzenie takie nie jest nagrywane.

Art.157 § 1 k.p.c. oraz techniczne rozwiązania systemu nagrywania posiedzeń umożliwiają wybór pomiędzy nagraniem samego dźwięku lub obrazu i dźwięku. Nagranie samego dźwięku może być uzasadnione ochroną wizerunku stron, świadka lub innymi względami. O wyborze sposobu nagrania decyduje przewodniczący, lecz strony mogą wnioskować wybór jednego z tych sposobów utrwalania przebiegu posiedzenia jawnego.

Utrwalenie przebiegu rozprawy za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk lub obraz i dźwięk nie eliminuje w całości protokołu sporządzanego pisemnie. Ustawodawca w art.158 § 1 k.p.c. zadecydował, że obok nagrania sporządzony zostanie protokół pisemny, który jednak będzie protokołem uproszczonym w porównaniu z protokołem tradycyjnym. Protokół pisemny stosownie do treści art.158 § 1 k.p.c. zawierać powinien: oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, protokolanta, prokuratora, stron, interwenientów, jak również obecnych na posiedzeniu przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności, wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na posiedzeniu oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone, czynności stron wpływające na rozstrzygnięcie sądu (ugoda, zrzeczenie się roszczenia, uznanie powództwa, cofnięcie, zmiana, rozszerzenie lub ograniczenie żądania pozwu), inne czynności stron, które według szczególnych przepisów ustawy powinny być wciągnięte, wpisane, przyjęte, złożone, zgłoszone lub wniesione do protokołu, sentencje wydanych na rozprawie postanowień niezaskarżalnych. Są to elementy minimalne pisemnego protokołu uproszczonego, nic nie stoi jednak na przeszkodzie by protokół ten wzbogacić o inne elementy, jak chociażby podsumowanie zeznań świadka lub główne tezy z jego zeznania.

KME: – Jak tworzony będzie pisemny protokół uproszczony?

GK: – Pisemny protokół uproszczony tworzony jest na bazie adnotacji wprowadzanych przez protokolanta pod kierownictwem przewodniczącego. Adnotacja jest to dokument elektroniczny, powiązany z zapisem i zawierający informacje dotyczące przebiegu posiedzenia jawnego. Adnotacje są swoistym „spisem treści” nagrania, które służą wygenerowaniu protokołu pisemnego oraz zapewniają efektywną pracę z zapisem. Adnotacje zapewniają także możliwość zapisania oświadczeń stron, orzeczeń niezaskarżalnych wydanych na rozprawie, oświadczeń stron i pełnomocników, zapisanie istotnych wydarzeń w czasie rozprawy a także w trakcie pracy z nagraniem umożliwiają odszukania żadanego fragmentu rozprawy. Adnotacje są narzędziem umożliwiającym sprawne, łatwe i szybkie posługiwanie się nagraniem. Dzięki ich zastosowaniu skraca się czas stworzenia protokołu pisemnego oraz odszukania odpowiedniego fragmentu nagrania.

KME: – Czy system do nagrywania został przetestowany w warunkach rzeczywistych procesów?

GK: – Od wprowadzenia zmian ustawowych w zakresie utrwalania przebiegu posiedzeń jawnych prowadzone były intensywne prace nad stworzeniem skutecznego narzędzia multimedialnego umożliwiającego sprawne i skuteczne rejestrowanie posiedzeń.

W listopadzie 2011 r. we współpracy z Krajowym Koordynatorem ds. koordynacji wdrożeń systemów informatycznych w sądach powszechnych, w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu w Wydziale I Cywilnym rozpoczęto testowe nagrywanie rozpraw z wykorzystaniem sprzętu do nagrywania dostarczonego przez firmę Comarch oraz aplikacji Re-Court. Nagrywane były rzeczywiste rozprawy wyznaczone przez dwóch sędziów orzekających w Wydziale I Cywilnym. Protokółant został wyposażony w bezpieczny podpis elektroniczny, co umożliwiło nagrywanie rozpraw zgodnie z wymogami określonymi w k.p.c. i Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 2011 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego.

Nagrywanie rzeczywistych rozpraw pozwoliło na wszechstronne przetestowanie systemu oraz umożliwiło poczynienie wielu spostrzeżeń odnoszących się do jego funkcjonowania i wskazanie producentowi oprogramowania szeregu rozwiązań, które w ocenie sędziów powinny zostać wprowadzone w celu lepszego wykorzystania systemu oraz ułatwienia pracy sędziego i protokolanta. Wszystkie uwagi przekazywane były na bieżąco do Biura Krajowego Koordynatora i producent oprogramowania reagując na te uwagi bieżąco dostosowywał system do potrzeb sądu. W trakcie 4 miesięcy testów oprogramowanie było zmieniane w celu jak najlepszego dostosowania do potrzeb zgłaszanych przez sędziów i protokolanta testujących system oraz wyeliminowania zauważonych błędów. Testy te prowadzone w trakcie rzeczywistych rozpraw pozwoliły na zweryfikowanie prawidłowości funkcjonowania systemu oraz wprowadzenie zmian i poprawek zgodnie z przedstawionymi producentowi systemu uwagami.

KME: – Czy nowa metoda utrwalania przebiegu posiedzenia jawnego wpływa na czas trwania procesu? Co pokazują w tym zakresie dotychczasowe doświadczenia?

GK: – W trakcie testów nagranych zostało ponad 150 rzeczywistych rozpraw. Nagrywane były rozprawy na wcześniej już wyznaczonych sesjach, które zostały wyznaczone według zwykłych zasad, bez uwzględniania szczególnego charakteru zapisu audio-wideo przebiegu rozpraw. Taka metodologia pozwoliła na zbadanie czy rozprawy prowadzone z użyciem systemu nagrywania obrazu i dźwięku skracają czas trwania rozpraw w porównaniu w rozprawami protokołowanymi w sposób tradycyjny z dyktowanym przez sędziego protokołem. Pozwoliły także na zaobserwowanie spontanicznych reakcji osób znajdujących się na sali rozpraw w obliczu kamer i mikrofonów używanych w czasie rozprawy.

Z początkiem marca 2012 r., po wyposażeniu protokolantów w bezpieczne podpisy elektroniczne i wdrożeniu systemu w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu nagrywane są już posiedzenia jawne z użyciem nowego systemu.

Rzeczywiste doświadczenia pozwoliły stwierdzić, że czas posiedzenia sądowego ulega znacznemu skróceniu. Dotychczas w czasie zeznań świadków lub stron przewodniczący musiał dyktować protokolantowi treść zeznań w sposób umożliwiający ich zapisanie. Dyktowanie było procesem długotrwałym, wyczerpującym, powodującym często zniekształcenie sensu wypowiedzi świadka lub stron. Konieczność słuchania zeznań, dyktowania ich protokolantowi i jednoczesnego śledzenia zeznań zapisywanych przez protokolanta w protokole wydłużało czas rozprawy. Konieczność dyktowania wydłużała czas trwania posiedzenia

i ograniczała możliwość przesłuchania wielu świadków w ciągu jednego posiedzenia. Dodatkowo wskazać należy, że nie wszyscy protokolanci zatrudnieni w sądach piszą biegle i bezwzrokowo co powodowało niejednokrotnie konieczność powtarzania przez sędziego dyktowanych treści, a tym samym wydłużało czas rozprawy.

Z obserwacji poczynionych podczas rozpraw jakie zostały nagrane wynika, że czas trwania rozprawy skrócił się dwukrotnie a w niektórych wypadkach nawet czterokrotnie. Przesłuchanie świadków w formie płynnej rozmowy pozbawione przerywania wypowiedzi świadka i dyktowania protokolantowi jest szybsze wygodniejsze i umożliwia utrwalenie rzeczywistej wypowiedzi wraz z reakcjami świadka takimi jak śmiech, płacz, wzburzenie, nerwowość. Reakcje takie były dotychczas praktycznie nie do utrwalenia w protokole pisemnym. Pytania zadawane są świadkowi płynnie z możliwością natychmiastowej reakcji i zadania dodatkowego pytania. Szybkość przesłuchania przekłada się bezpośrednio na spontaniczność wypowiedzi. Brak dyktowania powoduje znaczne skrócenie czasu przesłuchania, dzięki temu można na jednej rozprawie przesłuchać większą ilość świadków, co wydatnie wpływa na koncentrację materiału dowodowego w sprawie. Przy nagrywaniu rozpraw nie sprawia kłopotu przesłuchanie nawet kilkunastu świadków w ciągu jednej sesji.

KME: – Jak wprowadzenie e-protokołu zostanie przyjęte przez środowisko adwokatów oraz radców prawnych?

GK: – Skrócenie czasu trwania poszczególnych rozpraw umożliwia rozpoznanie większej ilości spraw na jednej sesji. Zwiększenie możliwości przeprowadzenia większej ilości spraw na jednej sesji wpływa na przyspieszenia postępowania i skrócenie czasu całego procesu oraz zmniejszenie odstępu pomiędzy kolejnymi posiedzeniami w sprawie. Skrócenie czasu posiedzeń sądowych powoduje także większy komfort pracy pełnomocników stron, którzy poświęcają mniej czasu na udział w posiedzeniach sądowych lub mogą brać udział w większej ilości posiedzeń. Świadkowie dzięki skróceniu czasu posiedzeń sądowych spędzają mniej czasu w sądzie.

Nowy model protokołu powoduje także konieczność zmiany metody pracy sędziego, pełnomocników i stron. Konieczność mentalnej zmiany i przejścia od kartki papieru do ekranu komputera stanowi największą trudność we wprowadzeniu e-protokołu. Niedogodności spowodowane zmianą metodologii pracy są niwelowane przez możliwość zlecenia transkrypcji całości lub części nagranego posiedzenia. Transkrypcja umożliwi sędziom przyzwyczajonym do pracy jedynie z materiałem papierowym na łagodne przejście na nowy system pracy wykorzystującej zdobycze nowych technologii od, których nie ma odwrotu we współczesnym świecie.

KME: – Jakie inne zmiany mogą wpłynąć na skrócenie postępowania sądowego i poprawienie jakości pracy sędziów?

GK: – Rejestracja przebiegu posiedzeń jawnych powinna być jedynie pierwszym krokiem na drodze dalszego uproszczenia postępowania i skrócenia czasu rozpoznania spraw w sądach. W celu dalszego uproszczenia postępowania i przyspieszenia postępowania sądowego niezbędnym jest podjęcie dalszych kroków legislacyjnych dotyczących wprowadzenia fakultatywnej możliwości

sporządzania ustnych uzasadnień wyroków. Możliwość ustnego uzasadniania wyroków jest rozwiązaniem oczekiwanym przez środowisko sędziowskie i niewątpliwie byłaby milowym krokiem na drodze prawdziwego uproszczenia pracy i skrócenia czasu trwania postępowań sądowych w sprawach cywilnych.

DR SYLWIA KOTECKA¹, MGR ANNA ZALESIŃSKA² WPŁYW NOWELIZACJI PRZEPISÓW KPC O ELEKTRONICZNYM POSTĘPOWANIU UPOMINAWCZYM NA JEGO SZYBKOŚĆ

1. Informatyzacja postępowania sądowego

Sąd elektroniczny, czyli VI Wydział Cywilny Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie³, od dnia 1 stycznia 2010 r. rozpoznaje sprawy w elektronicznym postępowaniu upominawczym (dalej: EPU)⁴. Ten nowy tryb postępowania odrębnego został wprowadzony do polskiej procedury cywilnej ustawą z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁵.

Do tej pory powstały liczne opracowania dotyczące EPU, bowiem jego wdrożenie stanowiło przełom dla procesów informatyzacji wymiaru sprawiedliwości⁶. Dotychczas wytyczony kierunek

rozwoju, któremu bliżej było do komputeryzacji niż informatyzacji⁷, został zastąpiony przez zupełnie innowacyjne podejście. Społeczeństwo przyzwyczajone do określonych standardów funkcjonowania w rzeczywistości, symbiotycznie związane z wszelkimi technologicznymi rozwiązaniami, oczekiwało również stosownych zmian w ramach funkcjonowania struktur państwowych, w tym administracji publicznej i sądownictwa. Zaprojektowany w ramach EPU model stanowił odpowiedź na te potrzeby. EPU w widoczny sposób przyczyniło się do usprawnienia postępowania przed sądami powszechnymi oraz do podniesienia jakości obsługi stron w jego toku, realizując tym samym założenia ustawodawcy⁸.

1.1. Elektroniczne postępowanie upominawcze w zarysie

Informatyzacja postępowania upominawczego w postaci stworzenia elektronicznego postępowania nie stanowi leku na wszystkie bolączki wymiaru sprawiedliwości, a EPU nie jest zupełnie nowym „typem” postępowania sądowego. Celem jego wprowadzenia było odciążenie „sądów papierowych” od rozpoznawania spraw prostych, w których nakazy zapłaty w ogromnej większości przypadków się uprawomocniają.

Elektroniczne postępowanie upominawcze ukształtowane zostało na wzór „papierowego” postępowania upominawczego funkcjonującego w polskiej procedurze cywilnej od kilkudziesięciu lat. Jest ono przeznaczone do rozpatrywania określonych kategorii spraw, głównie o roszczenia pieniężne (zob. art. 498

¹ Doktor nauk prawnych, adiunkt w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, członek Zespołu do spraw informatyzacji postępowań sądowych przy Ministerstwie Sprawiedliwości.

² Doktorantka Studiów Doktoranckich Nauk Prawnych w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Aplikantka radcowska w Okręgowej Izbie Radców Prawnych we Wrocławiu. Członkini Zespołu do spraw informatyzacji postępowań sądowych przy Ministerstwie Sprawiedliwości. W artykule zostały wykorzystane efekty prac badawczych prowadzonych w ramach projektu systemowego pn. Przedsiębiorczy doktorant - inwestycja w innowacyjny rozwój regionu (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet VIII Regionalne Kadry Gospodarki, Działanie 8.2 Transfer Wiedzy, Poddziałania 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji).

³ Zob. <https://www.e-sad.gov.pl/> (pierwotnie „e-sądem” rozpatrującym sprawy w elektronicznym postępowaniu upominawczym był XVI Wydział Cywilny Sądu Rejonowego w Lublinie).

⁴ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie ustalenia sądu rejonowego, któremu przekazuje się rozpoznawanie spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym należących do właściwości innych sądów rejonowych (Dz. U. Nr 220, poz. 1728 z późn. zm.).

⁵ Dz. U. Nr 26, poz. 156.

⁶ Zob. np. J. Gołaczyński (red.), *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*. Warszawa 2010; M. Tchórzewski, P. Telenga, *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010; J. Widło, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2010; S. Kotecka, *Elektroniczne postępowanie upominawcze – uwagi de lege ferenda* (w:) E. Gruza (red.), *Dokumenty we współczesnym prawie*, Warszawa 2009, s. 182; J. Gołaczyński, *Elektroniczne postępowanie upominawcze* (w:) M. Barczewski, K. Grajewski, J. Warylewski (red.), *Prawne problemy wykorzystywania nowych technologii w administracji publicznej i wymiarze sprawiedliwości*, Warszawa 2009, s. 203; A. Harast, *Elektroniczne postępowanie upominawcze (sądowe) w wybranych państwach Unii Europejskiej*, Monitor Prawniczy 2009 nr 20, System Informacji Prawnej Legalis; T. Zembrzusi, *Elektroniczne postępowanie upominawcze a skuteczność ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym* (w:) T. Giaro (red.), *Skuteczność prawa. Materiały konferencyjne*, Warszawa 2010; B. Draniewicz, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Edukacja Prawnicza 2010 nr 5, System Informacji Prawnej Legalis; S. Cieślak, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Monitor Prawniczy 2010 nr 7, System Informacji Prawnej Legalis; P. Potejko, *Elektroniczne postępowanie upominawcze – fikcja wymiaru sprawiedliwości?*, Monitor Prawniczy 2010 nr 1, System Informacji Prawnej Legalis; G. Tylec, P. Telusiewicz, *Elektroniczne postępowanie upominawcze – pierwsze trzy miesiące. Uwagi dotyczące praktyki funkcjonowania*, Monitor Prawniczy 2010 nr 14, System Informacji Prawnej Legalis; B. Kaczmarek-Templin, Ł. Goździaszek, *Mechanizm rozpoznawania sprawy w elektronicznym postępowaniu upominawczym – polemika*, Monitor Prawniczy 2010 nr 16, System Informacji Prawnej Legalis; B. Draniewicz, *Uwierzytelnianie dokumentów przez pełnomocników – zmiany*

w procedurze cywilnej. Monitor Prawniczy 2010 nr 10, System Informacji Prawnej Legalis; B. Draniewicz, *Postępowanie upominawcze – charakterystyka wybranych elementów*, Edukacja Prawnicza 2010 nr 11, System Informacji Prawnej Legalis; A. Wróbel, *Dostęp stron postępowania do akt sądowych w elektronicznym postępowaniu upominawczym – problemy praktyczne*, Monitor Prawniczy 2011 nr 15, System Informacji Prawnej Legalis; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2011; K. Sadowski, O. M. Piaskowska, D. Kołowski, *Kilka uwag w zakresie praktycznego stosowania art. 505(37) § 3 KPC*, Monitor Prawniczy 2011 nr 23, System Informacji Prawnej Legalis.

⁷ Pojęcie „informatyzacja” jest czasem mylnie utożsamiane ze zjawiskiem zwanym komputeryzacją, czyli stosowaniem komputerów w różnych jednostkach organizacyjnych i wprowadzaniu nowoczesnych metod przetwarzania danych za pomocą komputerów. Zmienia się jednak jedynie narzędzie pracy – z długopisu na klawiaturę i myszkę komputerową oraz monitor. Tworzone bazy dokumentów elektronicznych i danych zawartych w tych dokumentach nie są udostępniane nawet innym komórkom organizacyjnym danej jednostki, nie mówiąc o udostępnianiu tychże baz innym podmiotom. Informatyzacja jest procesem o szerszym zasięgu niż komputeryzacja i stanowi jakościowe rozwinięcie procesu komputeryzacji o wymiar organizacyjny wdrażanych rozwiązań. Informatyzacja polega m.in. na racjonalnym wykorzystaniu uprzednio wprowadzonych już danych w postaci elektronicznej do systemów teleinformatycznych w możliwie największym dopuszczalnym zakresie, także przez inne systemy teleinformatyczne.

⁸ Zob. *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* – druk sejmowy Sejmu VI kadencji nr 859; dostępny pod adresem <http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/859.htm>.

oraz 499 Kodeksu postępowania cywilnego⁹) – czyli takich, w których stan faktyczny i prawny nie jest skomplikowany. Postępowanie upominawcze jest przeprowadzane przez sądy, które w takim zakresie jak e-sąd nie używają drogi elektronicznej, a EPU – przez jeden wspomniany wyżej wydział cywilny Sądu Rejonowego Lublin-Zachód. Jeśli „e-sąd” odmówi wydania nakazu zapłaty w EPU, uchyli nakaz zapłaty z przyczyn określonych w treści art.502¹ k.p.c. bądź pozwany wnieśli sprzeciw od nakazu zapłaty, sprawa zostanie rozpoznana przez inny sąd. Sprawa zostanie wówczas skierowana na rozprawę, a sąd przeprowadzi postępowanie wodowe.

Powód zawsze, także w przypadku postępowań prowadzonych bez wykorzystania nowoczesnych technologii, korzysta ze swobody co do sposobu dochodzenia roszczenia: kształtowania roszczenia, jakiego dochodzi od pozwanego, może poprzestać na postępowaniu przedsądowym, skierować sprawę do sądu polubownego, bądź też zdecydować się na proces. Polskie prawo procesowe obok przepisów ogólnych przewiduje również regulacje odrębne, a wśród nich EPU. To w gestii tylko i wyłącznie powoda pozostaje, na którą z możliwości powód się zdecyduje. W wielu przypadkach EPU jest dla powoda jedynym interesującym sposobem dochodzenia roszczeń przed sądem. Wniesienie sprawy do innego sądu może być dla niego ekonomicznie nieuzasadnione; w EPU opłata sądowa wynosi tylko 1/4 części opłaty, jaką należałoby uiścić w „tradycyjnym” postępowaniu¹⁰. „Sąd elektroniczny” ma możliwość odmowy wydania nakazu zapłaty w postaci elektronicznej¹¹.

Natomiast jeśli powód wnieśli pozew do sądu niebędącego „elektronicznym”, przewodniczący bada, w jakim trybie sprawa powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym i wydaje odpowiednie zarządzenia. W wypadkach przewidzianych w k.p.c. przewodniczący wyznacza posiedzenie niejawnie w celu wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym¹².

Ponieważ powód wnosząc sprawę do „e-sądu” nie podpisuje pozwu podpisem własnoręcznym oraz nie może dołączyć do pozwu ani pełnomocnictwa procesowego, ani dokumentów będących środkami dowodowymi, sąd „tradycyjny” przejmujący sprawę, zgodnie z treścią art.505³⁷ § 1 k.p.c. wzywa powoda do usunięcia braków formalnych pozwu oraz uzupełnienia pozwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. W przypadku nieusunięcia braków formalnych pozwu sąd umarza postępowanie. Powód zatem był zobowiązany do złożenia pozwu w formie pisemnej, dostarczenia pełnomocnictwa procesowego, jeśli korzysta z pomocy pełnomocnika oraz przedłożenia dokumentów będących środkami dowodowymi czy złożenia innych wniosków dowodowych. Dotychczas wytworzyła się praktyka, że sąd *meriti*, któremu została przekazana sprawa, oprócz przedłożenia wymienionych w treści pisma procesowego wniosków dowodowych i uzupełnienia pozwu według przepisów regulujących postępowanie, w którym sprawa ma być rozpoznawana¹³, wzywał także do przedłożenia podpisanego pozwu,

pełnomocnictwa oraz niekiedy do uzupełnienia opłaty. Choć stanowisko to spotkało się z krytyką doktryny, to jednak niektóre sądy kontynuowały przyjętą linię.

Jeżeli powód uzupełni pozew, sąd wzywa pozwanego do uzupełnienia sprzeciwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania (art.505³⁷ § 3 k.p.c.). Przepis ten dotyczy jedynie braków odnoszących się do określonego postępowania, czyli np. postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych, a nie braków formalnych¹⁴. Sprzeciw pozwanego został już skutecznie wniesiony do „e-sądu”, zatem sąd „tradycyjny” nie ma możliwości jego odrzucenia. Konsekwencją braku uzupełnienia sprzeciwu przez pozwanego może być nieudowodnienie jego roszczenia.

2. Zestawienie projektowanych zmian w przepisach dotyczących EPU

Pierwsze miesiące funkcjonowania „sądu elektronicznego” potwierdziły, że wytyczony kierunek zmian jest zasadny i pożądany. Jednocześnie jednak praktyka pokazała, że w nowym zmienionym środowisku pracy koniecznym jest dokonanie nieznacznych modyfikacji. W doktrynie zostały sformułowane postulaty zarówno natury legislacyjnej, jak i organizacyjnej, adresowane do ustawodawcy, by przemodelować niektóre z dotychczasowych założeń¹⁵. Stanowiło to bezpośredni impuls do podjęcia aktywności legislacyjnej, której materialnym wyrazem jest projekt ustawy nowelizującej przepisy dotyczące EPU¹⁶. Zakres zmian pozostaje również w ścisłej korelacji z modyfikacją przepisów ogólnych, bowiem zamiarem ustawodawcy jest stworzenie generalnego i abstrakcyjnego modelu prowadzenia postępowania drogą elektroniczną. Analiza funkcjonowania elektronicznego postępowania upominawczego skłania do wprowadzenia nowych regulacji mających na celu stworzenie dalszych zachęt do korzystania z tej drogi procedowania. Schemat ten znajdzie zastosowanie w ramach kolejnych obszarów postępowania cywilnego, które podlegać będą informatyzacji, w tym w pierwszej kolejności na potrzeby elektronicznego bankowego tytułu egzekucyjnego, a w niedalekiej przyszłości elektronicznego postępowania wieczystoksięgowego. Tym samym nie ma potrzeby, by w obszarze jednej systematyki kodeksowej istniały regulacje wzajemnie się powielające. W efekcie znakomita większość przepisów regulujących zagadnienia ogólne, została przeniesiona księgi pierwszej części pierwszej k.p.c., natomiast zagadnienia szczegółowe pozostały odpowiednio w tytule siódmym, który poświęcony jest postępowaniom odrębnym. Stworzony w ramach przepisów ogólnych o czynnościach procesowych model, z uwagi na treść

wody na ich poparcie, które należy złożyć pod rygorem z art. 479¹² k.p.c.; tak J. Gołaczyński (w:) J. Gołaczyński (red.), *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 202. Przepisy k.p.c. o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych zostaną uchylone z dniem 3 maja 2012 r. na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

¹⁴ *Ibidem*, s. 203.

¹⁵ Por. A. Zalesińska, M. Prus, *Koncepcja teoretyczna elektronicznego postępowania upominawczego a jej wdrożenie (konkluzje prawnika – praktyka w pierwszą rocznicę funkcjonowania portalu)*, „Prawo Mediów Elektronicznych”, nr 1, 2011, s. 21 – 26.

¹⁶ Zwany dalej „projektem”.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.; dalej: k.p.c.

¹⁰ Zob. art. 19 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.).

¹¹ Zob. art. 505³³ k.p.c.

¹² Zob. art. 201 k.p.c.

¹³ Jeżeli sprawa trafiłaby do postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych w rozumieniu art. 479¹ k.p.c., powód powinien wzbogacić pozew o wszystkie twierdzenia i do-

art.13 § 2 k.p.c.¹⁷ stanie się podstawą kolejnych wdrożeń informatycznych.

2.1. Skutki wniesienia pisma drogą elektroniczną (art. 505³¹ k.p.c.)

W pierwotnym brzmieniu przepis k.p.c. stanowiący, że pisma powoda niewniesione drogą elektroniczną nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, znajdował się w art.505³¹ § 1. Nowelizacja k.p.c. z dnia 16 września 2011 r., która wchodzi w życie dnia 3 maja 2012 r., zmieniła treść art.125 k.p.c. poprzez dodanie do niego § 2¹ w brzmieniu: „Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się za pomocą systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (drogą elektroniczną). Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pisma wnosi się wyłącznie drogą elektroniczną, pisma niewniesione tą drogą nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym informuje się wnoszącego pismo”.

Przewidziane w zacytowanym przepisie konsekwencje wniesienia pisma procesowego drogą tradycyjną oznaczają, że pismo to nie wywołuje skutków ani na płaszczyźnie prawa materialnego, ani procesowego. Bezskuteczność dokonania czynności procesowej w postaci wniesienia pisma procesowego w sferze prawa materialnego oznacza np., że nie przerywa ono biegu przedawnienia, a w sferze prawa procesowego pismo to nie rodzi po stronie sądu obowiązku badania jego treści, podejmowania w jego przedmiocie merytorycznych decyzji przewidzianych procedurą, a nawet przechowywania i archiwizacji. Podkreślić należy, że do § 2¹ art.125 k.p.c. dodano *in fine* obowiązek poinformowania powoda o niewywołaniu przez pismo przez niego złożone żadnych skutków procesowych czy materialnoprawnych. Tym samym spełniono postulat powoływany w literaturze o konieczności podjęcia czynności przez „e-sąd”¹⁸. Będzie to jednak czynność pozaprocesowa, bowiem pozew wniesiony drogą tradycyjną nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, a więc nie można wydać zarządzenia o zwrocie pozwu. Oznaczałoby to bowiem działanie na podstawie nieskutecznej czynności procesowej¹⁹.

Jednocześnie projekt zawiera dalsze zmiany dotyczące treści art.505³¹ k.p.c., wynikające z umieszczenia przepisów ogólnych

¹⁷ Art. 13 § 2 k.p.c. ma brzmienie następujące: „Przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej”.

¹⁸ Zgodnie z poglądami A. Wróbel wyrażonymi przed dokonaniem nowelizacji k.p.c. z dnia 16 września 2011 r., okoliczność niewywołania skutków prawnych przez daną czynność procesową powinna zostać stwierdzona przez prowadzącego sprawę referenta w drodze zarządzenia, samo zaś pismo powinno zostać zwrócone powodowi (przy czym zwrot należy tu rozumieć wyłącznie jako czynność techniczną). Aby orzekający mógł podjąć decyzję o dalszym losie takiego pisma czy dokumentu, musi zostać on przetworzone na postać elektroniczną poprzez zeskanowanie do akt elektronicznych (bowiem w elektronicznym postępowaniu upominawczym sąd wydaje orzeczenia, a przewodniczący zarządzenia wyłącznie w systemie teleinformatycznym – art. 505³⁰ § 2 k.p.c.). W konsekwencji pismo to lub dokument, stając się częścią akt elektronicznych, nie stanie się elementem pomocniczego zbioru dokumentów; tak A. Wróbel, *op. cit.*, s. 844. M. Tchórzewski i P. Telenga uznają, że nie poinformowanie powoda o braku formalnym w postaci obowiązku skorzystania z drogi elektronicznej pod rygorem uznania pozwu za wniesiony w postaci zwykłego pisma procesowego lub ewentualnie potraktowania *ab initio* takiego pisma jako wniesione poza EPU (w rezultacie skierowania do właściwego wydziału i ewentualnie wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym bądź wezwania do uzupełnienia braku pisma) byłoby niezgodne z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP; zob. M. Tchórzewski, P. Telenga, *op. cit.*, s. 40-41.

¹⁹ Tak J. Widło, *Elektroniczne postępowanie upominawcze*, Warszawa 2010, s. 34.

dotyczących czynności procesowych podejmowanych drogą elektroniczną w Części pierwszej Księdze pierwszej Tytułu VI Działu I k.p.c. Artykuł art.505³¹ k.p.c. otrzyma następujące brzmienie: „§ 1. Powód wnosi pisma wyłącznie drogą elektroniczną. § 2. Pozwany może wnosić pisma drogą elektroniczną. § 3. W razie wniesienia przez pozwanego pisma drogą elektroniczną do dalszych pism procesowych pozwanego stosuje się odpowiednio przepis § 1”.

Planuje się uchylenie jego § 5 oraz 6, bowiem do art. 165 k.p.c. dodany zostanie § 4, na mocy którego wniesienie pisma drogą elektroniczną następuje z chwilą wprowadzenia go do systemu teleinformatycznego” (stanowiący dotychczasową treść art. 505³¹ § 5 k.p.c.). Natomiast przepis § 6 stał się zbędny, bowiem został przeniesiony do treści art. 125 § 3¹ k.p.c. na mocy nowelizacji z dnia 16 września 2011 r.²⁰

2.2. Wniosek o umorzenie postępowania zawarty w pozwie lub w sprzeciwie od nakazu zapłaty (art. 505³² § 3 k.p.c.)

Jednym z wielu atutów EPU jest aspekt kosztowy. Ustawodawca, by zachęcić powodów do wybierania alternatywnej drogi wszczęcia postępowania przy wykorzystaniu systemu teleinformatycznego, zastosował preferencyjne opłaty sądowe, które są, aż czterokrotnie niższe niż w postępowaniu wszczętym w tradycyjny sposób. W istotnym stopniu zabieg ten przyczynił się do popularyzacji systemu. Kolejnym rozwiązaniem, które również ma stanowić zaletę EPU, ma być umożliwienie powodowi rezygnacji z dalszego prowadzenia postępowania w sytuacji, gdy z subiektywnie ocenianych względów utraciłoby dla niego walor opłacalności. Zgodnie z założeniem projektu powód może w treści pozwu zawrzeć wniosek o umorzenie postępowania w przypadku, gdy sąd orzekający w sprawie stwierdzi brak podstaw do wydania nakazu zapłaty²¹, uchylenia nakazu zapłaty przez sąd w przypadku zaistnienia okoliczności o których mowa w art. 499 pkt 4 k.p.c.²² oraz jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, a także w przypadku skutecznego wniesienia sprzeciwu²³. Powód przewidując taką ewentualność, lub działając z ostrożności procesowej celem uniknięcia zbędnego przedłużania postępowania, może opcjonalnie umieścić w treści pozwu taki wniosek, co doprowadzi do zakończenia postępowania już na tym etapie. Pozwany nie jest informowany o decyzji powoda w tej materii. Przyjęcie odmiennego stanowiska prowadziło by do wypaczenia samej idei, bowiem pozwany, który powziął wiadomość o tym fakcie z założenia korzystałby z instytucji sprzeciwu, bowiem zapewniałoby mu to uniknięcie jakichkolwiek konsekwencji procesowych. Oświadczenia tego nie należy utożsamiać z cofnięciem pozwu lub zrzeczeniem się roz-

²⁰ Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, określi, w drodze rozporządzenia, sposób wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną, mając na względzie skuteczność wnoszenia pism, szczególne wymagania postępowania obsługiwanych przez system teleinformatyczny oraz ochronę praw osób wnoszących pisma.

²¹ Art. 505³³ § 1 k.p.c.

²² Art. 505³⁴ § 1 k.p.c. w zw. z art. 502¹ § 1 i 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 499 pkt 4 k.p.c. Do okoliczności uzasadniających uchylenie nakazu zapłaty przez sąd ustawodawca zalicza sytuację, gdy miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdy doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju.

²³ Art. 505³⁵ k.p.c.

czenia, a tym samym nie podlega ono kontroli sądowej w rozumieniu art.203 § 4 k.p.c. W przypadku zaistnienia opisanych okoliczności sąd umarza postępowanie postanowieniem, orzekając w zakresie kosztów analogicznie jak przy cofnięciu pozwu. W kwestii orzekania o kosztach zastosowanie znajdują przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W świetle jej art. 79 ust.1 pkt 1 lit b w przypadku pisma odrzuconego lub cofniętego, jeżeli odrzucenie lub cofnięcie nastąpiło przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w braku takich stron – przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia, sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę. Natomiast art.79 ust.1 pkt 3 lit. a powołanej ustawy stanowi, że od pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana, zwrotowi podlega połowa uiszczonej opłaty. Użycie w cytowanym przepisie sformułowania „z urzędu” oznacza, że sąd jest obowiązany bez żądania lub wniosku strony dokonać zwrotu opłaty sądowej w wymienionych sytuacjach. Obowiązek sądu zwrotu opłaty z urzędu od pisma cofniętego powstaje z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania (art.355 § 1 k.p.c.). Odnosząc opisane regulacje do specyfiki EPU wskazać należy, że pierwsza z zaistniałych okoliczności będzie mieć miejsce w przypadku, gdy sąd stwierdzi brak podstaw do wydania nakazu zapłaty lub zająd okoliczności uzasadniające uchylenie wydanego nakazu. Odmienne sytuacja będzie się natomiast kształtować w przypadku, gdy nastąpiło doręczenie odpisu pozwu pozwanemu, bowiem w tym przypadku zastosowanie znajdzie art.79 ust.1 pkt 3 lit a i zwrotowi podlegać będzie jedynie połowa uiszczonej opłaty.

Rozwiązanie to wzorowane na instytucji istniejącej w europejskim postępowaniu nakazowym, tj. w rozporządzeniu nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. ustanawiającym postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty²⁴. Zgodnie z jego art.7 ust.4 powód może w załączniku do pozwu poinformować sąd, że w razie wniesienia sprzeciwu przez pozwanego, sprzeciwia się on skierowaniu sprawy do zwykłego postępowania cywilnego w rozumieniu art.17. Powód może złożyć takie oświadczenie później, musi to jednak nastąpić przed wydaniem nakazu. Informacje te nie są ujawniane pozwanemu o czym stanowi *expressis verbis* art.12. ust.2, by zapewnić należyty poziom ochrony powodowi. Tym samym europejski nakaz zapłaty podlega doręczeniu pozwanemu wraz z odpisem pozwu, ale z pominięciem informacji o fakcie złożenia przez powoda sprzeciwu wobec przekazania sprawy do postępowania zwykłego, bowiem ujawnienie tej informacji pozwanemu mogłoby prowadzić do nadużyć²⁵. Tym samym w przypadku wniesienia sprzeciwu w terminie dalsze postępowanie odbywa się przed właściwymi sądami w państwie członkowskim wydania zgodnie z przepisami regulującymi zwykłe postępowanie cywilne, chyba że powód wyraźnie zażądał w takim przypadku zakończenia postępowania. Za przyjętą konstrukcją przemawia potrzeba zapewnienia ochrony interesów ekonomicznych powoda, który ma możliwość rezygnacji z wadania się w spór, w sytuacji gdy jest on niepewny wyniku sprawy, co w efekcie umożliwia mu uniknięcie ponoszenia dalszych kosztów związanych ze zwykłym postępowaniem. Rozwiązanie to, jak już wskazano powyżej, nie wiąże się z żadnymi negatywnymi skutkami dla pozwanego, bowiem stanowi ono odrębną instytu-

cję procesową od tradycyjnego oświadczenia o cofnięciu pozwu lub zrzeczenia się roszczenia²⁶.

2.3. Uzupelnianie braków formalnych pozwu oraz sprzeciwu od nakazu zapłaty (art. 505³⁷ k.p.c.)

Zgodnie z treścią § 1 art.505³⁷ k.p.c. po przekazaniu sprawy w przypadkach wskazanych w art.505³³ (brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w EPU), 505³⁴ (uchylenie nakazu zapłaty) oraz 505³⁶ (skuteczne wniesienie sprzeciwu przez pozwanego) przewodniczący wzywa powoda do usunięcia braków formalnych pozwu oraz do uzupełnienia pozwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana, w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania.

Zasada kontynuacji postępowania po przekazaniu sprawy do sądu właściwości ogólnej oznaczała, że pozew podlegał uzupełnieniu w zakresie tylko tych braków formalnych wynikających z treści art.187 § 1 k.p.c. (w tym art.126-128 w zw. z art.187 § 1 k.p.c.) oraz przepisów szczególnych (np. art.505² k.p.c.), które uniemożliwiają nadanie sprawie dalszego biegu (art.130 § 1 k.p.c.). Przykładowo, nie powinien podlegać uzupełnieniu brak polegający na niewniesieniu pozwu na formularzu urzędowym (art.187¹ k.p.c.)²⁷.

Natomiast wezwanie „do uzupełnienia pozwu”, a także „uzupełnienia sprzeciwu” związane jest z innymi wymogami (ciężarami procesowymi) niż wymogi formalne pism procesowych. Przykładowo można wskazać ciężar przytoczenia przez powoda wszystkich twierdzeń oraz dowodów na ich poparcie pod rygorem prawa powoływania ich w toku postępowania (art.479¹² k.p.c.)²⁸.

W związku z rodzącą się niewłaściwą praktyką stosowania tego przepisu zaproponowano nowe jego brzmienie. Obecnie bowiem niektóre sądy wzywały do usunięcia braków formalnych pozwu w takim zakresie, że wypaczało to założenia konstrukcyjne elektronicznego postępowania upominawczego. Dotychczasową ogólną formułę art.505³⁷ k.p.c. proponuje się zatem zastąpić precyzyjną regulacją niepozostawiającą miejsca na dowolność interpretacyjną. Planowane jej brzmienie jest następujące: „§ 1. Po przekazaniu sprawy w przypadkach wskazanych w art.505³³, 505³⁴ oraz 505³⁶ przewodniczący wzywa powoda do wykazania umocowania zgodnie z art.68 § 1 oraz przedłożenia pełnomocnictwa zgodnie z art.89 § 1 zd. pierwsze i drugie – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania pod rygorem umorzenia postępowania. W przypadku nieusunięcia powyższych braków pozwu sąd umarza postępowanie. § 2. W przypadku wniesienia sprzeciwu przez przedstawiciela ustawowego, organ, osobę wymienioną w art.67 lub pełnomocnika przewodniczący wzywa pozwanego do wykazania umocowania zgodnie z art. 68 § 1 oraz przedłożenia pełnomocnictwa zgodnie z art. 89 § 1 zdanie pierwsze i drugie - w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania”.

Zatem sąd, do którego sprawę przekaże „e-sąd”, wzywałby powoda tylko do przedłożenia dokumentu pełnomocnictwa. Jeżeli zatem sprawa trafiłaby do postępowania uproszczonego, to ozna-

²⁴ Dz. Urz. UE L 399 z dnia 30 grudnia 2006 r. Por. J. Gołaczyński, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 274 i nast.

²⁵ Por. M. Arciszewski, *Europejski nakaz zapłaty*, Monitor Prawniczy 2008 nr 1, s. 11.

²⁶ Por. A. Harast, *Europejski nakaz zapłaty - cz. II*, „Monitor Prawniczy”, 2008, nr 17 s. 911.

²⁷ Tak M. Tchórzewski, P. Telenga, *op. cit.*, s. 56.

²⁸ Tak M. Tchórzewski, P. Telenga, *op. cit.*, s. 57.

cząłoby to, że sąd nie będzie wzywać powoda do złożenia pozwu np. na urzędowym formularzu²⁹.

2.4. Wyroki utrwalane w systemie teleinformatycznym (art. 505³⁰ § 2 k.p.c. i art. 328 § 4 k.p.c.)

Zgodnie z projektem nowelizacji uchylony zostanie § 2 art. 505³⁰ k.p.c. Jest to również elementem realizacji kompleksowej regulacji zagadnień związanych z prowadzeniem postępowania drogą elektroniczną w odniesieniu nie tylko do EPU. Zgodnie z projektem w każdym postępowaniu wszczętym drogą elektroniczną wyrok będzie utrwalany w systemie teleinformatycznym i oparty bezpiecznym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym³⁰. W efekcie w takim wypadku wyrok istnieć będzie wyłącznie jako dokument elektroniczny zawierający dane z systemu teleinformatycznego. Ustawodawca w tym zakresie utrzymuje dotychczas określony kierunek, by informatyzacja miała charakter całościowy. Zbudowanie systemu na zasadzie hybrydowości generuje zbędne koszty dla wymiaru sprawiedliwości związane bądź z drukowaniem, bądź skanowaniem dokumentacji. W efekcie koncepcja zakłada rezygnację z prowadzenia akt papierowych w tradycyjnym tego słowa rozumieniu, jeżeli postępowanie jest wszczynane i toczy się drogą elektroniczną. Analogicznie jak dotychczas wobec czynności po stronie sądu, referendarza lub przewodniczącego w ramach EPU, w przepisach ogólnych zostały utrzymane podwyższone wymogi co do ich wydawania, stąd koniecznym jest posłużenie się bezpiecznym podpisem elektronicznym³¹. Wzorem EPU będą to podpisy oparte na oprogramowaniu bez kwalifikowanego certyfikatu, co jest koherentne z założeniami nowej ustawy o podpisach elektronicznych, która zastąpić ma dotychczasowe regulacje. Za przyjętą koncepcją przemawia przede wszystkim fakt generowania niepotrzebnych problemów wiążących się z ewentualnymi komplikacjami natury procesowej w przypadku zawieszenia lub unieważnienia certyfikatu. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o podpisie elektronicznym³² bezpieczny podpis elektroniczny złożony w okresie zawieszenia kwalifikowanego certyfikatu wywołuje skutki prawne z momentem uchylecia tego zawieszenia. Ustawa precyzyjnie określa przesłanki uzasadniające unieważnienie, bądź unieważnienie certyfikatu. Z tego też powodu, aby zapewnić bezpieczeństwo systemu i postępowania, kwalifikowany certyfikat nie będzie wymagany³³. Przepisy te znajdą odpowiednio zastosowanie do postanowień sądu oraz referendarza sądowego, a także

do zarządzeń przewodniczącego³⁴. Sporządzony przez organy sądowe dokument zapisywany jest wyłącznie w postaci elektronicznej. Z uwagi na treść projektowanego art. 244 k.p.c. w sposób jednoznaczny określony zostanie charakter tak sporządzonego zapisu. Zgodnie z nowym brzmieniem przepisu dokumenty urzędowe, sporządzone są w formie przewidzianej w przepisach szczególnych zarówno, w postaci papierowej, jak i elektronicznej przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania. Tak sporządzony dokument stanowi dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. W komentowanym przepisie ustawodawca uregulował moc prawną poświadczoną przez wystawcę wydruku dokumentu urzędowego w postaci elektronicznej i do poświadczoną w postaci elektronicznej dokumentu urzędowego, odsyłając w tym zakresie do cytowanego powyżej paragrafu. W efekcie zarówno dokumentowi utrwalonemu w postaci elektronicznej, a także poświadczonemu wydrukowi takiego dokumentu, przypisana została moc dowodowa dokumentu urzędowego oraz wiążące się z tym domniemania. Regulacje te stanowią uzupełnienie zmian wprowadzonych na gruncie prawa cywilnego materialnego, gdzie zakłada się wprowadzenie definicji dokumentu, który swoim zakresem pojęciowym obejmie nie tylko dotychczas spopularyzowaną postać papierową, ale również i elektroniczną. Zasadnie zarówno w prawie materialnym, jak i procesowym, nie został wyróżniony dokument elektroniczny, jako osobny byt prawny. Projektowany przepis sankcjonuje jedynie dotychczas istniejącą sytuację, gdzie obok dokumentów w postaci papierowej pojawiają się dokumenty w postaci elektronicznej³⁵.

3. Podsumowanie

Mimo pojawiających się postulatów reformy EPU uznać je należy za udane przedsięwzięcie. Wytyczyło ono także racjonalne podstawy dla skutecznego korzystania z rozwiązań informatycznych w procedurze cywilnej. Ocenic pozytywnie, jako rozwiązanie wpływające na szybkość postępowania, należy zwłaszcza propozycję doprecyzowania przepisu art. 505³⁷ k.p.c. Jednocześnie warto wspomnieć, że trwają prace analityczne dotyczące czysto technicznej warstwy EPU w celu jego usprawnienia.

Warto przytoczyć także kilka danych statystycznych. W „e-sądzie” pracują sędziowie, referendarze sądowi oraz pracownicy administracyjni, przy czym niektórzy referendarze sądowi wykonuje swoje czynności w formie telepracy. System teleinformatyczny umożliwia bowiem wykonywanie czynności przez osoby, które znajdują się (fizycznie) poza siedzibą „e-sądu”.

Z uwagi na stały wzrost liczby spraw wszczynanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym sukcesywnie zwiększana jest obsada orzecznicza i urzędnicza „e-sądu”. W grudniu 2011 r. w „e-sądzie” orzekało 6 sędziów (4 na etatach tego sądu i 2 delegowanych), 153 referendarzy sądowych (w tym 106 pracujących w formie telepracy), 4 asystentów oraz 77 urzędników sądowych.

W 2010 r. do „e-sądu” wpłynęło 690.109 pozwów, z czego załatwiono 641.069 spraw. Dla porównania w 2011 r. (stan na

²⁹ Zob. „Koniec problemów z e-sądem”, *Gazeta Prawna* z dnia 20 lutego 2012; artykuł dostępny na stronie internetowej http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/595436,koniec_problemow_z_e_sadem.html (wg stanu na dzień 12 kwietnia 2012 r.).

³⁰ Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.

³¹ W rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy o podpisie elektronicznym pod tym pojęciem należy rozumieć podpis elektroniczny, który jest przyporządkowany wyłącznie do osoby składającej ten podpis, sporządzony jest za pomocą urządzeń podlegającej wyłącznej kontroli osoby składającej podpis elektroniczny i danych służących do składania podpisu oraz jest powiązany z danymi, do których został dołączony, w taki sposób, że jakkolwiek późniejsza zmiana tych danych jest rozpoznawalna. Wymogi te mogą zostać zrealizowane przez kwalifikowany certyfikat, niekwalifikowany certyfikat wydany przez podmiot świadczący usługi certyfikacyjne lub inny rodzaj elektronicznego zaświadczenia, za pomocą którego dane służące do weryfikacji podpisu elektronicznego są przyporządkowane do osoby składającej podpis elektroniczny i które umożliwiają jego identyfikację. Por. J. Gołaczyński (red.), *Elektroniczne postępowanie upominawcze. Komentarz*, s. 168 – 169.

³² Ustawa z dnia 18 września 2001 r., Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.

³³ Por. *ibidem*, s. 174 – 177.

³⁴ Odpowiednio art. 361 k.p.c., art. 362 k.p.c. oraz art. 362¹ k.p.c.

³⁵ Zob. B. Kaczmarek, *Dokument elektroniczny w świetle przepisów o dowodach w postępowaniu cywilnym*, *Prawo Mediów Elektronicznych* dodatek do *Monitora Prawniczego* 2006 nr 16, s. 39-43.

dzień 20 grudnia 2011 r.) wpłynęło 1.825.078 spraw, z czego załatwiono 1.467.843.

Zaskarżalność nakazów zapłaty kształtuje się na poziomie 3%.

Zastosowanie systemu teleinformatycznego pozwala na zwiększenie efektywności pracy osób orzekających. W tradycyjnym postępowaniu w ciągu 2010 r. sędziowie i referendarze rozpoznali średnio po 570 spraw. W „e-sądzie” średnia liczba spraw rozpoznanych przez orzekającego wyniosła ponad 20.700³⁶.

Beneficjentami korzyści płynących z wdrożenia elektronicznego postępowania upominawczego są również strony postępowania. Formularze elektroniczne ułatwiają konstruowanie pism procesowych i minimalizują ryzyko zaistnienia braków formalnych tych pism.

³⁶ Dane statystyczne wg <http://ms.gov.pl/pl/informacje/news,3720,wizyta-ministra-sprawiedliwosci-w-e-sadzie.html> (wg stanu na dzień 12 kwietnia 2012 r.).

USTAWY

USTAWA Z DNIA2011 R. O ZMIANIE USTAWY – KODEKS CYWILNY ORAZ NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.²⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 73 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej formę pisemną albo dokumentową, czynność dokonana bez zachowania zastrzeżonej formy jest nieważna tylko wtedy, gdy ustawa przewiduje rygor nieważności.”;

2) art. 74 otrzymuje brzmienie:

„Art. 74. § 1. Zastrzeżenie formy pisemnej lub dokumentowej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód ze świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej albo dokumentowej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej.

§ 2. Jednakże mimo niezachowania formy przewidzianej dla celów dowodowych, dowód ze świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, jeżeli żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo jeżeli fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą pisma.

§ 3. Przepisów o skutkach niezachowania formy przewidzianej dla celów dowodowych nie stosuje się do czynności prawnych w stosunkach między przedsiębiorcami.”;

3) art. 76 otrzymuje brzmienie:

„Art. 76. Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że określona czynność prawna między nimi powinna być dokonana w szczególnej formie, czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Jednakże gdy strony zastrzegły dokonanie czynności w formie pisemnej albo dokumentowej, nie określając skutków niezachowania tej formy, poczytuje się w razie wątpliwości, że była ona zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych.”;

4) w art. 77:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli umowa została zawarta w formie pisemnej lub dokumentowej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron, jak również odstąpienie od niej albo jej wypowiedzenie wymaga zachowania formy dokumentowej, chyba że ustawa lub umowa stanowi inaczej.”;

b) uchyla się § 3;

5) po art. 77¹ dodaje się art. 77² i 77³ w brzmieniu:

„Art. 77². Dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający jej odtworzenie.

Art. 77³. Dla zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie.”;

6) w art. 78 uchyla się § 2;

7) po art. 78 dodaje się art. 78¹ w brzmieniu:

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych i ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147 i Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99, z 1989 r. Nr 3, poz. 11, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 85, poz. 388 i Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751 i Nr 157, poz. 1040, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 758, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 271, Nr 74, poz. 855 i 857, Nr 88, poz. 983 i Nr 114, poz. 1191, z 2001 r. Nr 11, poz. 91, Nr 71, poz. 733, Nr 130, poz. 1450 i Nr 145, poz. 1638, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 141, poz. 1176, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 60, poz. 535, Nr 64, poz. 592 i Nr 124, poz. 1151, z 2004 r. Nr 91, poz. 870, Nr 96, poz. 959, Nr 162, poz. 1692, Nr 172, poz. 1804 i Nr 281, poz. 2783, z 2005 r. Nr 48, poz. 462, Nr 157, poz. 1316 i Nr 172, poz. 1438, z 2006 r. Nr 133, poz. 935 i Nr 164, poz. 1166, z 2007 r. Nr 80, poz. 538, Nr 82, poz. 557 i Nr 181, poz. 1287, z 2008 r. Nr 116, poz. 731, Nr 163, poz. 1012, Nr 220, poz. 1425 i 1431 i Nr 228, poz. 1506, z 2009 r. Nr 42, poz. 341, Nr 79, poz. 662 i Nr 131, poz. 1075 oraz z 2010 r. Nr 40, poz. 222 i Nr 155, poz. 1037, oraz z 2011 r. Nr 80, poz. 432, Nr 85, poz. 458 i Nr 230, poz. 1370.

„Art. 78¹. § 1. Dla zachowania formy elektronicznej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci danych elektronicznych, do których dołączono lub które logicznie powiązano z podpisem elektronicznym w sposób umożliwiający identyfikację składającego oraz wykrycie każdej późniejszej zmiany treści takiego oświadczenia.

§ 2. Jeżeli z ustawy lub czynności prawnej nie wynika nic innego, złożenie oświadczenia woli w formie elektronicznej spełnia wymagania złożenia oświadczenia woli w formie pisemnej.”;

8) art. 79 otrzymuje brzmienie:

„Art. 79. Osoba niemogąca pisać może złożyć oświadczenie woli w formie pisemnej bądź w ten sposób, że uczyni na dokumencie tuszowy odcisk palca, a obok tego odcisku inna osoba wypisze jej imię i nazwisko umieszczając swój podpis, bądź też w ten sposób, że zamiast składającego oświadczenie podpisze się inna osoba, a jej podpis będzie poświadczony przez notariusza lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starostę lub marszałka województwa z zaznaczeniem, że został złożony na życzenie niemogącego pisać.”;

9) w art. 81 w § 2 w pkt 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) w razie znakowania czasem dokumentu elektronicznego w rozumieniu przepisów o podpisach elektronicznych – od daty znakowania.”;

10) po art. 81 dodaje się art. 81¹ w brzmieniu:

„Art. 81¹. Przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do innych oświadczeń niż oświadczenia woli.”;

11) w art. 720 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Umowa pożyczki, której wartość przenosi tysiąc złotych, wymaga zachowania formy dokumentowej.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r.- Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.³⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 68 otrzymuje brzmienie:

„Art. 68. § 1. Przedstawiciel ustawowy, organy oraz osoby wymienione w art. 67, mają obowiązek wykazać swoje umocowanie dokumentem przy pierwszej czynności procesowej.”

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się w stosunku do strony dokonującej czynności procesowej drogą elektroniczną, jednak przedstawiciel ustawowy i organy oraz osoby wymienione w art. 67 mają obowiązek wskazać podstawę swojego umocowania.”;

2) w art. 89:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzitelny odpis pełnomocnictwa wraz z odpisem dla strony przeciwnej. Adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy, a także radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa mogą sami uwierzytelnić odpis udzielonego im pełnomocnictwa oraz odpisy innych dokumentów wykazujących ich umocowanie. Sąd może w razie wątpliwości zażądać urzędowego poświadczenia podpisu strony.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Przepisu § 1 nie stosuje się w stosunku do strony dokonującej czynności procesowej drogą elektroniczną, jednak pełnomocnik powinien powołać się na pełnomocnictwo, wskazując jego zakres oraz okoliczności wymienione w art. 87.”;

3) w art. 125

a) po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się za pomocą systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (drogą elektroniczną). Jeżeli przepis szczególny przewiduje, że pisma wnosi się wyłącznie drogą elektroniczną, pisma niewniesione tą drogą nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym informuje się wnoszącego pismo.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538, Nr 264, poz. 2205 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 112, poz. 766, 769, Nr 115, poz. 794, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243 i Nr 247, poz. 1845 oraz z 2008 r. Nr 59, poz. 367, Nr 96, poz. 609 i 619, Nr 110, poz. 706, Nr 116, poz. 731, Nr 119, poz. 772, Nr 120, poz. 779, Nr 122, poz. 796, Nr 171, poz. 1056, Nr 220, poz. 1431, Nr 228, poz. 1507, Nr 231, poz. 1547 i Nr 234, poz. 1571 oraz z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 67, poz. 571, Nr 69, poz. 592 i poz. 593, Nr 131, poz. 1075 i Nr 179, poz. 1395, Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 3, poz. 13, Nr 7, poz. 45, Nr 24, poz. 125, Nr 40, poz. 229, Nr 108, poz. 684, Nr 109, poz. 724, Nr 125, poz. 842, Nr 152, poz. 1018, Nr 155, poz. 1037, Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307, Nr 215, poz. 1418, Nr 217, poz. 1435 i Nr 241, poz. 1621 oraz z 2011 r. Nr 34, poz. 173, Nr 85, poz. 458 i Nr, Nr 87, poz. 482, Nr 92, poz. 531, Nr 112, poz. 654, Nr 129, poz. 735 i Nr 138, poz. 806 i 807, Nr 144, poz. 854 i Nr, Nr 149, poz. 887, Nr 224, poz. 1342 i Nr 233, poz. 1381.

„§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory i sposób udostępniania stronom urzędowych formularzy, o których mowa w § 2, odpowiadających wymaganiom przewidzianym dla pism procesowych, szczególnym wymaganiom postępowania, w którym mają być stosowane, oraz zawierających niezbędne pouczenia dla stron, co do sposobu ich wypełniania, wnoszenia i skutków niedostosowania pisma do tych wymagań, uwzględniając, że urzędowe formularze powinny być udostępniane w siedzibach sądów oraz bezpłatnie w sieci Internet w formie pozwalającej na dogodną edycję treści formularza.”;

4) w art. 126:

a) po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Pierwsze pismo procesowe wniesione przez stronę drogą elektroniczną powinno zawierać także jej następujące dane:

- 1) numer PESEL, jeżeli strona jest obowiązana do jego posiadania, albo
- 2) identyfikator dokumentu tożsamości, nazwę tego dokumentu, organ, który go wydał ze wskazaniem jego siedziby i państwa w przypadku strony będącej osobą fizyczną, która nie jest obowiązana do posiadania numeru PESEL, albo
- 3) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku numer w innym właściwym rejestrze lub ewidencji, albo
- 4) numer NIP strony niebędącej osobą fizyczną, która nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest ona obowiązana do jego posiadania, albo
- 5) numer we właściwej zagranicznej ewidencji lub rejestrze, nazwę tej ewidencji lub rejestru oraz adres podmiotu, który prowadzi rejestr, jeżeli strona niebędąca osobą fizyczną nie jest obowiązana do posiadania numeru NIP.”,

b) § 3¹ otrzymuje brzmienie:

„§ 3¹. Przepisu § 3 nie stosuje się do pism wnoszonych drogą elektroniczną.”,

c) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, pismo procesowe wniesione drogą elektroniczną powinno być opatrzone podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450, z późn. zm.), a w przypadku pisma wniesionego przez osobę, o której mowa w § 21 pkt 2 – bezpiecznym podpisem elektronicznym, w rozumieniu art. 3 pkt 2 tej ustawy, weryfikowanym ważnym kwalifikowanym certyfikatem.”,

d) § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania dotyczące trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym służącym do prowadzenia postępowania wszczętego drogą elektroniczną oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w tym postępowaniu, mając na względzie sprawność postępowania, dostępność drogi elektronicznej dla stron postępowania oraz ochronę praw stron postępowania, przy uwzględnieniu możliwości składania jednorazowo wielu pozwów.”;

5) w art. 128 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do pism wnoszonych drogą elektroniczną, chyba, że przepis szczególny stanowi inaczej.”;

6) w art. 130 § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. W postępowaniu wszczętym drogą elektroniczną pisma wnosi się drogą elektroniczną wraz z opłatą sądową. Pismo wniesione bez opłaty nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu, o czym informuje się wnoszącego pismo. Przepisów zdania pierwszego i drugiego nie stosuje się w przypadku zwolnienia od kosztów sądowych z mocy prawa.”;

7) art. 131¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 131¹. § 1. Jeżeli strona wniosła pismo w sprawie drogą elektroniczną, sąd dokonuje jej doręczeń za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe (doręczenie elektroniczne).

§ 2. Doręczenie elektroniczne następuje w chwili potwierdzenia odbioru korespondencji, a w razie braku takiego potwierdzenia – z upływem 14 dni od dnia umieszczenia pisma w systemie teleinformatycznym.

§ 3. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, określi, w drodze rozporządzenia, tryb i sposób dokonywania doręczeń elektronicznych, mając na względzie zapewnienie skuteczności doręczeń oraz ochronę praw osób, którym pisma są doręczane.”;

8) w art. 140 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. W razie doręczenia elektronicznego pisma procesowe i orzeczenia doręcza się w postaci dokumentów elektronicznych zawierających dane z systemu teleinformatycznego.”;

9) w art. 142 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Potwierdzeniem odbioru są także dane w systemie teleinformatycznym operatora, o którym mowa w art. 131 § 1 lub wydruk z tego systemu.”;

10) w art. 151 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 i 3 w brzmieniu:

„§ 2. Przewodniczący może zarządzić odbycie posiedzenia jawnego za pomocą urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość. W takim przypadku uczestnicy postępowania mogą brać udział w posiedzeniu będąc w innym miejscu i dokonywać tam czynności procesowych. Przebieg czynności procesowych transmituje się w czasie rze-

czywistym do miejsca pobytu uczestników postępowania oraz do sądu prowadzącego postępowanie. Miejsce, w którym uczestnicy mogą brać udział w posiedzeniu jawnym, powinno znajdować się w budynku sądu.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje urządzeń i środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie posiedzenia jawnego oraz sposób korzystania z tego rodzaju urządzeń mając na względzie konieczność zapewnienia prawidłowej transmisji oraz zabezpieczenia przed jej zniekształceniem lub nieuprawnionym ujawnieniem.”;

11) w art. 165:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Oddanie pisma procesowego w placówce pocztowej operatora publicznego w Polsce lub w placówce operatora świadczącego usługę powszechną w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu.”,

b) dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Wniesienie pisma drogą elektroniczną następuje z chwilą wprowadzenia go do systemu teleinformatycznego.”;

12) w art. 235 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli charakter dowodu się temu nie sprzeciwia, sąd orzekający może postanowić, że jego przeprowadzenie nastąpi przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość.”;

13) po art. 243 dodaje się art. 243¹ w brzmieniu:

„Art. 243¹. Przepisy niniejszego oddziału stosuje się do dokumentów tekstowych umożliwiających identyfikację ich wystawców.”;

14) art. 244 otrzymuje brzmienie:

„Art. 244. § 1. Dokumenty urzędowe, sporządzone w formie przewidzianej w przepisach odrębnych przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo stwierdzone.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do dokumentów urzędowych sporządzonych przez inne podmioty w zakresie zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się także odpowiednio do dokumentów, którym przepisy odrębne przyznają moc prawną dokumentów urzędowych.

§ 4. Jeżeli przepis odrębny tak stanowi, przepis § 1 stosuje się także do poświadczonych przez wystawcę wydruku dokumentu urzędowego w postaci elektronicznej i do poświadczonych w postaci elektronicznej dokumentu urzędowego.”;

15) art. 245 otrzymuje brzmienie:

„Art. 245. Dokument prywatny sporządzony w formie pisemnej albo elektronicznej stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie.”;

16) w art. 250 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli dokument znajduje się w aktach organu lub podmiotu, o którym mowa w art. 244, wystarczy przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ lub podmiot odpis lub wyciąg z dokumentu. Sąd zażąda udzielenia odpisu lub wyciągu, jeżeli strona sama uzyskać go nie może.”;

17) art. 253 otrzymuje brzmienie:

„Art. 253. Jeżeli strona zaprzecza prawdziwości dokumentu prywatnego, o którym mowa w art. 245, albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenie osoby, która je podpisała, od niej nie pochodzi, obowiązana jest okoliczności te udowodnić. Jeżeli jednak spór dotyczy dokumentu prywatnego pochodzącego od innej osoby niż strona zaprzeczająca, prawdziwość dokumentu powinna udowodnić strona, która chce z niego skorzystać.”;

18) w art. 254:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Badania prawdziwości dokumentu dokonuje się z udziałem lub bez udziału biegłych.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Badanie prawdziwości pisma może nastąpić przez porównanie pisma na zakwestionowanym dokumencie z pismem tej samej osoby na innych dokumentach niewątpliwie prawdziwych. Sąd w razie potrzeby może wezwać osobę, od której pismo pochodzi, w celu napisania podyktowanych jej wyrazów.”,

c) po § 2 dodaje się § 2¹ i 2² w brzmieniu:

„§ 2¹. Sąd w razie potrzeby może wezwać wystawcę dokumentu w postaci elektronicznej do udostępnienia nośnika informatycznego, na którym został on zapisany.

§ 2². Z obowiązku udostępnienia informatycznego nośnika danych zwolniony jest ten, kto na pytanie, czy dokument sporządzono na danym nośniku lub czy pochodzi on od niego, mógłby jako świadek odmówić zeznania.”,

d) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Osoba trzecia może na równi ze świadkiem żądać zwrotu wydatków koniecznych związanych ze stawiennictwem do sądu lub udostępnieniem informatycznych nośników danych, a ponadto wynagrodzenia za utratę zarobku.”;

19) art. 308 otrzymuje brzmienie:

„Art. 308. Dowody z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹, a w szczególności z filmu, telewizji, fotografii, planów, rysunków oraz płyt lub taśm dźwiękowych i innych przyrządów utrwalających albo przenoszących obrazy lub dźwięki, sąd przeprowadza stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin.”;

- 25) w art. 324 dodaje się § 4 w brzmieniu:
 „§ 4. W postępowaniu wszczętym drogą elektroniczną wyrok utrwalany jest w systemie teleinformatycznym i opatrywany bezpiecznym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.).”;
- 26) uchyla się art. 397¹;
- 27) w art. 505³⁰ uchyla się § 2;
- 28) w art. 505³¹:
- a) § 1 – 3 otrzymują brzmienie:
 „§ 1. Powód wnosi pisma wyłącznie drogą elektroniczną.
 § 2. Pozwany może wnosić pisma drogą elektroniczną.
 § 3. W razie wniesienia przez pozwanego pisma drogą elektroniczną do dalszych pism procesowych pozwanego stosuje się odpowiednio przepis § 1.”;
 - b) uchyla się § 5 i 6;
- 29) w art. 505³²:
- a) § 1 otrzymuje brzmienie:
 „§ 1. Do pozwu nie dołącza się dowodów.”;
 - b) uchyla się § 2,
 - c) dodaje się § 3 w brzmieniu:
 „§ 3. W piśmie procesowym wniesionym wraz z pozwem powód może wnieść o umorzenie postępowania w przypadkach wskazanych w art. 505³³ § 1, 505³⁴ § 1 lub 505³⁶ § 1. Pisma tego nie doręcza się pozwanemu.”;
- 30) w art. 505³³ dodaje się § 3 w brzmieniu:
 „§ 3. Przepisu § 1 nie stosuje się jeżeli powód wniósł o umorzenie postępowania z takiej przyczyny. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.”;
- 31) w art. 505³⁴ dodaje się § 3 w brzmieniu:
 „§ 3. Jeżeli powód wniósł o umorzenie postępowania w razie uchylecia nakazu zapłaty, to sąd, nie przekazując sprawy, umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.”;
- 32) art. 505³⁵ otrzymuje brzmienie:
 „Art. 505³⁵. Dowodów nie załącza się do sprzeciwu.”;
- 33) art. 505³⁶ otrzymuje brzmienie:
 „Art. 505³⁶. § 1. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc w całości. Sąd przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej. W takim przypadku nie pobiera się opłaty uzupełniającej od pozwu. Przepisu art. 130³ § 2 nie stosuje się.
 § 2. Przepisu § 1 zdanie drugie nie stosuje się jeżeli powód wniósł o umorzenie postępowania z takiej przyczyny. W takim przypadku sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.”;
- 34) art. 505³⁷ otrzymuje brzmienie:
 „Art. 505³⁷. § 1. Po przekazaniu sprawy w przypadkach wskazanych w art. 505³³, 505³⁴ oraz 505³⁶ przewodniczący wzywa powoda do wykazania umocowania zgodnie z art. 68 § 1 oraz przedłożenia pełnomocnictwa zgodnie z art. 89 § 1 zdanie pierwsze i drugie – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania pod rygorem umorzenia postępowania. W przypadku nieusunięcia powyższych braków pozwu sąd umarza postępowanie.
 § 2. W przypadku wniesienia sprzeciwu przez przedstawiciela ustawowego, organ, osobę wymienioną w art. 67 lub pełnomocnika przewodniczący wzywa pozwanego do wykazania umocowania zgodnie z art. 68 § 1 oraz przedłożenia pełnomocnictwa zgodnie z art. 89 § 1 zdanie pierwsze i drugie – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. W przypadku nieusunięcia powyższych braków sąd sprzeciw odrzuca.”;
- 35) w art. 760:
- a) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:
 „§ 1¹. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi, wnioski i oświadczenia, składa się wyłącznie drogą elektroniczną.”;
 - b) § 2 otrzymuje brzmienie:
 „§ 2. W przypadku, gdy według przepisów kodeksu niniejszego zachodzi potrzeba wysłuchania strony, wysłuchanie odbywa się, stosownie do okoliczności, bądź przez spisanie protokołu w obecności lub nieobecności drugiej strony, bądź przez oświadczenie strony na piśmie. Przez oświadczenie wierzyciela złożone na piśmie rozumie się także wniesienie go w sposób zgodny z przepisami § 1¹.”;
 - c) dodaje się § 3 w brzmieniu:
 „§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania zawiadomień i wyjaśnień w postaci elektronicznej, warunki organizacyjno – techniczne posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej przesyłanymi przez komornika sądowego wierzycielowi oraz warunki dokumentowania zawiadomień i wyjaśnień w postaci elektronicznej w aktach egzekucyjnych, biorąc pod uwagę bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej, dostępność akt egzekucyjnych dla stron postępowania egzekucyjnego i potrzebę przyspieszenia postępowania egzekucyjnego.”;
- 36) w art. 773 po § 2¹ dodaje się § 2² w brzmieniu:

- „§ 2². Jeżeli zawiadomienie o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego doręczone zostało bankowi elektronicznie, łączne prowadzenie egzekucji przejmuje komornik.”
- 37) w art. 781 § 1 i 1¹ otrzymuje brzmienie:
„§ 1. Tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu nadaje klauzulę wykonalności sąd pierwszej instancji, w którym sprawa toczyła się albo się toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę, dopóki akta sprawy w sądzie tym się znajdują; nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków wymienionych w art. 778¹, 786, 787, 787¹, 788, 789.
§ 1¹ Tytułom egzekucyjnym, o których mowa w art. 777 § 1 pkt 1, 1¹ i 3-6, klauzulę wykonalności może nadać także referendarz sądowy.”;
- 38) po art. 781¹ dodaje się art. 781² w brzmieniu:
„Art. 781². §1. Wniosek o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w postaci elektronicznej klauzuli wykonalności składa się wyłącznie drogą elektroniczną.
§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1 może dotyczyć tylko jednego bankowego tytułu egzekucyjnego.
§ 3. Czynności w sprawach, o których mowa w § 1 może wykonywać referendarz sądowy.”;
- 39) w art. 782 § 1 otrzymuje brzmienie:
„§ 1. Klauzulę wykonalności nadaje sąd w składzie jednego sędziego na wniosek wierzyciela. Sąd z urzędu nadaje klauzulę wykonalności tytułom wydanym w postępowaniu, które zostało lub mogło być wszczęte z urzędu, a także innym tytułom, w części w jakiej obejmują grzywny lub kary pieniężne orzeczone w postępowaniu cywilnym lub przysługujące Skarbowi Państwa opłaty sądowe i inne koszty postępowania w sprawach cywilnych.;
- 40) w art. 783:
a) § 1 otrzymuje brzmienie:
„§ 1. Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności powinno wymieniać także tytuł egzekucyjny, a w razie potrzeby oznaczać świadczenie podlegające egzekucji i zakres egzekucji oraz wskazywać, czy orzeczenie podlega wykonaniu jako prawomocne, czy jako natychmiast wykonalne.”;
b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:
„§ 1¹. Niezwłocznie po ogłoszeniu postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, a gdy ogłoszenia nie było, niezwłocznie po jego wydaniu, klauzulę wykonalności umieszcza się na tytule egzekucyjnym, a w przypadkach, o których mowa w art. 781 § 1², na zweryfikowanym przez sąd dokumencie uzyskanym z systemu teleinformatycznego potwierdzającym istnienie i treści tytułu egzekucyjnego. Klauzula wykonalności powinna zawierać stwierdzenie, że tytuł egzekucyjny uprawnia do egzekucji, a w razie potrzeby obejmować elementy wskazane w § 1. Klauzulę wykonalności podpisuje sędzia albo referendarz sądowy.”;
c) § 3 i 4 otrzymuje brzmienie:
„§ 3. Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego, postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydawane jest bez spisywania odrębnej sentencji przez umieszczenie na tytule egzekucyjnym klauzuli wykonalności i opatrzenie jej podpisem przez skład sądu albo referendarza sądowego, który wydaje postanowienie. Na oryginale orzeczenia umieszcza się wzmiankę o nadaniu klauzuli wykonalności.
§ 4. Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego w postaci elektronicznej, postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydawane jest bez spisywania odrębnej sentencji przez umieszczenie klauzuli wykonalności w systemie teleinformatycznym i opatrzenie jej podpisem elektronicznym przez skład sądu albo referendarza sądowego, który wydaje postanowienie.”;
d) dodaje się § 6 w brzmieniu:
„§ 6. Przepisu § 3 i 4 nie stosuje się w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, 787, 787¹, 788, 789.”;
- 41) po art. 794 dodaje się art. 794¹ i 794² w brzmieniu:
„Art. 794¹. § 1. Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności w części, w jakiej przyznano w nim wierzycielowi zwrot kosztów postępowania, podlega wykonaniu bez potrzeby zaopatrywania go w klauzulę wykonalności.
§ 2. W razie wydania postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności w sposób określony w art. 783 § 3 i 4, rozstrzygnięcie o przyznaniu wierzycielowi zwrotu kosztów postępowania umieszcza się w klauzuli wykonalności.
Art. 794². § 1. Postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności, wydane na posiedzeniu niejawnym, doręcza się tylko wierzycielowi z zastrzeżeniem § 3. Jeżeli tytuł egzekucyjny ma postać elektroniczną, doręczeń wierzycielowi dokonuje się drogą elektroniczną.
§ 2. W razie wydania postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności w sposób określony w art. 783 § 3 albo § 4, sąd sporządza i doręcza uzasadnienie postanowienia wierzycielowi na jego wniosek zgłoszony w terminie tygodniowym od dnia wydania mu tytułu wykonawczego albo zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym.
§ 3. Dłużnik może żądać sporządzenia uzasadnienia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem w terminie tygodniowym od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Jeżeli postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności zostało wydane bez spisywania odrębnej sentencji, dłużnikowi doręcza się wyłącznie uzasadnienie postanowienia.”;
- 42) w art. 795:
a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Termin do wniesienia zażalenia biegnie dla wierzyciela od dnia wydania mu tytułu wykonawczego lub zawiadomienia go o utworzeniu tytułu wykonawczego w systemie teleinformatycznym albo od dnia ogłoszenia postanowienia odmownego, a gdy ogłoszenia nie było – od dnia jego doręczenia. Dla dłużnika termin ten biegnie od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. W razie zgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 794² § 2 lub § 3, termin biegnie od dnia doręczenia stronie uzasadnienia postanowienia albo postanowienia z uzasadnieniem.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W przypadkach, o których mowa w art. 778¹, 786, 787, 787¹, 788, 789 lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego, sąd drugiej instancji, uwzględniając zażalenie wierzyciela na postanowienie o odmowie nadania klauzuli wykonalności, uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje wniosek do ponownego rozpoznania, jeżeli zachodzą podstawy do nadania klauzuli wykonalności.”,

c) dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Przepis § 2 i 3 stosuje się odpowiednio do biegu terminu do wniesienia skargi na postanowienie referendarza sądowego.”;

43) po art. 795² dodaje się art. 795^{2a} w brzmieniu:

„Art. 795^{2a}. W przypadku tytułu egzekucyjnego, o którym mowa w art. 783 § 4, zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego doręcza się wraz z dokumentem uzyskanym z systemu teleinformatycznego umożliwiającym weryfikację istnienia i treści tytułu egzekucyjnego, sporządzonym według zasad właściwych dla odpisu orzeczenia.”;

44) w art. 795⁵ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przepisy art. 795¹, 795² i 795^{2a} stosuje się odpowiednio do wydawania przewidzianych w przepisach odrębnych zaświadczeń o utracie lub ograniczeniu wykonalności tytułu egzekucyjnego opatrzonego zaświadczeniem europejskiego tytułu egzekucyjnego. Wniosek o wydanie takiego zaświadczenia może złożyć także dłużnik.”;

45) w art. 797 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4, może być złożony do komornika także za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie, w którym powstał taki tytuł wykonawczy.”;

46) w części trzeciej w tytule II w dziale I po art. 879 dodaje się rozdział 3 w brzmieniu:

„Rozdział 3. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej

Art. 879¹. § 1 Komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej jeżeli wierzyciel złożył wniosek o dokonanie sprzedaży w takim trybie, a zajęte ruchomości zostały oddane pod dozór osobie innej niż dłużnik.

§ 2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 2.

Art. 879². Wniosek o dokonanie sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej może być zgłoszony przed wyznaczeniem terminu licytacji lub wraz z wnioskiem o wyznaczenie drugiej licytacji.

Art. 879³. § 1 Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej dokonywana jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego taką licytację.

§ 2 Komornik ogłosi o licytacji także przez obwieszczenie w systemie teleinformatycznym, w którym wymieni sposób, termin i warunki przeprowadzenia takiej sprzedaży.

§ 3 Dostęp do systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej zapewnia się w sądzie rejonowym na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Art. 879⁴. § 1 Przystępujący do przetargu składa rękojmię za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

§ 2 Rękojmia może być także złożona bezpośrednio komornikowi, który potwierdza ten fakt w systemie teleinformatycznym.

Art. 879⁵. Osobie ofiarującej najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji komornik natychmiast po zakończeniu licytacji udziela przybicia przez zapis w systemie teleinformatycznym.

Art. 879⁶. § 1. O przybiciu komornik zawiadamia wierzyciela i dłużnika. Licytantom zawiadomienie przesyłane jest drogą elektroniczną.

Art. 879⁷. Zrzeczenie o którym mowa w art. 870 § 3 dokonywane jest drogą elektroniczną.

Art. 879⁸. Nabywca obowiązany jest zapłacić cenę nabycia do godziny dwunastej dnia następnego po zawiadomieniu o udzieleniu przybicia. Cena nabycia może być zapłacona za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż drogą elektroniczną.

Art. 879⁹. § 1. Jeżeli nabywca nie uiszczy w terminie sumy przypadającej do zapłaty, komornik natychmiast udzieli przybicia kolejnemu licytantom oferującemu najwyższą cenę.

§ 2 W braku osoby, o której mowa w § 1 komornik wznowi przetarg do tych samych ruchomości stosując art. 872 § 2.

Art. 879¹⁰. § 1 Wybór przedsiębiorcy, o którym mowa art. 865 § 1 lub przedsiębiorstwa, o którym mowa w art. 866¹ oraz 866², na wniosek wierzyciela może być dokonany z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej.

§ 2 W trybie określonym w § 1, komornik może sprzedać ruchomości, o których mowa w art. 864 § 2 oraz dokonać wyboru osoby, której sprzeda ruchomość w trybie art. 864¹.

Art. 879¹¹. § 1. Minister Sprawiedliwości ustali w drodze rozporządzenia przepisy określające zasady i tryb przeprowadzania sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, w szczególności wymagania dotyczące identyfikacji osoby zamierzającej wziąć

udział w licytacji przez założenie konta w systemie teleinformatycznym obsługującym sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej oraz sposobu posługiwania się dokumentami elektronicznymi oraz podpisem elektronicznym o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450, z późn. zm.), sposób sporządzania elektronicznego zawiadomienia o udzieleniu przybiccia w oparciu o postanowienie o udzieleniu przybiccia, a także zasady udzielania przybiccia oraz uiszczania ceny; mając na względzie sprawność postępowania, bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej oraz ochronę praw licytantów.

§ 2. Minister Sprawiedliwości ustali w drodze rozporządzenia przepisy określające zasady i tryb wykorzystywania systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej do przeprowadzania sprzedaży w trybach określonych w poprzednich paragrafach.”;

47) w art. 889

a) w § 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) przesyła do banku, w którym dłużnik posiada rachunek, zawiadomienie o zajęciu wierzytelności pieniężnej dłużnika, wynikającej z posiadania rachunku bankowego, w tym rachunku bankowego obejmującego wkład oszczędnościowy, do wysokości należności będącej przedmiotem egzekucji wraz z kosztami egzekucyjnymi i wzywa bank, aby nie dokonywał wypłat z rachunku bez zgody komornika do wysokości zajętej wierzytelności, lecz przekazał bezzwłocznie zajętą kwotę na pokrycie należności albo zawiadomił komornika w terminie siedmiu dni o przeszkodzie do przekazania zajętej kwoty; zawiadomienie jest skuteczne także w wypadku niewskazania rachunku bankowego, w tym rachunku bankowego obejmującego wkład oszczędnościowy;”;

b) dodaje się § 4 i 5 w brzmieniu:

„§ 4. Zawiadomienia i powiadomienia, o których mowa w art.889 § 1 pkt 1,889 § 3,891 oraz 893¹ § 1, przesyła się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego określony w przepisach odrębnych.

§ 5. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określi, w drodze rozporządzenia, sposób wnoszenia zawiadomień i powiadomień, o których mowa w § 4 drogą elektroniczną, sposób ich sporządzania w postaci elektronicznej, warunki organizacyjno – techniczne posługiwania się takimi dokumentami postaci elektronicznej przesyłanymi przez komornika bankowi oraz warunki dokumentowania ich dokumentowania w aktach egzekucyjnych, biorąc pod uwagę bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej, dostępność akt egzekucyjnych dla stron postępowania egzekucyjnego i potrzebę przyspieszenia postępowania egzekucyjnego.”;

48) w art. 1135⁵ § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Strona mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą w państwie niebędącym państwem członkowskim Unii Europejskiej, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać w Rzeczypospolitej polskiej pełnomocnika do doręczeń.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.⁴⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 96

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1¹:

„1¹. Bankowe tytuły egzekucyjne, o których mowa w ust. 1, są tworzone wyłącznie w systemie teleinformatycznym i opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym osób uprawnionych do działania w imieniu banku.”;

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W bankowym tytule egzekucyjnym należy oznaczyć bank, który go wystawił i na rzecz którego egzekucja ma być prowadzona, dłużnika zobowiązanego do zapłaty, wysokość zobowiązań dłużnika wraz z odsetkami i terminami ich płatności, datę wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, jak również oznaczenie czynności bankowej, z której wynikają dochodzone roszczenia, oraz wzmiankę o wymagalności dochodzonego roszczenia.”;

c) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych oraz ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa, określi, w drodze rozporządzenia, strukturę bankowego tytułu egzekucyjnego oraz formularza zawierającego oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji, biorąc pod uwagę bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej, dostępność akt egzekucyjnych dla stron postępowania egzekucyjnego i potrzebę przyspieszenia postępowania egzekucyjnego.”;

2) art. 97 otrzymuje brzmienie:

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 126, poz. 1070, Nr 141, poz. 1178, Nr 144, poz. 1208, Nr 153, poz. 1271, Nr 169, poz. 1385 i 1387 i Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 50, poz. 424, Nr 60, poz. 535, Nr 65, poz. 594, Nr 228, poz. 2260 i Nr 229, poz. 2276, z 2004 r. Nr 64, poz. 594, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 870, Nr 96, poz. 959, Nr 121, poz. 1264, Nr 146, poz. 1546 i Nr 173, poz. 1808, z 2005 r. Nr 83, poz. 719, Nr 85, poz. 727, Nr 167, poz. 1398 i Nr 183, poz. 1538, z 2006 r. Nr 104, poz. 708, Nr 157, poz. 1119, Nr 190, poz. 1401 i Nr 245, poz. 1775, z 2007 r. Nr 42, poz. 272 i Nr 112, poz. 769, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, Nr 192, poz. 1179, Nr 209, poz. 1315 i Nr 231, poz. 1546, z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 42, poz. 341, Nr 65, poz. 545, Nr 71, poz. 609, Nr 127, poz. 1045, Nr 131, poz. 1075, Nr 144, poz. 1176, Nr 165, poz. 1316, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 201, poz. 1540 oraz z 2010 r. Nr 40, poz. 226, Nr 81, poz. 530, Nr 126, poz. 853, Nr 182, poz. 1228 i Nr 257, poz. 1724 oraz z 2011 r. Nr 72, poz. 388, Nr 126, poz. 715, Nr 131, poz. 763, Nr 134, poz. 779 i 781, Nr 165, poz. 984, Nr 199, poz. 1175, Nr 201, poz. 1181, Nr 126, poz. 715 i Nr 232, poz. 1378.

„Art. 97. 1. Bankowy tytuł egzekucyjny może być podstawą egzekucji prowadzonej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonywała czynności bankowej albo udzieliła zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia.

1¹. Oświadczenie o poddaniu się egzekucji, o którym mowa w ust. 1, składa się na formularzu w formie pisemnej lub w postaci elektronicznej.

2. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, musi określać kwotę zadłużenia, do której bank może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny, oraz termin, do którego bank może wystąpić o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności. Dłużnik może się również poddać egzekucji wydania rzeczy, w przypadku gdy ustanowiono zastaw rejestrowy lub dokonano przeniesienia własności w celu zabezpieczenia roszczenia.

3. Do wniosku o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w postaci elektronicznej klauzuli wykonalności poza bankowym tytułem egzekucyjnym w postaci elektronicznej, dołącza się elektroniczne odpisy dokumentów istniejących w postaci papierowej. Odpis powinien zostać poświadczony za zgodność z oryginałem przez wnioskodawcę.

4. Minister Sprawiedliwości, określi, w drodze rozporządzenia, strukturę i sposób sporządzania elektronicznych odpisów biorąc pod uwagę bezpieczeństwo posługiwania się dokumentami w postaci elektronicznej, dostępność akt postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu dla stron tego postępowania egzekucyjnego i potrzebę ułatwienia i przyspieszenia tego postępowania.”;

3) po art. 112b dodaje się art. 112c i 112d w brzmieniu:

„Art. 112c. Banki tworzą i prowadzą system teleinformatyczny obsługujący zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego w tym rachunku bankowego obejmującego wkład oszczędnościowy.

Art. 112d. 1. Bank, wykonując zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego, w tym rachunku bankowego obejmującego wkład oszczędnościowy dłużnika, jest obowiązany posługiwać się systemem teleinformatycznym obsługującym zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego określonym w art. 112c.

2. Obowiązek określony w ust. 1 dotyczy także przedstawicielstwa banków zagranicznych na terenie kraju.

3. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia szczegółowe wymagania dotyczące trybu identyfikacji banku w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w ust. 1 sposób posługiwania się podpisem elektronicznym dla potrzeb autoryzacji treści przesyłanych w tym systemie, szczegółowy tryb doręczania korespondencji za jego pośrednictwem mając na względzie sprawność zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego, procedury prowadzenia działalności bankowej oraz jednoznaczność i czytelność dokumentowania tych czynności.”;

Art. 4. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 39 w ust. 2 w pkt 8 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 9 w brzmieniu:

„9) koszty dostępu w sprawie egzekucyjnej do systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego określonego w przepisach odrębnych.”;

2) w art. 85:

a) w ust 1 w pkt 19 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 20-22 w brzmieniu:

„20) współpraca z podmiotem prowadzącym system teleinformatyczny obsługujący egzekucję z rachunków bankowych;

21) utworzenie i utrzymanie systemu teleinformatycznego obsługującego licytację publiczną;

22) ogłaszanie w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim, przynajmniej 10 razy w ciągu pierwszych 3 lat liczonych od początku roku kalendarzowego, w którym weszły w życie przepisy o systemie teleinformatycznym obsługującym licytację publiczną. Ogłoszenie zawiera winno informacje o sposobie udostępnienia i warunkach dostępu do systemu, o którym mowa w zdaniu 1-szym i mieć objętość nie mniejszą niż 1/4 strony.”;

b) dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. System teleinformatyczny obsługujący sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, o którym mowa w ust. 1 pkt 21, zapewnia w szczególności:

1) ochronę informacji o licytancjach, którzy biorą udział w licytacji bez podawania swoich danych osobowych innym licytantom do czasu wydania postanowienia o przybicciu;

2) złożenie oświadczenia, iż nie zachodzą przesłanki do wyłączenia w licytacji;

3) dopuszczenie licytanta do przetargu wyłącznie po uiszczeniu rękojmi;

4) automatyczne zakończenie licytacji po upływie czasu jej trwania z równoczesnym ustaleniem licytanta oferującego najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji;

5) możliwość składania skarg na publiczny charakter takiej sprzedaży do komornika drogą elektroniczną;

6) możliwość doręczania licytantom, drogą elektroniczną, zawiadomień o udzieleniu przybiccia;

7) możliwość uiszczenia rękojmi oraz ceny nabycia z wykorzystaniem mechanizmów gwarantujących nieodwołalne zlecenie płatności;

8) rozsyłanie informacji o sprzedażach prowadzonych w drodze licytacji elektronicznej.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 16 dodaje się § 7 w brzmieniu:

„§ 7. Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, wskazuje wydziały sądów okręgowych rozpoznające środki odwoławcze w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.”;

2) w art. 20 w pkt 9 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 10 w brzmieniu:

„10) może przekazać jednemu lub kilku sądom rejonowym rozpoznawanie spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym oraz w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w postaci elektronicznej, należących do właściwości innych sądów rejonowych.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. 2010 r. Nr 90, poz. 594⁶⁾) w art. 95 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Nie pobiera się opłat od skargi na orzeczenie referendarza sądowego i zażalenia w postępowaniu wszczętym drogą elektroniczną.”.

Art. 7. Przepis art. 165 § 2 ustawy wymienionej w art. 2 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się do pism procesowych oddanych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 8. Do bankowych tytułów egzekucyjnych, które nie mają postaci elektronicznej oraz do nadawania im klauzuli wykonalności stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 9. § 1. Przepisy dotyczące licytacji publicznej stosuje się, z zastrzeżeniem § 2, do egzekucji wszczętych po wejściu w życie przepisów niniejszej ustawy.

§ 2. W sprawach o świadczenia powtarzające się przepisy o licytacji publicznej stosuje się z chwilą ich wejścia w życie.

Art. 10. Przepis art. 1135⁵ § 1 ustawy wymienionej w art. 2 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Skutki pozostawienia w aktach sprawy przed wejściem w życie niniejszej ustawy pism procesowych przeznaczonych dla strony mającej miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę w państwie członkowskim Unii Europejskiej innym niż Rzeczpospolita Polska pozostają w mocy.

Art. 11. Ustawa wchodzi w życie po upływie 9 miesięcy od dnia ogłoszenia.

⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały opublikowane w Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1787, z 2002 r. Nr 213, poz. 1802, Nr 240, poz. 2052, Nr 153, poz. 1271, z 2003 r., Nr 188, poz. 1838, Nr 228, poz. 2256, z 2004 r., Nr 34, poz. 30, Nr 130, poz. 1376, Nr 185, poz. 1907, Nr 273, poz. 2703 i 2702, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 131, poz. 1102, Nr 169, poz. 1413, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1410 i 1417 Nr 178, poz. 1479, Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1044, Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 41, poz. 251, Nr 64, poz. 433, Nr 73, poz. 484, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 36, poz. 959, Nr 138, poz. 976, Nr 204, poz. 1482, Nr 230, poz. 1698, z 2008 r. Nr 223, poz. 1457, Nr 228, poz. 1507, Nr 234, poz. 1571, z 2009 r. Nr 1, poz. 4, Nr 9, poz. 57, Nr 26, poz. 156 i 157, Nr 56, poz. 459, Nr 157, poz. 1241, Nr 178, poz. 1375, Nr 219, poz. 1706, Nr 223, poz. 1777, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 205, poz. 1364 oraz z 2011 r. Nr 109, poz. 627, Nr 126, poz. 714 i Nr 203, poz. 1192.

⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 152, poz. 1016 i Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 92, poz. 531, Nr 106, poz. 622, Nr 149, poz. 887, Nr 163, poz. 981 i Nr 240, poz. 1431.

CENTRUM BADAŃ PROBLEMÓW PRAWNYCH I EKONOMICZNYCH KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ (CBKE)

Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej (CBKE) jest jednostką naukowo-badawczą działającą w ramach Uniwersytetu Wrocławskiego. Jednostka ta powołana została w celu prowadzenia badań naukowych nad: umowami elektronicznymi, prawem telekomunikacyjnym, przestępczością komputerową, ochroną danych osobowych przetwarzanych informatycznie, stosowaniem technik informatycznych w wymiarze sprawiedliwości, ochroną własności intelektualnej w Internecie, ideą elektronicznego rządu, informatyką prawniczą, prawem mediów oraz prawnymi aspektami dostępu do informacji.

Początek XXI wieku to okres bujnego rozwoju tzw. technologii IT, co spowodowało, że założenie CBKE pokryło się z dynamicznie wzrastającym zainteresowaniem tą tematyką. Kolejne lata funkcjonowania na Wydziale ugruntowały naszą pozycję jako solidnego organizatora i współorganizatora przedsięwzięć naukowo-badawczych.

Priorytety naszego działania obejmują m. in. prowadzenie w ramach i pod kierownictwem Uczelni prac naukowo-badawczych, rozwijanie międzynarodowych kontaktów i współpracy naukowej, nawiązywanie współpracy z innymi organizacjami i ośrodkami akademickimi zajmującymi się pokrewną tematyką, jak również rozwijanie i kształtowanie życia naukowego wśród studentów oraz integracja środowiska studenckiego i naukowego.

Kierownikiem CBKE jest prof. dr hab. Jacek Gołaczyński. Zespół Centrum stanowią pracownicy naukowcy Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz doktoranci prawa. Doktoranci prowadzą badania naukowe pod kierunkiem Rady Naukowej CBKE składającej się z siedmiu profesorów naszego Wydziału oraz profesora z Uniwersytetu w Hanowerze. Przewodniczącym Rady jest Dziekan Wydziału dr hab. prof. Włodzimierz Gromski.

VNT LAW & COMMUNICATIONS SPÓŁKA Z O.O.

VNT Law & Communications spółka z o.o. organizuje seminaria otwarte (terminarz szczegółowy vnt.com.pl) ale także dedykowane wysoko specjalistyczne seminaria zamknięte dla sądów (zarówno okręgowych jak rejonowych), okręgowych rad radców prawnych, adwokackich, kancelarii prawnych, urzędów, przedsiębiorców itp. Wykładowcami są uznani specjaliści zarówno naukowcy, jak sędziowie, wysokiej rangi urzędnicy, a także praktycy. Oprócz seminariów z prawa, jako jeden z nielicznych podmiotów w kraju, organizujemy dla małych grup (np. w ramach danej izby korporacyjnej, sądu okręgowego itp.) specjalistyczne zajęcia z prawniczego języka angielskiego (współpraca z Londyńską Izbą Przemysłowo Handlową w zakresie certyfikowania znajomości specjalistycznego języka angielskiego). Realizujemy aktualnie projekty współfinansowane ze środków UE.

Aktualnie realizowane szkolenia dedykowane (możliwość realizacji dla poszczególnych korporacji czy też sądów):

- Elektroniczne postępowanie upominawcze
- Wpływ najnowszych zmian w k.p.c. na postępowanie sądowe
- Konsekwencje zmian k.p.c. dla funkcjonowania sądu i pełnomocników w związku z e-protokołem
- Nowa regulacja hipoteki (wejście w życie 2011 r)
- Nowelizacja ustawy o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne
- Informatyzacja postępowania cywilnego
- Dokument elektroniczny w postępowaniu administracyjnym oraz sądowym
- Zmiany w procedurze administracyjnej. Konsekwencje nowelizacji ustawy o informatyzacji na orzecznictwo sądów administracyjnych (seminarium dedykowane dla sądów administracyjnych)
- Zmiany w k.p.a. – konsekwencje dla urzędów ale także pełnomocników
- Konsekwencje zmian k.p.a. dla wydawania decyzji stypendialnych
- Zmiany w ordynacji podatkowej i k.p.a. Nowe obowiązki w związku z przesyłaniem dokumentów do Urzędu Skarbowego.
- Dostosowanie systemów teleinformatycznych urzędu oraz sądów do Krajowych Ram Interoperacyjności
- Nowa instrukcja kancelaryjna
- Umowy zawierane w działalności wydawniczej
- Odpowiedzialność aptekarza za błędne wydawanie leków
- Aktywności marketingowe w branży farmaceutycznej (aspekty prawne)
- Reklama wyrobów farmaceutycznych
- Problematyka pomocy prawnej
- Reklamacja w obrocie międzynarodowym. Regulacje UE, UNIDROIT i Konwencji wiedeńskiej
- Ochrona danych osobowych
- Faktura elektroniczna
- Umowy wdrożeniowe systemów IT
- Inne